

3/2005

cena 25,- Kč

POODŘÍ

ČASOPIS OBYVATEL HORNÍ ODRY

Z obsahu

Železniční stanice Studénka

Významné dřeviny východní části CHKO Poodří

Hydrologická pozorování na vodních tocích

Slezský norik

POODŘÍ - časopis obyvatel horní Odry

Vydává Společnost přátel Poodří (IČ: 64 62 78 70) ve spolupráci se ZO ČSOP Odry,
ZO ČSOP Jeseník nad Odrou,

Správou chráněné krajinné oblasti Poodří a Svazkem obcí Region Poodří

Redakční rada: Ing. Radim Jarošek, Ing. Petr Lelek, Lumír Kuchařík, Ing. Alena Malíková,
Ing. Oldřich Usvald, Mgr. Ivan Bartoš, Jiří Zelený

Adresa redakce: Výškovická 102, Ostrava, 700 30

E-mail: radim.jarosek@volny.cz

Počítačová sazba a grafické zpracování: Aleš Luzar

Jazyková úprava: Libuše Babariková

Tisk: Tiskárna Baloušek, Hlučín

Vydávání povoleno Ministerstvem kultury ČR. Registrační číslo: MK ČR E 12812.

Vychází 4x ročně

Cena jednoho čísla: 25 Kč, předplatné: 100 Kč

Objednávky předplatného na adrese redakce.

VIII. ročník, č. 3/2005

Tištěno na recyklovaném papíře (vyjma obálky).

Foto na této straně: Soliterní dub mezi Výškovicemi a Starou Bělou (Foto Radim Jarošek)

4. strana obálky: Dub v Oboře v Nové Horce (Foto Petr Vlček)

REDAKCE DĚKUJE ZA FINANČNÍ PŘÍSPĚVEK NA TISK TOHOTO ČÍSLA:

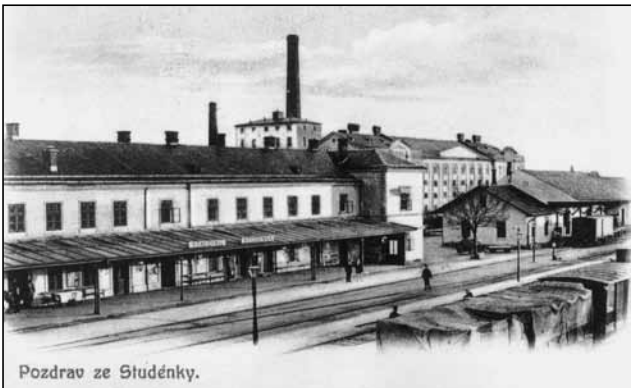
- Obcím Bartošovice, Bernartice nad Odrou, Jeseník nad Odrou, Kunín, Petřvald, Polanka nad Odrou, Proskovice, Pustějov, Suchdol nad Odrou a Městu Odry
- Firmě Mateciuc a. s. z Oder
- Ministerstvu životního prostředí
- Svazku obcí Region Poodří
- ZO ČSOP Odry
- Všem čtenářům, kteří přispěli jakoukoliv částkou nad předplatné

Obsah

Železniční stanice Studénka	4	Festival Poodří Františka Lýska	42
Petr Hrudička		Eliška Krejčíčková	
Pravěké sídliště z katastru Podhoří u Lipníku nad Bečvou	13	Život s dětským zpěvem	44
Arkadiusz Tajer		František Lýsek	
Hydrologická pozorování na vodních tocích v Poodří	16	Ze zapomenutých dějin Slezska	46
Tomáš Řehánek		– těšínský „kostel milosti“	
Výsadby v okolí Studénky	20	Příspěvek k dějinám Moravských bratří	
Radim Silber		Daniel Říčan	
Natura 2000 a Horní Odra	21	Plenéry v Poodří	49
Jiří Nečas		Eda Riedl	
Čas mláďat	23	Petřvald vítězem krajského kola	50
Jan Kašínský		soutěže Vesnice roku 2005	
Významné dřeviny východní části CHKO Poodří	26	Anna Mužná	
Petra Rychtecká		Tip na výlet - Rovenskou cestou	50
400 let kamenné budovy římskokatolického kostela v Suchdole nad Odrou	33	Petr Lelek	
Richard Ehler		Činnost Regionu Poodří	57
Nalezení tubusu ve věži farního kostela sv. Petra a Pavla v Jistebníku	35	Oldřich Usvald	
Josef Voral		Vložená příloha:	
Jesenická kyselka opět ožívá	36	Klášteř Blahutovice	
Tomáš Machýček			
Slezský norik	38		
Alena Malíková			
Obnova bývalého blahutovického kláštera pokračuje	39		
Ivan Pavelek			
Kontrola Národní přírodní rezervace Polanská niva	41		
Miroslav Kosňovský			

Železniční stanice Studénka

Pozdrav ze Studénky.

Podobu nádraží Severní dráhy císaře Ferdinanda na počátku 20. století asi nejlépe ukazuje tato pohlednice, vydaná poprvé v roce 1902 a potom ještě několikrát se změněným popisem, ale stejnou fotografií. Vlevo nádražní budova, vpravo skladiště s nákladní pokladnou, v pozadí Blücherův cukrovar. Záběr je pořízen z lávky nad kolejištěm. (sbírka M. Leštinský)

Železniční stanice ve Studénce má za sebou historii dlouhou již více než 150 let. Během této doby prošla řadou změn, vyvolaných měnicími se potřebami železničního provozu ale i geopolitickými vlivy. Následující článek by měl dát čtenářům představu, jakými proměnami nádraží prošlo za dlouhá léta své existence.

První nádraží ve Studénce zřídila Severní dráha císaře Ferdinanda – první parostrojní železnice v Rakouské monarchii. Tato společnost kromě hlavní trati Přerov – Bohumín později postavila i místní dráhu do Bílovce. Vedle toho vzniklo ve Studénce ještě další, původně samostatné, nádraží soukromé Studénsko-štramberské dráhy.

Nádraží bývalé Severní dráhy císaře Ferdinanda

Severní dráha císaře Ferdinanda (Kaiser Ferdinands-Nordbahn – KFNB) byla soukromá společnost ustavená v roce 1836 k uskutečnění na svou dobu velmi odvážného plánu – stavby první parostrojní železnice v Rakousku, spojující Vídeň přes Moravu s Haličí. Svou délkou přes 400 km se tento projekt řadil na přední místo i v celoevropském srovnání. V roce 1837 společnost zprovoznila první úsek trati a do roku 1841 stihla postavit hlavní trať z Vídně až po Přerov a odbočky z Břeclavi do Brna a z Přerova do Olomouce. V roce 1842 byl ještě otevřen krátký úsek z Přerova do Lipníka, ale to bylo na dlouhou dobu vše – došly peníze. Tak jako mnozí jiní průkopníci platila KFNB daň za nedostatek zkušeností a hledání nových neověřených postupů. Ukázalo se, že skutečné náklady na výstavbu tratí značně převyšují prvotní odhady, což způsobilo, že se společnost dostala do finanční tísně. Proto trvalo dalších pět let, než mohly vlaky vyjet z Lipníka dále na sever.

Po konsolidaci finanční situace byla v květnu 1844 zahájena výstavba v úseku Lipník – Bohumín. Projekty pro tento úsek byly zpracovány již v roce 1841, kdy se ještě předpokládalo, že stavba bude probíhat v bezprostřední časové návaznosti na předchozí úseky trati. Stavba trvala přibližně tři roky a byla po technické stránce nejnáročnější ze všech do té doby postavených tratí KFNB. Po několika zkušebních jízdách byla dne 1. května 1847 celá trať slavnostně otevřena jízdou zvláštního vlaku za účasti mnoha významných hostů a za značného zájmu okolního obyvatelstva. Na novém úseku trati, dlouhém 76 km, byly zřízeny následující stanice: Hranice (Weisskirchen), Polom (Pohl), Suchdol (Zauchtel), Studénka (Stauding), Svinov (Schönbrunn), Ostrava (Ostrau – na katastru obce Přívoz), Hrušov (Hruschau) a Bohumín (Oderberg).

Trať byla původně jednokolejná a nádraží ve Studénce mělo pravděpodobně pouze tři koleje, stejně jako ostatní nádraží na nové trati (s výjimkou větších stanic Ostrava a Bohumín). Nádražní budova podle projektu vrchního inženýra KFNB Karla Hummela byla postavena na jižní straně kolejiště, odvrácené od obce. Jednopatrová budova s valbovou střechou měla průčelí o sedmi okenních osách v středním klasicistním stylu. Součástí budovy byla kromě veřejných a služebních prostor i vodárna.

Positivní vliv železnice na hospodářský rozvoj se záhy projevil i ve Studénce. Již v roce 1852 byl v těsné blízkosti nádraží postaven cukrovar hraběte Blüchera, majitele studéneckého panství. Do cukrovaru byla zřízena vlečka o délce 413 m, pro kolejové rozvětvení v objektu byly použity dvě vozové točny. Posun vozů zajišťovaly volské potahy.

Provoz na trati již po několika letech značně přesáhl původní předpoklady, zejména díky

Snímek pořízený 26. května 1986 z téměř stejného místa, jako pohled z roku 1902. V té době již začínala asanace nádražní budovy. Snesena je již část nástupištního přístřešku a probíhá vyklízení vnitřních prostor. Siluetu cukrovaru v pozadí staré fotografie nahradily vzrostlé platany a jírovce (kaštany) u štramberského nástupiště.

rostoucí přepravě ostravského uhlí. To vedlo společnost ke zdvojkolejnění hlavní trati a postupnému vylepšování vybavení stanic. V úseku Lipník – Bohumín se druhá kolej stavěla postupně v několika etapách směrem od Bohumína. V úseku ze Svinova do Studénky byla druhá traťová kolej zprovozněna 24. září 1868 a ze Studénky do Suchdola 11. července 1869.

V 70. letech 19. století prodělala nádražní budova první přestavbu. Na východní straně (směrem k Bohumínu) byla prodloužena o dvě okenní osy a na západní straně přibýlo kolmé křídlo. Při přestavbě byla vodárna v budově zrušena a nahrazena samostatnou vodárnou na protější straně kolejiště. Dalšího rozšíření doznala nádražní budova v roce 1890, kdy byla postavena lokálka do Bílovce. Budova byla znovu prodloužena na bohumínské straně a symetricky zakončena kolmým křídlem. Mezi oběma kolmými křídly byl na straně kolejiště zřízen nástupištní přístřešek. V přízemí nové budovy byly kromě služebních místností dráhy (dopravní kancelář, telegrafní kancelář, kancelář přednosty, osobní a zavazadlová pokladna) také poštovní úřadovna a veřejné prostory dráhy, jejichž součástí byly oddělené čekárny I., II. a III. třídy a nádražní restaurace. V prvním patře bylo pět služebních bytů. V průběhu dalších let byla vnitřní dispozice pozměněna, ale vnější vzhled budovy zůstal bez větších zásahů téměř 100 let. Pouze při pozorném pohledu svědčily nestejně rozteče oken o tom, že budova nebyla postavena najednou.

V sousedství nádražní budovy směrem k Bohumínu bylo u krajní koleje postaveno skladiště s rampou. To však muselo být v roce 1890 kvůli zvětšení výpravní budovy zbouráno. Místo něj bylo na opačné straně nádražní budovy postaveno nové skladiště s přístavkem pro kancelář nákladní pokladny. Po zavedení acetylenového osvětlení

Příprava staveniště pro novou nádražní budovu. Vpravo část budovy postavená v 80. letech, před ní u plotu jsou vidět základy z téže doby pro další část budovy, která již nebyla postavena (tyto základy však nebyly pro novou stavbu využity). Omšelý dům v pozadí je nejstarší dochovaná budova v okolí nádraží – tzv. „stará pošta“ – původně hostinec, postavený v roce 1846, kdy teprve vznikalo nádraží. V pozadí uprostřed je štramberské nástupiště – nyní nástupiště č. 4. Foto 21. 7. 2001

Na snímku z 8. ledna 2002 již stojí hrubá stavba nového křídla nádražní budovy (vlevo) a vzhled starší části (vpravo) je upraven snížením střechy (srovnej se snímkem z 21. 7. 2001). Chybí ještě střední vestibul.

byla poblíž výpravní budovy (na uliční straně) postavena lampárna. Je to dosud dochovaná přízemní budova o půdorysu T z režného zdiva se sedlovou střechou. Na obou koncích nádraží byly silniční přejezdy a u každého z nich byl postaven strážní domek. Asi o kilometr dále směrem na Přerov na přejezdu v Butovicích bylo malé závorářské stanoviště.

1. října 1890 byl zahájen provoz na trati do Bílovce, kterou rovněž postavila KFNB. Ta vybudovala ve Studénce pro místní dráhu samostatné dvojkolejné kolejiště na severní straně nádraží. Pro přístup cestujících od nádražní budovy k těmto kolejím bylo hlavní kolejiště přemostěno železnou lávkou, která pak byla dominantou nádraží více než sto let. V prostoru mezi kolejemi hlavní a místní dráhy byla zbudována dřevěná čekárna o půdorysu 8x5 m a u přilehlé koleje nástupiště pro vlaky do Bílovce. Počátkem 20. století byla čekárna nahrazena větším dřevěným přístřeškem půdorysu 24x3,6 m. Technické zázemí pro ošetřování lokomotiv místní dráhy bylo vybudováno v Bílovci.

V roce 1900 byla do nádraží KFNB připojena druhá vlečka, a to nově vzniklé Studénské továrny na vagóny se sídlem v Butovicích. Vlečka byla připojena na suchdolském zhlaví stanice. Délka vlečky byla zpočátku 665 m, ale později se značně rozrostla. V té době také musela vodárna, postavená v 70. letech 19. stol. těsně u kolejí, ustoupit rozšiřujícímu se kolejišti. Byla nahrazena novou vodárnou, postavenou až za kolejištěm bílovecké dráhy. Na východní straně nádražní budovy, poblíž kusé koleje štramberské dráhy, byl postaven samostatný objekt, tzv. dělnická čekárna. Byla to dřevěná přízemní budova o půdorysu 12 x 8 m. V roce 1906 byly tratě KFNB zestátněny a provoz na nich převzaly Rakouské státní dráhy (K.k.St.B). Od té doby bylo užíváno označení „Studénka – státní nádraží“ (pro odlišení od „Studénka – místní nádraží“ na trati do Štramberka). V roce 1910 ukončil provoz Blücherův cukrovar, do kterého vedla první zdejší vlečka. V roce 1917 však byla zprovozněna nová

V průběhu přestavby stanice docházelo často k napětovým výlukám troleje. Vlaky pak byly vedeny motorovými lokomotivami, nejčastěji řady 770 a 771. Dne 16. února 2002 musely na průběžném nákladním vlaku zastoupit elektrickou lokomotivu řady 181 dva motorové „čmeláky“ řady 771. Částečně skryta za vlakem stojí dnes již zbouraná stavědlová věž na ostravském zhlaví stanice.

vlečka, mnohem delší. Vedla do lihovaru a rafinerie lihu v Bartošovicích a její délka (bez odbočných kolejí) byla téměř 3,5 km. Připojovala se na suchdolské zhlaví stanice a na jejím počátku byla dvojkolejná výhybna délky 236 m. V úseku asi 1 km vedla v souběhu s tratí na Přerov, poté se odklonila k jihu a v km 2,5 překročila řeku Odru ocelovým mostem o rozpětí 20 m. Kolejiště v objektu lihovaru obsahovalo pět výhybek, vozovou točnu a asi 800 m kolejí.

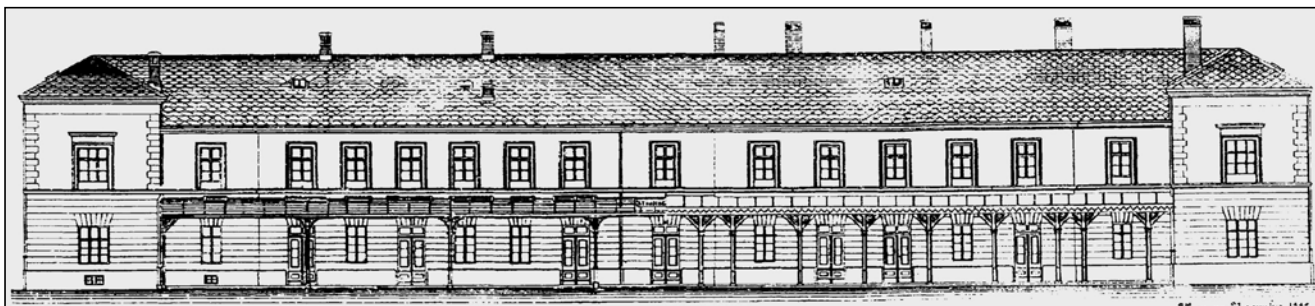
Období první Československé republiky přineslo změnu hlavního přepravního proudu směrem na Prahu, zatímco dříve to bylo do Vídně. Provoz převzaly nově vzniklé Československé státní dráhy (ČSD). Vznik nových státních hranic poněkud utlumil přepravní nároky na této dříve nejzatíženější trati Rakousko-Uherska. Stávající vybavení stanice postačovalo k zajištění plynulé dopravy, proto nedošlo k žádným podstatným stavebním úpravám. Jedinou významnější akcí bylo zavedení elektrického osvětlení stanice v roce 1924.

Nádraží bývalé Studénsko-štramberské dráhy

V prosinci 1881 byla uvedena do provozu nová trať do Štamberka. Trať patřila společnosti Studénsko-štramberské dráhy (Stauding-Štramberger Lokalbahn), kterou vlastnili bratři Gutmannové (viz POODŘÍ 4/2003).

Společnost si ve Studénce vybuďovala vlastní nádraží včetně zázemí pro ošetřování vozidel. Nádraží SŠD umístili projektanti odsunutě až za svinovské zhlaví nádraží Severní dráhy Ferdinandovy a silniční přejezd. Zpočátku mělo nádraží tři průběžné koleje o užitečné délce pouze málo přes 100 m. Pro ošetření lokomotiv byla u štramberského zhlaví stanice vybudována jednokolejná remíza z rezného zdiva. Nádražní budova byla umístěna asymetricky u zhlaví vedle silničního přejezdu a byly zde umístěny služební místnosti a byty pro zaměstnance, ale žádné prostory pro veřejnost.

Zajímavým dokladem původních představ o rozsahu nádraží SŠD je plánec datovaný do října 1881, tedy ještě před uvedením trati do provozu. Tento projekt kromě výše popsaného nádraží, které mělo sloužit jako nákladní, obsahuje i samostatné osobní nádraží. To mělo ležet za dnešní Nádražní ulicí, kde nyní stojí řada rodinných domů. Nádraží mělo být dvojkolejně s užitečnou délkou kolejí asi 200 m. Spojovací kolejí podél Nádražní ulice mělo být připojeno do nákladového nádraží SŠD, na opačné straně měla pokračovat vlečková kolej do Blúcherova cukrovaru, který stával v prostoru mezi nynějším štramberským nástupištěm a čističkou odpadních vod. Nádraží mělo mít vlastní staniční budovu a skladiště pro kusové zásilky – tyto budovy měly stát přibližně v místě dnešního sběrného dvora a sousedních rodinných domů. Celý tento poměrně velkorysý projekt kontrastuje s postupem SŠD ve všech ostatních případech, kdy se společnost, zvláště v prvních letech provozu, snažila stlačit investiční náklady na naprosté minimum. Vkrádá se tedy otázka, zda se s realizací tohoto projektu skutečně vážně počítalo, či zda to byla pouze „vějička“ pro schvalovací orgány. Mějme na paměti, že uplynulo jen několik měsíců od doby, kdy společnost musela spolknout hořkou pilulku a na zásah z nejvyšších míst upravit své plány, které předtím velmi arogantně prosazovala navzdory všem (peripetie tohoto případu jsou zmíněny v článku „Z dějin železniční trati Studénka – Veřovice“ v POODŘÍ 4/2003). Není pochyb o tom, že společnost se z tohoto případu náležitě poučila... Právě úmysly dnes již asi nevypátráme, skutečností

Plánec nádražní budovy po velké přestavbě v roce 1890 - pohled od kolejí. Nejstarší (z roku 1847) je pravá polovina budovy bez krajního příčného křídla (druhé až osmé okno zprava – zhruba ta část, kde je střecha nástupiště vyznačena v řezu světlou barvou)

ale zůstává, že osobní nádraží nikdy postaveno nebylo.

Osobní doprava SŠD a přestup cestujících na hlavní trať byla vyřešena vybudováním kusé koleje souběžné s kolejištěm KFNB, která končila v blízkosti hlavní výpravní budovy. Sem zajížděly vlaky SŠD s přepravou cestujících. Na tuto kolej byla také připojena krátká vlečková kolej vápenky Knauer, která stávala v prostoru nynější Opravny trakčního vedení. Vlastní nádraží SŠD si i přes řadu přestaveb zachovalo charakter seřadovacího nádraží bez vybavení pro odbavování jak cestujících, tak vozových a kusových zásilek (nikdy zde nebyla vybudována rampa ani skladiště - nakládku a vykládku vozů bylo možné provádět jen na „hlavním“ nádraží).

Nádražní budova byla původně poměrně malá, jednopatrová ve tvaru písmene T, o čtyřech okenních osách. V roce 1887 se sem přestěhovalo ředitelství SŠD, které do té doby sídlilo v Kroměříži. Zřejmě v souvislosti s tím byla budova na straně k přejezdu zvětšena přístavbou. Tím získala budova symetrické průčelí o sedmi okenních osách, zakončené na obou stranách krátkými kolmými křídly. Střecha byla sedlová. Později byla budova ještě několikrát zvětšena – nejdříve prodloužením jednoho bočního křídla a posléze přístavbou zadního křídla, takže má nyní půdorys nesouměrného písmene U. Ozdobné prvky fasády vzaly za své aplikací brizolitové omítky v 70. letech 20. století.

Ve stejné době, kdy se upravovala nádražní budova, byla postavena nová výtopna, aby bylo možné ošetřit postupně se rozrůstající park lokomotiv. Byla umístěna za stávající remízou směrem ke Štramберку a připojena úvratí do hlavní koleje až za poslední výhybkou štramberského zhlaví. Byla zde také zbudována točna pro otáčení lokomotiv. Nová dvojkolejná remíza byla zděná o půdorysu 29 x 13 m a její součástí byla i vodárenská věž, o něco později byl k budově připojen objekt kovárny. Vybavení výtopny bylo doplněno pulzometrovacím zařízením pro čerpání vody z blízké mlýnské strouhy. Nová remíza sloužila pro běžné denní ošetření lokomotiv, zatímco stará remíza byla nadále užívána jako dílna pro těžší údržbu a opravy. Roku 1913, s příchodem prvních lokomotiv řady 178 (422.0), byla nová remíza prodloužena o 13 m. Mimo to na opačné straně stanice v blízkosti nádražní budovy vyrostla samostatná dílna pro opravy vozů. Byla to hrázdná stavba s později doplněným zděným přístavkem. Dále byl na jižní straně nádraží postaven sklad materiálu a samostatný sklad maziv, obě budovy z režného zdiva byly zbudovány v jednotném stylu, lišily se pouze velikostí.

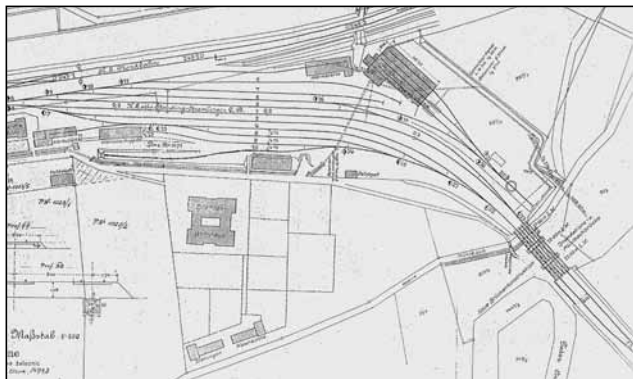
Kolejiště SŠD bylo původně situováno rovnoběžně s hlavní tratí na Bohumín. Hned za zhlavím následoval ostrý pravý oblouk, kterým se trať stáčela na inundační mosty. Právě tento oblouk

znemožňoval jakékoliv prodloužení staničních kolejí. Proto byla v roce 1896 provedena rozsáhlá rekonstrukce kolejiště, která výrazně změnila dispozici místního nádraží. Z původního kolejiště zůstala zachována pouze kolej, na kterou byly připojeny obě lokomotivní remízy. Ostatní koleje byly sнесeny a nahrazeny novým čtyřkolejným kolejištěm, jehož osa byla odkloněna vpravo. Nové štramberské zhlaví bylo postaveno v oblouku značně mírnějším než byl původní a poslední výhybka byla posunuta až k prvnímu inundačnímu mostu. Užitečná délka kolejí se tak zvýšila přibližně na dvojnásobek. Nová byla i kolej do vozové dílny.

V následujících letech bylo kolejiště ještě několikrát rozšiřováno. Nejrozsáhlejší byla úprava z let 1917 - 1918, kdy byla krajní výhybka posunuta až za první inundační most, což si vyžádalo stavbu druhého souběžného mostu. Nový most o třech polích byl ocelový s dolní mostovkou s nosným systémem z plnostěnných nosníků, rozpětí polí 15+12+12 m bylo stejné jako u sousedního staršího mostu. Po těchto úpravách mělo nádraží SŠD šest průběžných staničních kolejí a čtyři koleje kusé (mimo depo a vozovou dílnu) a jeho stavební vývoj byl v podstatě ukončen. Koncem 20. let 20. stol. došlo k rozšíření výtopny o objekt umývárny a přístavek pro motorový vůz (doplněna třetí kolej).

Období 2. světové války

Velmi výrazný zásah do železničního provozu i všech oblastí života obyvatel znamenaly výsledky mnichovské dohody velmocí ze září 1938. Odstoupení rozsáhlých pohraničních území mělo pro celistvost železniční sítě fatální důsledky. Mezi postižené úseky se zařadila i hlavní trať Přerov - Bohumín, která byla novou hranicí přerušena hned několikrát. Německu připadl úsek od Bělotína po Svinov, v Ostravě se trať vrátila na československé území, ale za Hrušovem je opět opustila. Studénka spolu se všemi stanicemi v úseku Svinov-Vítkovice - Polom spadala

Místní nádraží SŠD po poslední velké přestavbě v roce 1918. Na plánu je budova výtopny rozšířena o třetí kolej. K této přístavbě však zřejmě vůbec nedošlo. Teprve v roce 1929 byl nad třetí kolejí postaven krátký přístřešek pro motorový vůz, krytý nízkou pultovou střechou. Později byl prodloužen na celou délku budovy.

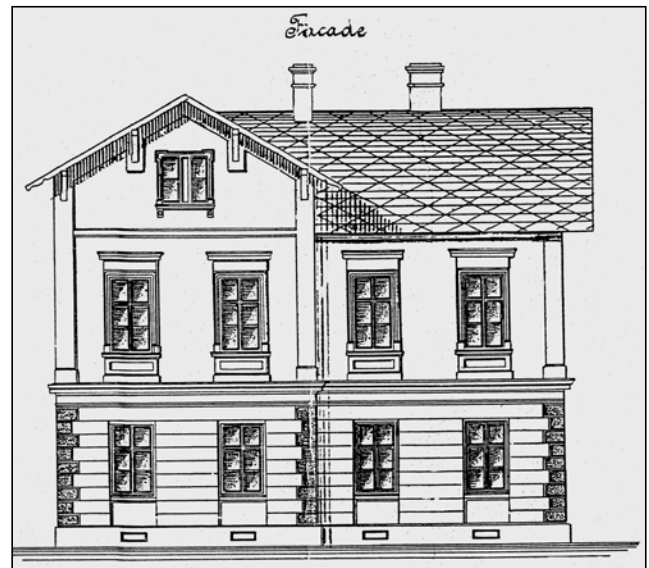
do tzv. pátého evakuačního pásma a k 10. říjnu 1938 byly služebny odevzdány německým orgánům, přičemž byli evakuováni čeští zaměstnanci a jejich rodinní příslušníci. Provoz převzaly DRG (Deutsche Reichsbahn Gesellschaft). Peážní provoz ČSD (tzn. provoz přes cizí území) mezi Ostravou a Hranicemi byl obnoven 5. listopadu. Spolu s hlavní tratí provozovaly DRG i lokálku do Bílovce. Poněkud jiná byla situace na dráze do Štramberka. Ta také celou svou délkou připadla k říšskému území, ale nadále zůstala v soukromých rukou a provoz si zajišťovala sama. Trať mezi Štramberkem a Veřovicemi zůstala po záboru pohraničí bez provozu až do roku 1941.

Po 15. březnu 1939 se nástupnickou organizací ČSD staly tzv. Českomoravské dráhy (BMB-ČMD), jejichž vlaky i nadále projížděly peáží přes Studénku. Z německé strany byla trať využívána zejména pro tzv. koridorové vlaky, jež přes území Protektorátu spojovaly severní a jižní oblasti Německa a sloužily zejména k zásobování fronty a dopravě slezského uhlí.

Již v průběhu roku 1944 byla železniční doprava stále častěji narušována leteckými nálety. Od ledna 1945 byla řada pravidelných vlaků zcela zrušena, trať byla vytížena množstvím vlaků vojenských a repatričních, které odvážely německé obyvatelstvo ustupující před frontou. Vlastní bojové akce k osvobození Ostravska – ostravskou operaci - zahájila Rudá armáda 10. března 1945. Plynulost dopravy na hlavní trati byla stále více narušována postupující frontou. 23. dubna jezdily již pouze koridorové vlaky a 25. dubna byl provoz zastaven. 28. dubna zahájilo německé železniční vojsko destrukční práce na trati a ve stanicích. Studénka byla osvobozena 2. května. Nádraží neutrpělo vážné škody, přestože v okolí probíhaly tuhé boje. Hlavní trať byla poškozena bombardováním, německá vojska zničila most přes Odru na vlečce v Bartošovicích, mosty na štramberské trati však zůstaly stát. Technické vybavení stanice bylo ustupujícími vojsky znehodnoceno, elektrické a telegrafní vedení přerušeno.

Na jaře 1945 byl komerční obvod stanice zaplněn zničenou bojovou technikou. Vlevo je budova vodárny, vpravo skladiště a za ním výpravní budova. Na nejbližší koleji stojí ucelená souprava nízkostěnných vozů soukromé Studénsko-štrambersko-veřovické dráhy s nákladem vápence.

Původní podoba nádražní budovy SŠD (místní nádraží) v pohledu od kolejí. Stejnou budovu po rozšíření ukazuje snímek, který byl uveřejněn v POODŘÍ 1/2004, strana 31.

Poválečné období

Po přechodu fronty byly neprodleně zahájeny práce k obnově železničního provozu. Již 15. května byl obnoven provoz do Bílovce, 18. května jednokolejný provoz do Ostravy a Hranic, dvojkolejný pak 23. listopadu, do Štramberka 29. května. V průběhu roku 1945 byly na nádraží shromažďovány trosky bojové techniky, které po skončení války zůstaly opuštěné v okolí. Odtud pak putovaly do ostravských hutí.

Okolo roku 1950 byla výhybna na počátku bartošovické vlečky prodloužena a rozšířena o třetí kolej. Dnem 1. ledna 1951 byla zestátněna společnost Výsadní studénko-štrambersko-veřovická dráha (od roku 1942 nástupce Studénsko-štramberské dráhy) a její trať byla začleněna do sítě ČSD. Stanice Studénka-místní nádraží byla organizačně sloučena se stanicí Studénka-státní nádraží, čímž Studénka postoupila do vyšší třídy stanic.

Na konci 50. let 20. stol. se nádraží dočkalo do té doby nejrozsáhlejší přestavby. Ta souvisela s budováním přeložky tratě do Štramberka. Nová štramberská trať zaústí do stanice Studénka z opačné strany než původní. Počátek přeložky byl veden v trase dřívější bartošovické vlečky až do místa, kde se vlečka odklání od přerovské trati. Zde bylo vybudováno nové zhlaví, takže mezi tímto a původním zhlavím vzniklo nové nádraží, tzv. nákladní. Od té doby je stanice Studénka složena ze tří za sebou seřazených nádraží – nákladního, osobního (bývalé nádraží KFNB) a místního (bývalé nádraží SŠD). Celková délka tohoto „sounádraží“ je téměř 3 km.

Nákladní nádraží má pět dopravních kolejí a v místě bývalé vlečkové výhybny byly ještě tři kratší manipulační koleje. Bartošovická vlečka

Přechodný stav nádraží v létě 2002. Je již postaveno 2. ostrovní nástupiště a rekonstruována celá sudá kolejová skupina osobního nádraží včetně „bíloveckých“ kolejí (nejbližší dvě koleje). Výpravní budova je již postavena, ale není dosud v provozu. V pozadí ocelová lávka, která byla dominantou nádraží více než sto let. Původní lávka z roku 1890 má na snímku tmavou barvu, světlá část vlevo je pozdější přístavba pro přístup do vagonky. Vpravo před výpravní budovou je část skladiště s kanceláří nákladní pokladny (nižší budova) – tyto objekty jsou dnes již odstraněny. Foto 18. 6. 2002

byla do nového zhlaví připojena nově mimo „štramberskou“ kolej. Naopak na tuto kolej byly připojeny vlečky Uhelných skladů a později i ZZN. Pro osobní vlaky ve směru na Štramberk a Veřovice bylo za manipulačními kolejemi u skladiště vybudováno samostatné dvojkolejné tzv. „štramberské“ nástupiště. U tohoto nástupiště byla postavena i samostatná přízemní budova s čekárnou. Ta však svému účelu sloužila jen krátce a posléze byla celá budova využita pro služební účely dráhy.

Na tuto přestavbu navázala další velká investiční akce – elektrizace hlavní trati. Ta byla součástí rozsáhlého plánu elektrizace tzv. prvního hlavního tahu od Prahy až po hranice tehdejšího SSSR, který se postupně realizoval už od poloviny 50. let 20. stol. Pro elektrizaci byla zvolena stejnosměrná proudová soustava o napětí 3000 V. Zkušební elektrický provoz v úseku Hranice - Polanka nad Odrou byl zahájen 1. července 1962, pravidelný provoz v elektrické trakci pak 22. září 1962. Zatrolejovány byly všechny dopravní koleje v nákladním a osobním nádraží (s výjimkou bíloveckého a štramberského nástupiště) a dvě koleje na místním nádraží. V témže roce byla ve Studénce zprovozněna i měnirna pro napájení trolejového vedení.

Zabezpečovací zařízení ve stanici bylo elektromechanické a jeho základ pocházel z 80. let 19. stol. od firmy Siemens-Halske. To již nedostačovalo rostoucímu provozu, a proto se počátkem 60. let 20. stol. rozhodovalo o jeho náhradě modernějším systémem. V letech 1963 - 1964 probíhala příprava pro instalaci elektrodynamického zabezpečovacího zařízení, které v rámci ČSD nebylo příliš rozšířené. Pro nové zařízení byly postaveny celkem tři stavědlové věže, jedna u každého zhlaví. V průběhu přípravných prací

však bylo rozhodnuto, že na ČSD bude pro další modernizace jako jediný perspektivní používán pouze systém reléového zabezpečovacího zařízení. Studénka se tak stala jednou z prvních stanic, která byla vybavena tímto v té době nejmodernějším zabezpečovacím zařízením. Reléové zabezpečovací zařízení s vazbou na traťový autoblok bylo aktivováno v roce 1969. Změnou koncepce došlo k tomu, že nové stavědlové věže nebyly plně využity. Na střední věži bylo zřízeno ústřední stavědlo pro celou stanici, zatímco veliny obou krajních věží zůstaly prázdné.

V 60. letech byla dřevěná čekárna na bíloveckém nástupišti nahrazena plechovým přístřeškem ve stylu autobusových čekáren té doby. Lávka nad kolejištěm byla prodloužena o novou část nad bíloveckými kolejemi, která umožnila zaměstnancům vagonky bezpečný přístup k nové bráně, zřízené hned vedle nádraží. Nová část lávky byla majetkem vagonky a měla svařovanou konstrukci, zatímco původní lávka patřící drahám byla nýtovaná.

Bývalý lihovar v Bartošovicích patřil po znárodnění n. p. Benzina. Větší část délky bartošovické vlečky však získala v 60. letech vagonka Tatra Studénka. Vagonka trať využívala pro zkoušky zde vyráběných elektrických jednotek. Pro tento účel byla trať až za most přes Odru opravena a zatrolejována. Na části trati byla stanovena maximální rychlost 100 km/h, čímž se zařadila mezi naše nejrychlejší neveřejné dráhy. Trolejové vedení zkušební trati bylo napájeno přes spínací stanici, takže trolej byla pod napětím pouze v době zkoušek. Později zde byly prováděny i zkoušky motorových vozů a dalších vozidel z produkce vagonky ve Studénce a to zhruba do poloviny 90. let 20. stol. V současné době není trať využívána.

Nádražní budova vlivem nedostatečné údržby postupně chátrala, až bylo roku 1981 rozhodnuto o její asanaci a náhradě novou budovou. Stará

Celkový pohled na kolejiště místního nádraží a depo v době, kdy na místní nádraží byl kvůli výlukovým pracem znemožněn vjezd. Za běžného provozu bývá místní nádraží pro množství vozidel většinou „neprůhledné“. V pozadí uprostřed je zásobovací stanice pohonných hmot. V současnosti již není využívána a zásobování pohonnými hmotami i ošetření vozidel probíhá v Suchdole nad Odrou, čemuž jsou přizpůsobeny i oběhy hnacích vozidel. Foto 22. září 2002

budova byla snesena v roce 1986 a veškeré služebny i prostory pro veřejnost z ní byly provizorně přemístěny do několika jiných objektů. Nová budova podle návrhu Ing. Tichého se začala stavět přibližně na půdorysu staré. Jako první se stavělo západní křídlo, které bylo dáno do užívání v roce 1990 a byly v něm umístěny především služební prostory. Objekt byl dvojpatrový s horním patrem ve tvaru mansardové střechy. Na tento objekt měl navazovat prosklený vestibul a východní křídlo s prostory pro odbavení cestujících a restaurací. V době rozbíhajících se společenských a ekonomických změn se však již nenašel dostatek prostředků pro financování další etapy výstavby. Z nové budovy tak zůstalo pouhé torzo, které sice částečně vyřešilo neutěšenou situaci zaměstnanců, ale z hlediska cestujících velký vliv nemělo. Těm v nové budově sloužil pouze bufet, odbavování cestujících však nadále probíhalo v opodál stojícím přízemním objektu, který dříve sloužil posunovacím četám. Po celá devadesátá léta tak trval paradoxní stav, kdy z hlediska technického (zabezpečovací zařízení) patřila Studénka k nejlépe vybaveným stanicím na trati Přerov – Bohumín, zatímco z hlediska pohodlí cestujících a pracovních podmínek zaměstnanců patřila snad k nejhorším v celé síti ČD.

V druhé polovině 90. let 20. století postavila firma CALOFRIG v Butovicích výrobu suchých maltových směsí. Pro dopravu surovin pro výrobu byla zřízena vlečka, napojená úvratí na suchdolské zhlaví nákladního nádraží.

II. železniční koridor

Velké změny přinesla stanici Studénka modernizace II. železničního koridoru Břeclav – Přerov – Petrovice u Karviné. Předmětem modernizace byla úprava a rekonstrukce trati a zařízení tak, aby umožnila zvýšení traťové rychlosti podle možností až do 160 km/h. Úpravy se proto v zásadě soustředily na rekonstrukci železničního svršku a spodku traťových kolejí, ve stanicích pak pouze hlavních kolejí (tzn. pokračování traťové koleje)

Staré bílovecké nástupiště s plechovou čekárnou a motorovým vozem 810 639-5 na vlaku do Bílovce. Dne 23. září 2001 zde byly osazovány nové sloupy trolejového vedení.

a předjízdných kolejí (kolej sousedící s hlavní kolejí, užívaná pro předjíždění vlaků stejného směru). Dále bylo modernizováno zabezpečovací zařízení ve stanicích, na trati i na přejezdech pozemních komunikací a ve stanicích byla prováděna tzv. poloperonizace – výstavba ostrovního nástupiště u hlavní koleje odlehle od nádražní budovy a u kolejí přilehlých k budově pouze výstavba nízkého nástupiště mezi kolejemi. Studénka se však stala výjimkou z tohoto pravidla, protože vzhledem k naprosto nevyhovující vybavenosti se uskutečnila komplexní rekonstrukce osobního nádraží (s výjimkou štramberského nástupiště). Rekonstrukce zahrnovala výstavbu nové výpravní budovy a úplnou peronizaci osobního nádraží, tzn. vybudování dvou ostrovních nástupišť délky 400 m a nového bíloveckého nástupiště, vzájemně spojených novým podchodem.

Rekonstrukce stanice Studénka byla zahrnuta do modernizace traťového úseku Hranice na Moravě – Studénka s termínem realizace od dubna 2001 do června 2004. Projekt modernizace zpracoval Metroprojekt Praha, stavbu zajišťovalo Železniční stavitelství Brno s podporou dalších subdodavatelů. Přestavba probíhala za provozu, proto byla realizována po etapách, kdy byla rekonstruována jedna polovina kolejiště a druhá polovina sloužila provozu (tzv. lichá a sudá skupina kolejí). Stavební práce ve Studénce začaly v létě 2001 přípravou staveniště nové výpravní budovy, na podzim začaly být osazovány nové sloupy trolejového vedení. Největší objem prací byl ale realizován během roku 2002.

V době od 19. 3. do 17. 6. 2002 se konala dlouhodobá výluka sudé kolejové skupiny osobního nádraží (tzn. koleje na straně bíloveckého nástupiště). Probíhala zde výstavba dnešního druhého nástupiště a podchodu. V létě 2002 se práce na rekonstrukci kolejiště přesunuly na nákladní nádraží, kde byla od 20. 6. do 26. 7. vyloučena sudá skupina a od 27. 7. do 5. 9. lichá skupina kolejí. Obnova nákladního nádraží byla poněkud jednodušší, protože byly obnovovány pouze hlavní a předjízdné koleje. Tři kratší manipulační koleje v nákladním nádraží se při přestavbě středního zhlaví ještě o něco zkrátily a dvě z nich byly odstraněním výhybek změněny na kusé. Na podzim se práce vrátily do osobního nádraží, kde byla od 14. 9. do 5. 12. ve výluce lichá kolejová skupina (tzn. na straně nádražní budovy). Probíhala zde výstavba prvního nástupiště a zbývající části podchodu. Toto období bylo zvláště obtížné, protože byl ztížen a po určitou dobu zcela znemožněn vjezd do místního nádraží, kde jsou obvykle dislokována vozidla pro místní tratě a také zde probíhá řazení nákladních vlaků pro tyto tratě. V té době byly proto lokomotivy a motorové vozy odstavovány na již obnovených kolejích osobního nádraží. Obtížný byl rovněž přístup cestujících k vlakům

směr Přerov a Bohumín. Vzhledem k tomu, že podchod ještě nebyl dohotoven, museli cestující po lávce přejít na staré bílovecké nástupiště a odtud dočasně zbudovaným přechodem přes dvě dopravní koleje na ostrovní nástupiště. V další etapě bylo vybudováno nové bílovecké nástupiště. To je nyní umístěno až u poslední (služebně 12.) koleje, zatímco předtím bylo mezi kolejemi hlavní a bílovecké trati.

Na rekonstrukci stanice navázala i jedna z mála směrových úprav trati, které vůbec byly na II. koridoru provedeny. Traťový oblouk za stanicí směrem na Ostravu, který omezoval maximální rychlost na 110 km/h, byl nahrazen novým složeným obloukem o poloměru 3200/1020 m s mezilehlou přechodnicí. Tím došlo k odsunutí osy kolejí o asi 12 m od původní trasy a také k prodloužení celého oblouku. Část zhlaví stanice tak leží v oblouku nebo přechodnici, což kladlo zvýšené nároky na řešení geometrie kolejí a výhybek. Oblouk nyní mohou projíždět klasické vlakové soupravy rychlostí 140 km/h a soupravy s naklápačím skříním až 160 km/h.

Samostatnou kapitolou v rámci modernizace byla výstavba nové výpravní budovy podle projektu J. Lalouška z Metroprojektu Praha. Projektant využil část budovy postavené na sklonku 80. let 20. stol., jejíž vzhled upravil snížením o jedno patro a výměnou oken. Na opačné straně bylo postaveno téměř souměrné druhé křídlo (je delší o dvě okenní osy). Obě jednopatrová křídla jsou kryta valbovou střechou a propojena příčným mírně převýšeným vestibulem do něhož ústí schodiště podchodu k nástupištím. Vestibul s hřebenovým světlíkem, proskleným průčelím s velkými hodinami a půlkruhovým přístřeškem nad vchodem je architektonicky nejvýraznější částí budovy. Právě vestibul s výraznými architektonickými prvky stylově sjednocuje tuto stavbu s dalšími dvěma nádražními budovami, které byly v rámci modernizace II. koridoru nově postaveny. Jsou to nádraží v Moravské Nové Vsi a v Polomi, obě jsou však mnohem menší než budova ve Studénce. Vznikla tak určitá analogie se zlatým obdobím výstavby železnic v 19. století, kdy každá železniční společnost měla pro své tratě vypracovanou typovou řadu budov různé velikosti, které pak dávaly každé trati specifický charakter. I v samotném způsobu výstavby, kdy do nové stavby byla organicky včleněna starší část, lze nalézt analogii s vývojem předchozí budovy na stejném místě o více než sto let dříve. Nová budova začala sloužit cestujícím v prosinci 2002.

Po dostavbě nádražní budovy a instalaci nových technologií bylo aktivováno nové elektronické zabezpečovací zařízení, systém dispečerského řízení a také informační systém pro cestující. Ten byl osazen i na štramberské nástupiště, které jinak nebylo do modernizace zahrnuto. Během roku 2003 probíhala poslední etapa prací ve stanici

V podvečer 18. června 2002 opouští vlak IC 501 Ostravan Studénku po původní 1. traťové koleji směrem na Ostravu, zatímco 2. kolej v nové poloze se připravuje k uvedení do provozu. Vpravo je vidět část objektů depa na místním nádraží.

- asanace nepotřebných objektů. Zlikvidována byla lávka nad kolejištěm, skladiště s rampou, pomocné objekty a také všechny tři stavědlové věže. V poslední fázi byla místem, kde dříve stálo hlavní stavědlo, protažena další kolej spojující osobní a nákladní nádraží.

Nádraží ve Studénce prošlo největší proměnou ze všech stanic na II. koridoru. Kdo je neviděl několik posledních let, těžko by je poznal. Rekonstrukce přinesla novou úroveň služeb pro cestující. Je zajištěn bezbariérový přístup do budovy (šikmé rampy) i na všechna nástupiště (výtahy). Po mnoha letech se tak Studénka opět dočkala nádraží, které je důstojnou vstupní branou do města. Doby Severní dráhy císaře Ferdinanda dnes na osobním nádraží pamatuje pouze vodárna u bíloveckého nástupiště a bývalá lampárna u parkoviště před nádražím.

Naopak na místním nádraží většina objektů pochází ještě z 19. století. Cihlová remíza u hlavní trati a nejstarší část nádražní budovy (vlevo při pohledu od kolejí) pamatují zahájení provozu do Štramberka v roce 1881. Místní nádraží se souborem dosud dochovaných staveb tvoří dnes již málokde zachovaný komplex autonomní technické základny typické pro soukromé místní dráhy. S výjimkou točny a zauhlovacího zařízení dosud stojí všechny objekty, které zde byly od počátku provozu postaveny (byť ne vždy v původní podobě). Bohužel tento stav zřejmě nebude trvat dlouho. Nádražní budova je již dlouhou dobu využívána jako obytný dům. Některé další objekty (vozová dílna, bývalé sklady na jižní straně nádraží) jsou však již delší dobu nevyužívané a jejich technický stav je velmi špatný. Otazník visí nad osudem depa, které přestalo být využíváno v poslední době. Bylo by velmi žádoucí nalézt pro tyto objekty co nejrychleji vhodné využití, jinak i ony podlehnou postupnému chátrání a devastaci.

Závěrem

Tento článek měl představit historii a vývoj nádraží ve Studénce za více než 150 let jeho existence. Podklady k historii stanice však zdaleka

Dva snímky ústředního stavědla pořízené v odstupe šesti měsíců dokládají rychlý postup rekonstrukčních prací. Zatímco 23. února 2003 byl z ústředního stavědla řízen nejen průjezd vlaku InterCity, ale i chod celé stanice, 29. srpna téhož roku již bylo aktivováno elektronické zabezpečovací zařízení v nové nádražní budově a probíhala demolice bývalého ústředního stavědla.

nejsou úplné a v případě nádraží bývalé Severní dráhy císaře Ferdinanda jsou k dispozici víceméně nesouvislé útržky. Řada údajů proto není přesně datována, protože jsou odvozeny nepřímo z dokumentů, jež jsem měl k dispozici. Je možné, že některý z čtenářů zná dokumenty, fotografie ap., které by mohly některé údaje upřesnit. Uvítám proto jakékoliv další poznatky a doplnění.

Fotografie jsou z mých sbírek, pokud není uvedeno jinak. Plánky pocházejí z archivu Českých drah v Olomouci.

Na závěr ještě malá poznámka k použitým zkratkám železničních společností: Označení SŠD pro Studénsko-štramberskou dráhu je uvádě-

no v češtině, protože společnost toto označení po vzniku ČSR skutečně používala (i když zpočátku používala německý název a zkratku). Naproti tomu pro ostatní rakouské společnosti (KFNB, K.k.St. B) jsou v textu použity zkratky německé, protože i ve skutečnosti bylo toto označení používáno pouze v němčině. Po roce 1918 sice bývalá KFNB používala u nás český název Severní dráha Ferdinandova (již nikoliv „císaře Ferdinanda“!), ale v té době již společnost podnikala v hornictví a s železniční dopravou neměla kromě názvu téměř nic společného.

Petr Hruďička

Prameny

Archivní fondy

Archiv ČD Olomouc

- trať Břeclav – Petrovice, kart.3/8,17,19,38

- trať Studénka – Bílovec, kart. 40/1

- trať Studénka – Veřovice, kart. 53/1-13

Publikace

Bartoň L.: Kronika železničních tratí okresu

Novojičínského, rukopis

Bartoň-Leštinský-Koch-Zátopek: 100 let trati

Studénka – Bílovec, žst. Studénka

a ZV OSŽ žst. Studénka, 1990

Hons J. a kol.: Čtení o Severní dráze

Ferdinandově, Nadas, Praha 1990

Hrabovská-Golda: Bartošovice 600 let,

OÚ Bartošovice, 1999

Kolektiv: 150 let trati Lipník nad Bečvou

– Bohumín, ČD-OPŘ Ostrava, 1997

Krejčířík M.: Česká nádraží. Architektura

a stavební vývoj, Vydavatelství dopravní

literatury, Litoměřice 2003

Londýn-Melčák-Černín-Koch: 100 let trati

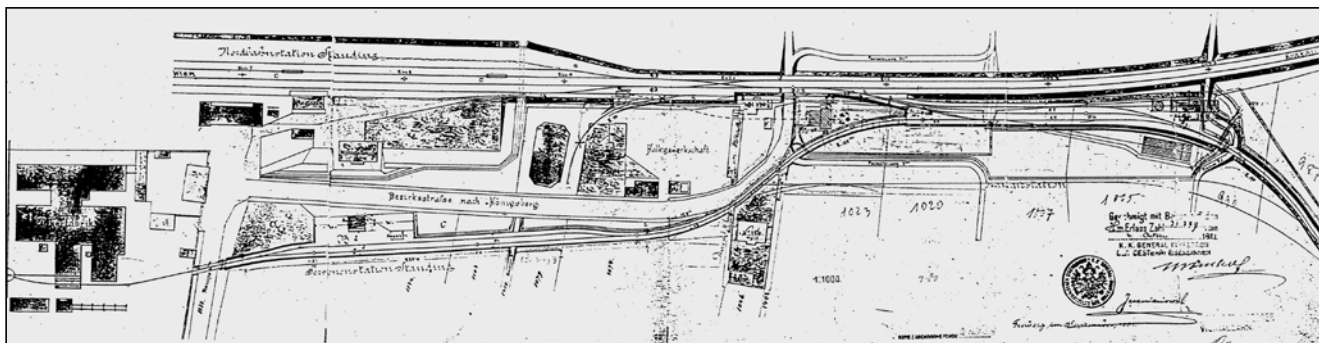
Studénka – Štramberk, SSD a PO Ostrava,

Olomouc 1981

Periodika

Železniční magazín (články o výstavbě II. koridoru),

M-Pressé Zlín

Projekt nádraží SŠD z roku 1881 (jen částečně realizovaný) je zároveň jedním z mála dokumentů, který dává alespoň částečnou představu o uspořádání nádraží Severní dráhy Ferdinandovy před rokem 1890. Nádraží KFNB je vlevo nahoře, budovy zleva – výpravní budova po první přestavbě, vpravo od ní záchod a dále vpravo staré skladiště. Velký objekt se zkosenými rohy je kruhová pec Knauerovy vápenky, zakreslená vlečková kolej však nebyla realizována; místo ní byla postavena krátká kolej souběžná s kolejemi KFNB. Nákladní nádraží SŠD (vpravo) bylo realizováno s výjimkou objektu vpravo dole (snad původní návrh vozové dílny). Neuskutečněna zůstala spojovací kolej tvaru S, dvojkolejné osobní nádraží a prodloužení do cukrovaru (objekt zcela vlevo).

Pravěké sídliště z katastru Podhoří u Lipníku nad Bečvou

Rozsáhlé zemní práce spojené s výstavbou silnic a dálnic jsou vždy velkým zásahem do přírodního prostředí, které je tím ničeno a transformováno. Je to ale současně výjimečná příležitost pro archeologii, která tím získává šanci na objevení a prozkoumání nových, dosud neznámých lokalit. Přesně to se stalo při výstavbě rychlostní komunikace z Olomouce do Lipníku nad Bečvou, kdy se podařilo objevit několik sídlišť a pohřebišť z období pravěku – např. na katastrech Bohuslávky, Přáslavic–Kocourovce a Loučky byla zkoumána rozlehlá sídliště lidu kultury s lineární keramikou, první zemědělské kultury v této části Evropy (6. – 5. tis. př. n. l.). U Přáslavic se podařilo vykopat sídliště a pohřebiště z doby bronzové (13. – 11. stol. př. n. l.).

Také v posledních třech letech, ještě před zahájením stavebních prací na trase dálnice D 47 (úsek Lipník nad Bečvou – Ostrava), bylo několik vytypovaných lokalit prozkoumáno předstihovými archeologickými výzkumy. Lokality zjištěné na základě leteckého průzkumu, povrchových sběrů, geofyzikálních měření nebo údajů v literárních pramenech byly po domluvě s Ředitelstvím silnic a dálnic těžkou technikou zbaveny orníční vrstvy a takto zpřístupněny k archeologickému výzkumu.

Na úseku budoucí dálnice, který má na starosti Archeologické centrum Olomouc, což znamená přibližně 18 km dlouhý pás mezi Lipníkem n/B a Bělotínem, byla předpokládána existence 11 archeologických lokalit. Na odkrytých plochách v okolí Loučky, Podhoří, Milenova, Velké u Hranic či Bělotína byly nalezeny pozůstatky většinou pravěkých lidských aktivit. V okolí Loučky pokračovaly práce na dříve zkoumaném sídlištním areálu kultury s lineární keramikou a v okolí Velké u Hranic byly – kromě nálezů pravěkých objektů – prozkoumány také krátery od leteckých pum, stopy aliančních operací z druhé světové války. Jedním ze zajímavých nálezů bylo objevení sídliště ze starší doby

Příklad rekonstrukce pravěké stavby. Středisko experimentální archeologie - Věstary.

železné v okolí obce **Podhoří.**

Starší doba železná (8. – 6. stol. př. n. l.), zvaná také dobou halštatskou, je obdobím v dějinách lidstva, kdy se v Evropě začalo poprvé těžit a využívat železo ve stále větším rozsahu, až se postupně stalo dominantním kovem. V době halštatu železo sloužilo nejen k výrobě šperků a ozdob – jako byly jehlice, spony, náramky – ale také k výrobě zbraní a pracovních nástrojů. V tomto období bylo území severní Moravy a Slezska obydleno lidem kultury platěnické. Tato kultura patřila k velkému komplexu tzv. kultur popelnicových polí (název se odvozuje od rozlehlých nekropolí, na nichž byly spálené pozůstatky mrtvých ukládány do uren – popelnic a s nimi pak do hrobu).

Stopy sídliště byly zachyceny na levé straně silnice vedoucí z Jezernice do Podhoří – asi 400 m od jižních hranic Podhoří. Osada byla rozložena na mírném jihovýchodním svahu sprašového kopce, který se postupně snižuje východním směrem k 300 metrů vzdálenému údolíčku potoka Jezernice, nejbližšímu zdroji vody v okolí osady.

Po skrývce orníční vrstvy na ploše o rozměrech cca 2,3 ha bylo možno na žlutém sprašovém podloží odlišit dost výrazné tmavší zásypy archeologických objektů. Plocha výzkumu byla pak postupně ručně zaškrabána jednak proto, aby lépe vynikly zásypy už objevených jam, jednak ve snaze objevit objekty, jejichž světlejší zásyp byl těžce odlišitelný od podloží, do kterého byly zahloubeny. Konečným výsledkem počáteční fáze archeologického výzkumu bylo objevení 189 archeologických objektů – pozůstatků bývalé osady.

Archeologické objekty můžeme rozdělit podle jejich funkce na několik druhů. Většinu prozkoumaných jam (v počtu 135) reprezentovaly tzv. kúlové nebo sloupové jamky – pozůstatky nadzemních stavebních konstrukcí. Kúlové jamky představují většinou jediné stopy, které se dochovaly po pravěkých nadzemních stavbách. Na základě tvaru jamek, jejich uspořádání do tzv. struktur apod. můžeme zjistit pravděpodobný počet staveb, jejich velikost, orientaci vzhledem ke světovým stranám

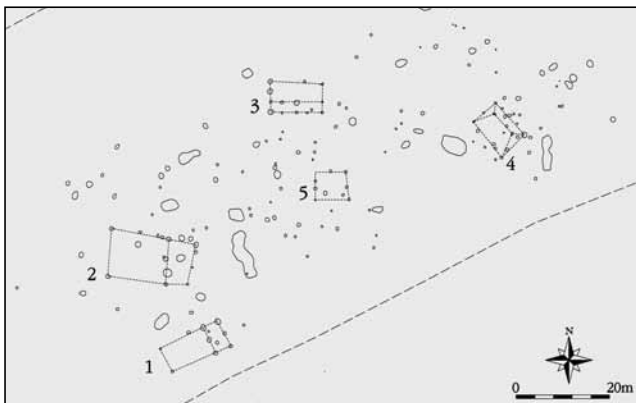
Příklad rekonstrukce pravěké stavby. Středisko experimentální archeologie - Věstary.

Půdorys nadzemní kúlové stavby.

a také pravděpodobnou strukturu zastavení celého sídlištního areálu. Jamky jsou vlastně pozůstatky dřevěné konstrukce, která tvořila základy stěn staveb, vzpírala střechu domů a určovala podobu jejich interiéru. Mezi nadzemními stavbami se v pravěku nejčastěji setkáváme s obytnými domy, ale také s hospodářskými stavbami určenými pro chov dobytka, uskladnění úrody a provádění hospodářských prací. Musíme si ale uvědomit, že poznávání funkcí těchto objektů bývá dost obtížná záležitost, už jenom proto, že pokud tvar a funkci stavby z velké části zakládáme na rozmístění a velikosti kúlových jamek, je velice pravděpodobné, že část objektů, jejichž zásyp se nelišil od podloží anebo které do podloží vůbec nebyly zahloubeny, nám může uniknout a jejich absence zkreslí obraz celé stavby či celého sídliště. Také skutečnost, že podlahy staveb byly v úrovni dnešní ornice, znemožňuje zachycení vnitřního zařízení typického pro dům – jako byly např. pozůstatky pecí či ohnišť. Proto rozlišení staveb obytných a hospodářských je skoro vždy problematické.

Výzkumem v Podhoří bylo objeveno pět nadzemních staveb rozestavených do půlkruhu. Vyskytly se zde tři typy konstrukcí. První z nich představovaly stavby obdélníkového půdorysu o rozměrech 14,3 – 19,3 m délky a 6,0 až 11,0 m šířky (na obrázku č. 1: struktura 1 a 2). Zdá se, že tyto stavby byly vnitřně rozčleněny na dvě části různé velikosti. První – menší část – byla postavena z robustnějších a hlouběji zapuštěných kúlů, zatímco část druhá byla větší s menším počtem kúlů rozmístěných v nárožích a v jedné ze stěn.

Celkový plán lokality s označenými kúlovými konstrukcemi. (obr. 1)

Interpretace těchto objektů není zcela jednoznačná, je možné, že se jednalo o stavbu obytnou s přistavěnou ohradou pro dobytek, nebo to byla stavba určená výlučně pro chov zvířat a jednalo by se tím pádem o přístřešek s ohradou. Druhý typ staveb (na obrázku č. 1: struktura 3 a 4) je tvořen také obdélníkovou konstrukcí o rozměrech cca 10,0 – 11,8 m délky a 6,6 – 7,7 m šířky, u níž nelze rozlišit nějaké zvláštní uspořádání vnitřního prostoru; zdá se, že v jejím případě lze zcela jistě uvažovat o obytné stavbě. Poslední typ prezentuje čtvercová stavba o rozměrech 7,5 m × 6,5 m, která se nacházela uprostřed sídlištního areálu a jednalo se buď o ohradu pro zvířata, nebo o menší obytný dům (na obrázku č. 1: struktura 5).

Mezi nadzemními stavbami byly rozmístěny další archeologické objekty, a to jak kúlové jamky (pozůstatky běžných sídlištních zařízení – plotů, přístřešků nebo jiných objektů dnes nám neznámé funkce), tak stavební, pracovní anebo zásobní jámy.

Brigádníci při exploraci stavební jámy.

Stavební jámy, neboli hliníky, byly objekty vzniklé při těžbě hlíny, jíž se používalo na omazání stěn nadzemních staveb nebo pro hrncířskou výrobu. Byly to většinou oválné, dlouhé, ale dost mělké jámy, umístěné v blízkém okolí staveb. Časem přestaly být místem těžby hlíny a byly nejčastěji využívány jako odpadní jámy; proto také většina keramického materiálu pochází z jejich zásypů, kde se ocitly po zničení nádob.

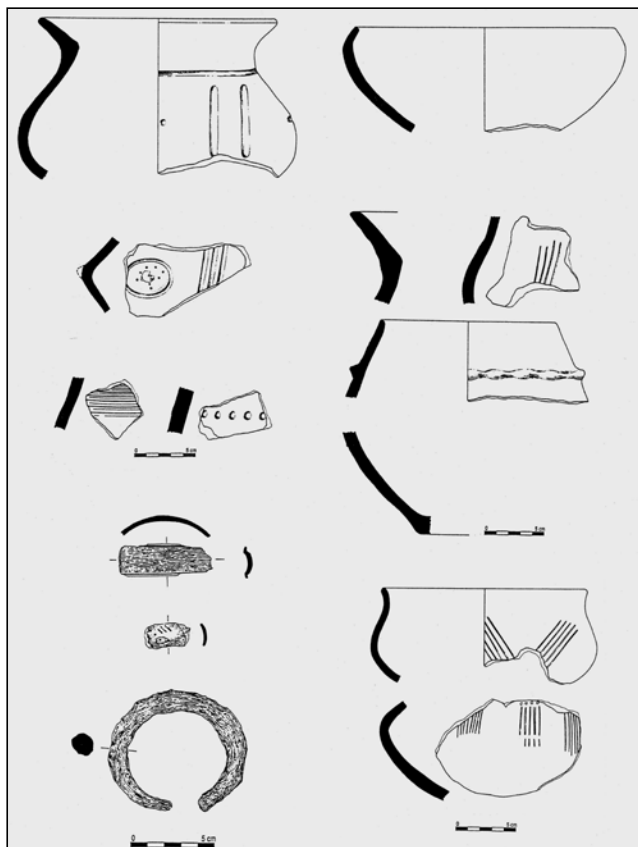
Na sídlišti se vyskytly také jámy oválného, kruhového nebo čtvercového tvaru, které mohly sloužit jako zdroj pro těžbu hlíny, ale také to mohly být původně zastřešené polozemljanky sloužící jako pracovní prostory. Tyto objekty jsou rozmístěny na okraji osady – mimo její centrální prostor.

Jak již bylo podotknuto výše, zdá se, že nadzemní stavby byly rozestaveny po obvodu půlkruhu, vymežujíc tím vnitřní prostor osady, ve kterém najdeme kromě hliníků jen kúlové jamky jakožto pozůstatky menších konstrukcí neznámého účelu, zatímco pracovní nebo zásobní jámy se vyskytují na západním a východním okraji osady. Je možné,

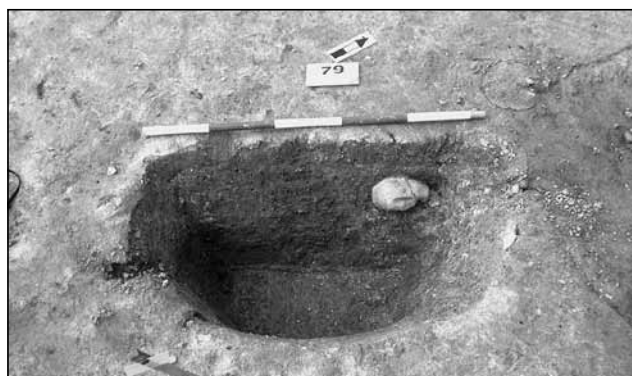

že celá osada byla rozložena na půdorysu kruhu a prozkoumané objekty tvořily jen její severní část o přibližné velikosti 0,75 ha. Znamenalo by to, že na neprozkoumané ploše jižně od záboru stavby (a archeologického výzkumu) se stále ještě nacházejí další archeologické objekty.

Během výzkumu byl z objektů vyzvednut soubor archeologických artefaktů, mezi nimiž se nejčastěji setkáváme s úlomky keramiky, s drobkou mazanice, uhlíků a s kameny. Keramické střepy, ze kterých se jen zřídka podaří rekonstruovat celé nádoby, jsou většinou reprezentovány střepy atypickými, tj. bez výzdoby, ale najdeme tam také nečetné fragmenty okrajů nádob, zdobených plecí či výduti nádob a také zlomky den. Z celého keramického souboru jen v několika případech se podařilo slepit ze zlomků větší části nádob, jako např. část amforovité zásobnice s hrdlem a okrajem zdobeným žlábkou, soudkovitý hrnec zdobený plastickou lištou nebo částečně dochované mísy se zataženým okrajem, což jsou typické tvary pro období halštatu. Pro toto pravěké období stále ještě platí, že nádoby jsou lepené v rukou, bez použití skutečného hrnčířského kruhu; na sídlišti najdeme větší tvary nádob – jako jsou amforovité zásobnice sloužící k uskladnění obilí. Mají ostře profilované tělo s vykloněným okrajem, jsou často zdobené plastickými pupíky ve spodních partiích těla a také rytým ornamentem ve tvaru svislých žlábků, horizontálních pásů rýh a kroužků nad výduti. K běžně používaným

Výběr keramiky a kovové náramky z lokality Podhoří.

Částečně prozkoumaná kúllová jáma se zbytky šikmo zakopaného kúlu.

keramickým tvarům patří také již vzpomenuté soudkovité hrnce zdobené v horní části plastickým ornamentem ve tvaru oběžné lišty nebo plastickými výčnělky, sloužícími k lepšímu uchopení nádoby. Často se v období halštatu setkáváme s mísami s okrajem zataženým dovnitř nádoby, ale najdeme také misky o esovité profilaci zdobené pásy svislých i šikmých rýžek na výduti, drobnými tečkami apod.

Kromě keramických zlomků se v souboru nálezů dost často setkáme s kousky mazanice, tj. s fragmenty přepálené hlíny různé velikosti – jednak jako s částmi původní omítky stěn staveb, které byly vypáleny při požáru, jednak to mohou být zbytky otopných zařízení a také pecí na výpal keramiky.

V jednom z hliníků bylo nalezeno rozbité hliněné závaží, které je jako součást tkalcovského stavu dokladem každodenních rutinních prací souvisejících s výrobou tkanin, a také kusy zrotěrek, tj. kamenných deskovitých podložek využívaných při drcení obilí na mouku.

Přestože doba halštatu byla dobou využívání železa, je málo pravděpodobné, že na sídlišti najdeme nějaké železné artefakty. Kovy byly příliš cenné na to, aby si lidé dovolili je ztratit či vyhodit. O to víc potěšil nález vcelku dochovaného železného náramku nalezeného v jednom z hliníků. V zásepu jedné z kúllových jam stavby č. 3 se navíc podařilo najít dva zlomky zdobeného náramku vyrobeného z bronzového plechu. Je docela možné, že se jednalo o nějakou stavební obětinu uloženou na počátku stavby domu.

Zdá se, že výzkumem byla prozkoumána jen část většího sídliště, které mohlo pokračovat jižním směrem po svahu kopce. Je také jisté, že poblíž osady se muselo nacházet pohřebiště, o náhodných nálezích popelnic (nádob na uschování spálených pozůstatků zemřelého) v okolí Jezernice a v Podhoří psal již v roce 1933 J. Skutil.

Bohužel, archeologický výzkum byl omezen plochou dálničního záboru a teprve další stavby na tomto území snad někdy v budoucnu nám dovolí prozkoumat osadu ve větším měřítku.

Mgr. Arkadiusz Tajer,
Archeologické centrum Olomouc

Hydrologická pozorování na vodních tocích v Poodří

Na řece Odře a jejích přítocích nad soutokem s řekou Opavou (dále jen povodí vlastní Odry) se dle dochovaných záznamů v historických hydrologických ročenkách [2] začalo s pozorováním vodních stavů (tj. úrovní hladiny vody nad zvoleným pevným bodem – tzv. nulou vodočtu) 1. ledna 1880, a to na Odře ve Svinově u mostu severní dráhy. V některých pramenech [3] je možno se setkat s tím, že pozorování začalo již od 1. června 1878. Každopádně bylo pouze občasné, pravděpodobně za povodní či sucha. Již v roce 1885 došlo k úpravě vodočtu ve Svinově a tím také k posunutí jeho výchozí hodnoty (nuly vodočtu) [5]. Na soustavné pozorování vodních stavů se na Odře ve Svinově přešlo od 17. 7. 1895. Stanice se dnes nachází téměř na stejném místě

na levém břehu Odry v ř. km 19,1 nedaleko od starého železničního mostu.

Nejdéle je doloženo pozorování řeky Odry na českém území v okolí Bohumína, kde se pravidelně zaznamenávají vodní stavy ve stanici Annaberg (dnešní Chalupki v Polsku) od 1. února 1891 [5]. Stanice Bohumín byla zřízena v roce 1899 pod tehdejší názvem Oderberg. Nachází se na pravém břehu Odry v ř. km 3,3 těsně nad silničním mostem spojujícím Bohumín a polské Chalupki. Vodočet byl od 1. 1. 1907 doplněn limnigrafickým přístrojem. Starší záznamy o vodních stavech jsou dochovány z polského území. Pod soutokem s Olší existovala v minulosti stanice v obci Olza. Byla zřízena 1. 1. 1890. A již od roku 1820 pozoruje stanice Raciborz (Ratiboř).

Vodoměrné stanice v povodí vlastní Odry

Název stanice	Vodní tok	Pozorování vodních stavů (měsíc a rok)			Vyhodnocení průtoků
		začátek	přerušení	konec	
Rudoltice	Odra	I.1909	není	XII.1925	-
Spálov	Odra	XII.1923	VI.1924-VI.1924	X.1970	1923-1938, 1950-1970
Budišov n. B.	Budišovka	XI.1970	není	dosud	1971-dosud
Odry - tok	Odra	VII.1895	I.1896-XII.1899	dosud	1951-dosud
Odry - náhon	Odra	XI.1960	I.1966-V.1966	dosud	1961-1965, 1968-dosud
Bělotín	Luha	XI.1973	není	X.1978	1974-1978
Nejdek	Luha	XI.1978	není	V.1980	1979-1979
Jeseník n. O.	Luha	VIII.1908	není	VII.1932	-
Bernartice n. O.	Odra	VI.1950	není	X.1970	1951-1970
Suchdol n. O.	Odra	VII.1895	XI.1900-X.1901	XII.1907	-
Nový Jičín	Jičínka	VII.1895	XI.1897-XII.1897	IV.1934	-
Šenov	Jičínka	XII.1957	není	dosud	1959-dosud
Kunín	Jičínka	X.1908	IV.1919-X.1919	VI.1931	-
Fulnek	Husí p.	V.1960	není	X.1970	1961-1970
		XI.1970	není	dosud	1971-dosud
Bartošovice	Odra	I.1957	není	dosud	1958-dosud
Sedlnice	Sedlnice	XI.1931	X.1938-VIII.1939	III.1945	-
		XI.1992	není	X.1997	-
Studénka	Odra	I.1910	I.1911-XII.1912	V.1962	1931-1938, 1953-1960
	výtok z rybníka	XI.46	není	X.48	-
	Oderka	XI.46	12.1946-12.1946	X.48	-
	mlýnský náhon	XI.46	není	X.47	-
Velké Albrechtice	Bílovka	XI.1992	není	dosud	1993-dosud
Vičovice	Lubina	X.1943	není	III.1945	-
Příbor	Lubina	VII.1895	není	XI.1937	-
Petřvald	Lubina	I.1931	V.1938-IX.1939	XI.1963	1953-1963
		XI.1963	není	dosud	1963-dosud
Košatka	Lubina	X.1908	III.1917-IV.1917	XII.1931	-
Rychaltice	Ondřejnice	VII.1895	XI.1897-XII.1897	dosud	1959-dosud
Fryčovice	Ondřejnice	X.1924	VIII.1930-V.1931	IV.1938	-
Stará Ves n. O.	Ondřejnice	X.1908	není	X.1960	1940-1943, 1956-1960
Polanka n. O.	Odra	VIII.1952	není	X.1960	1954-1959
Stará Bělá	Bělanka	XI.1943	VI.1945-VII.1945	XI.1948	-
Vřesina	Porubka	IX.1952	není	dosud	1953-dosud
Poruba	Porubka	VII.1922	V.1938-V.1952	VII.1953	-
Svinov	Odra	VII.1895	IX.1920-X.1920	dosud	1923-dosud

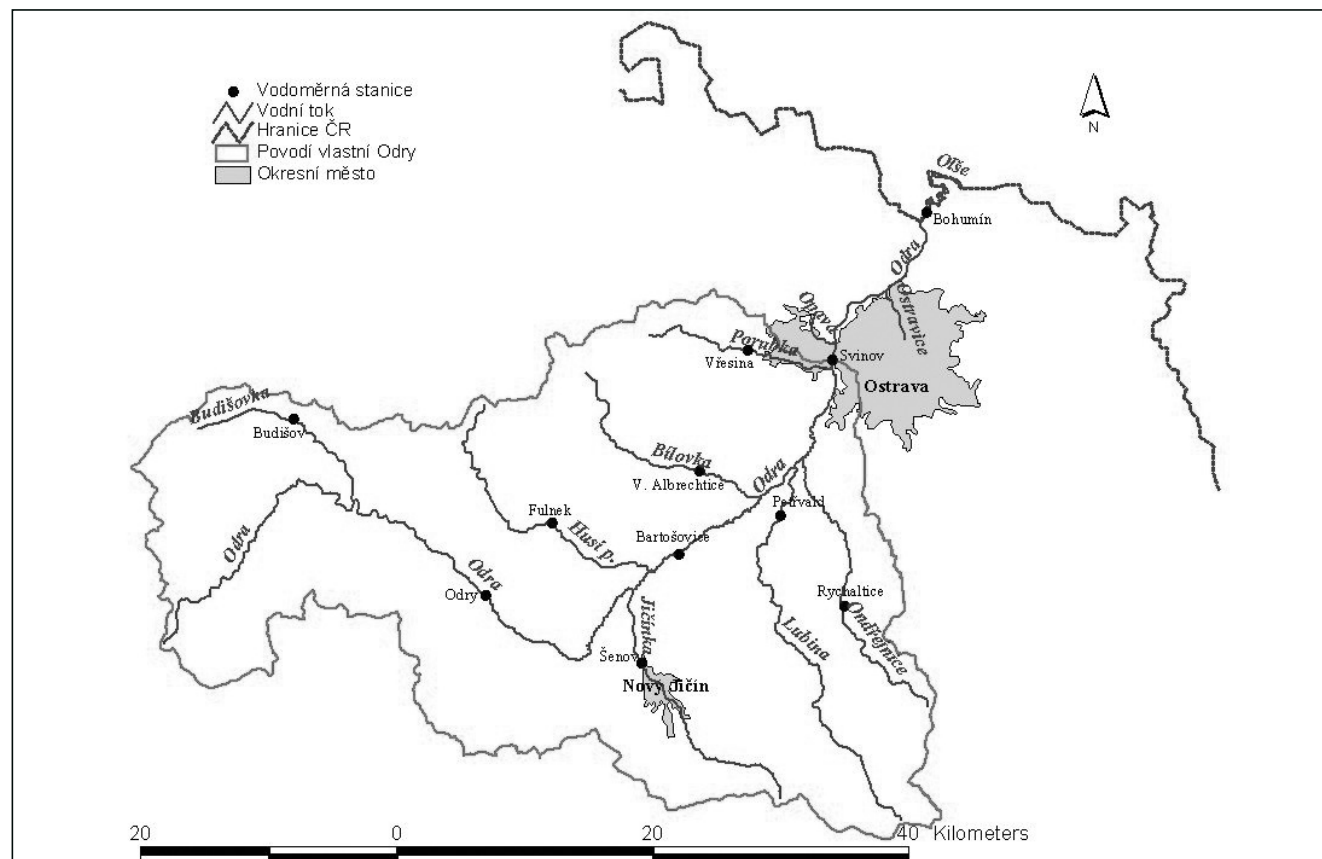
Podle historických pramenů [5] byl na dnešním českém území již v roce 1821 zřízen pruskou správou vodočet u Bohumína. Nedochovaly se o něm bohužel žádné informace, pravděpodobně na něm byly měřeny vodní stavy pouze nepravidelně, zřejmě za větších vod. Vzhledem k pruské správě musel ležet na levém břehu Odry, pravděpodobně u Pasek nebo Antošovic. Na původně pruské straně povodí v úseku od ústí Opavy po Bohumín existovaly v minulosti stanice pozorující na Odře ve Lhotce (od roku 1892), v Hošťálkovicích (od roku 1894) a v již zmíněných Pasekách (Antošovicích). V roce 1899 byl zřízen vodočet v Přívoze. Mnohem později pak vznikly vodočetné stanice v Hrušově (1932) a v Mariánských Horách (1941). Žádná z nich již není v provozu.

Staniční síť začala v povodí vlastní Odry vznikat v roce 1895, kdy bylo v červenci tohoto roku zřízeno pozorování v dalších 5 profilech [2]. Jednalo se o stanice Odry (Odra), Suchdol n. O. (Odra), Nový Jičín (Jičínka), Příbor (Lubina) a Rychaltice (Ondřejnice) (tab. str. 16). Stanice v Suchdole n. O. pozorovala pouze do roku 1907, kdy byla bez náhrady zrušena. V Novém Jičíně bylo ukončeno pozorování na Jičínce v roce 1934, od roku 1957 je v provozu rourová stanice v Šenově v ř. km 6,7 na mostu místní silnice. V současnosti se připravuje dokumentace pro novou stanici, která bude pozorovat na Jičínce v Novém Jičíně a nahradí stanici v Šenově. Pozorování na Lubině v Příboře bylo zrušeno v roce 1937, avšak od roku 1931 byla v ř. km 5,6 zřízena nová stanice u Petřvaldu, která byla v roce 1963 posunuta

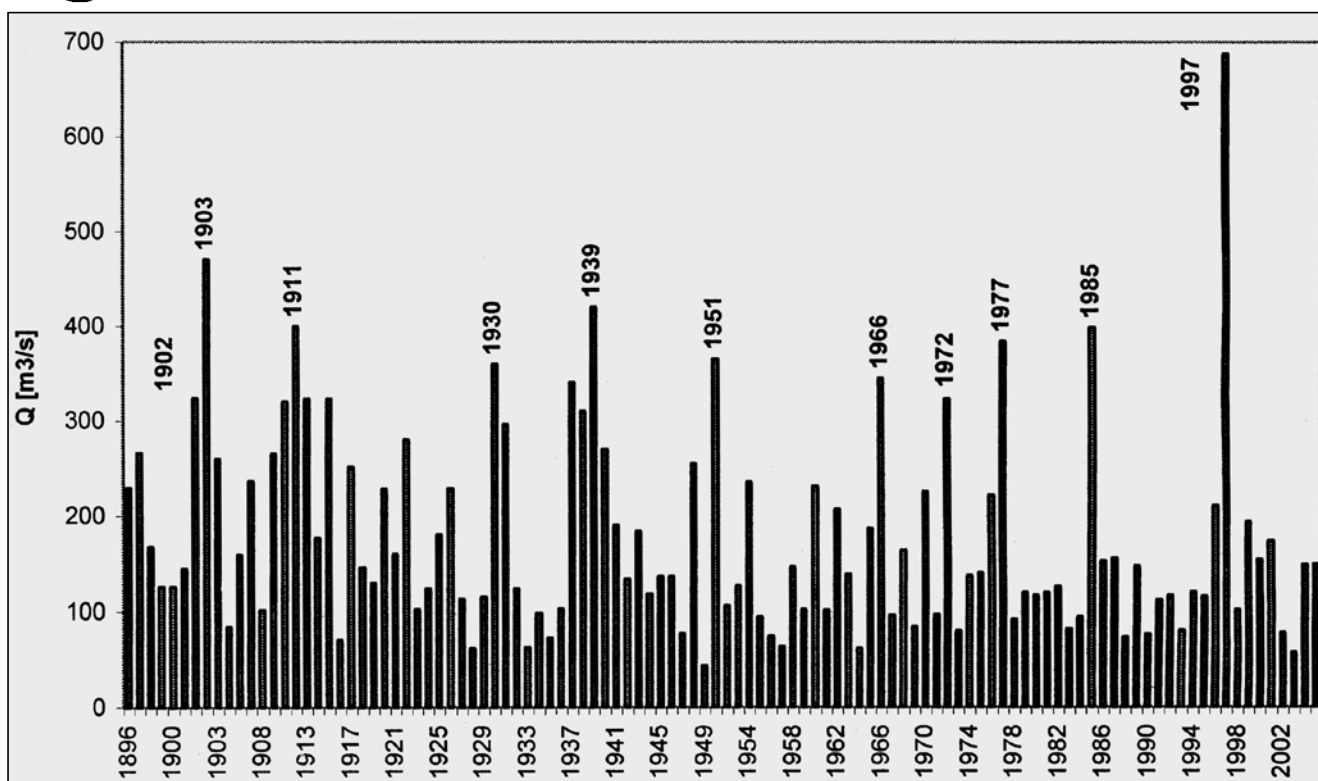
o 600 m níže po toku. Stanice Odry byla před pár lety zrekonstruována, leží na levém břehu řeky v ř. km 82,1 u lávky pro pěší. V Rychalticích se pozoruje na Ondřejnici v rourové stanici u mostu místní silnice v ř. km 15,8. Stanice bude v nejbližších letech rekonstruována. Ve výše uvedených profilech se zpočátku pozorovaly vodní stavy většinou pouze jedenkrát denně v ranních hodinách. Za povodní byly zpracovávány tzv. mimořádné vodočetné zprávy, ve kterých byl již údaj o vodním stavu uveden několikrát za den. Od roku 1896 jsou pro Odru ve Svinově k dispozici také roční maximální průtoky.

V průběhu let byly budovány další stanice a naopak některé z nich byly přemístěny do jiných profilů nebo zanikly úplně (viz tab. str. 16). Některé stanice pozorovaly jen velmi krátce, např. ve Studénce, kde byly v letech 1946 - 1948 na umělých vodních tocích - náhonech tři vodočetné stanice.

K pravidelnému měření a vyhodnocování průtoků docházelo většinou až od 50. let minulého století. Nejdelsí souvislá řada průměrných denních průtoků je zpracována pro Odru ve Svinově – od roku 1923. V současnosti je v povodí vlastní Odry aktivních 11 vodoměrných stanic (viz mapka). Všechny jsou vybaveny vodočtem a kromě náhonu v Odrách také přístrojem pro kontinuální zápis vodních stavů. ČHMÚ používá plovákové mechanické přístroje (limnigrafy) nebo automatické tlakové přístroje. Vodní stav je ve stanicích měřen s přesností na jeden centimetr a v současné době již ukládán do databáze v hodinovém kroku (dříve po dnech). Ve stanicích se podle potřeby

Situace vlastního povodí Odry s vodoměrnými stanicemi

Největší průtoky řeky Odry ve Svinově v jednotlivých letech (1896 - 2005)

měří rychlosti proudění vody a vyhodnocují průtoky. Také ty jsou nyní k dispozici v hodinovém kroku. Ve stanicích Odry, Petřvald (na Lubině) a Svinov jsou měřeny navíc teploty vody. Na Odře v Odrách a ve Svinově jsou také odebrány vzorky plavenin. V povodí vlastní Odry jsou stanice Odry, Petřvald a Svinov hlášené (předpovědní), tzn., že jsou z nich denně zpracovávány údaje o vodních stavech a průtocích, které jsou pak zveřejňovány např. na internetu (<http://hydro.chmi.cz>).

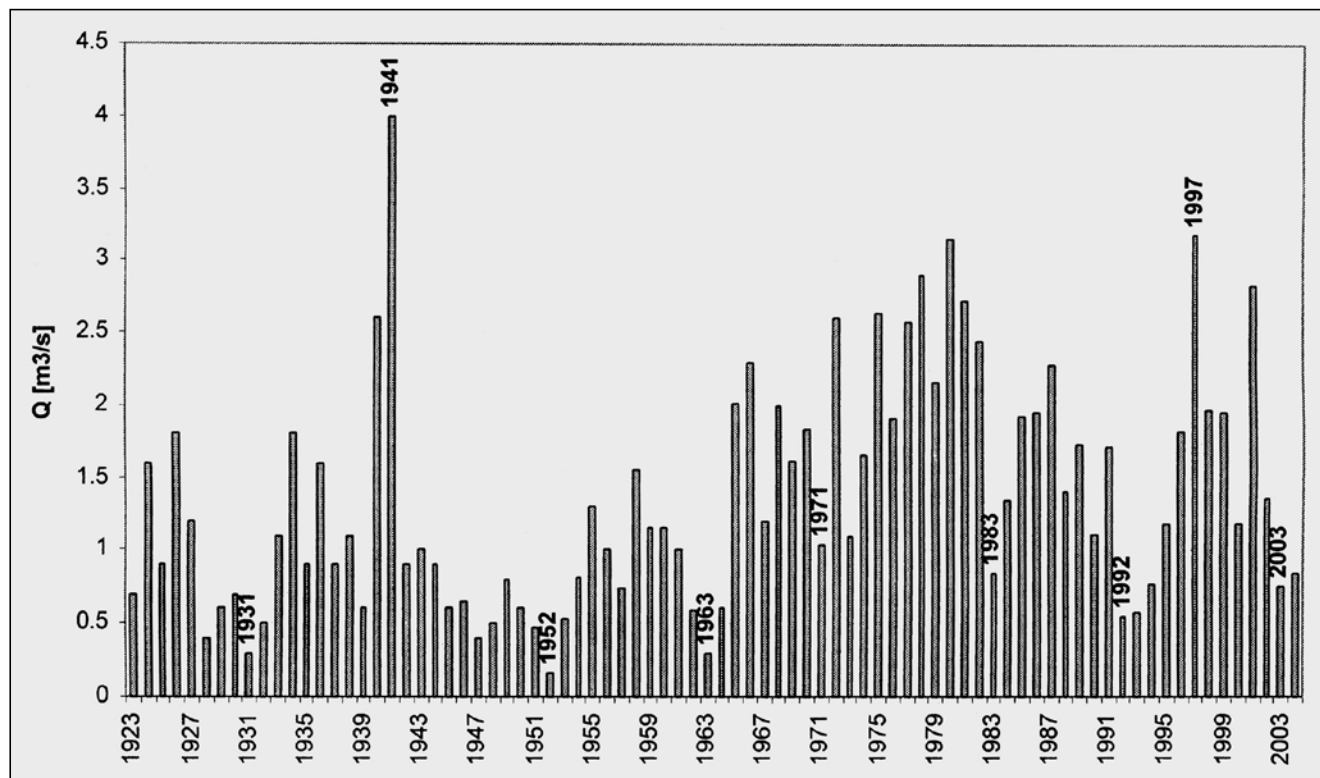
Hydrologické extrémy v povodí vlastní Odry

Literární záznamy o hydrologických extrémech (povodních a suchu) v době před zřízením vodoměrných pozorování jsou pro řeku Odru uváděny převážně až na dnešním území Polska. První dochovaný údaj se vztahuje k záplavám na Odře v Polsku v roce 1269 [7]. Následuje informace o rozsáhlých záplavách v Ratiboři (Polsko) z roku 1350. Nejstarší datum kulminace (vrcholu) povodně je pro Odru v Ratiboři známo z 15. stol. (6. 6. 1444). V české části povodí Odry byla zaznamenána v Annabergu povodeň v roce 1515 a následně v roce 1542 (s kulminací 22. 7.). Z povodí vlastní Odry je známá kulminace řeky Odry ve Svinově z 15. 6. 1591. Ničivá povodeň proběhla na Odře v roce 1610, kdy se v Annabergu utopilo 16 lidí a zničeno bylo 14 domů. Další historická povodeň byla na Odře v Ratiboři zaznamenána v polovině července roku 1663. Naopak velmi málo vody protékalo Odrou v roce 1719. Z polského území jsou známy záplavy řeky Odry z přelomu června a července 1736 po dlouho trvajících deštích a po tání

sněhu v dubnu 1785 [6].

Za vůbec nejstarší pozorovanou (tj. takovou, kde existuje údaj o vodním stavu) povodeň v povodí Odry můžeme prozatím považovat epizodu ze srpna 1813 [5], která proběhla ve dnech 26. - 28. 8. na Odře v polské Ratiboři. Proběhla také v české části povodí Odry, a to na Opavě, Ostravici a Bělé. Druhá významná pozorovaná povodeň byla zaevidována na Odře u Bohumína 12. 9. 1831 při vodním stavu 502 cm. Při ústí Ostravice do Odry došlo tehdy u Hrušova k přetržení hráze Heřmanického rybníku a bylo zalito rozsáhlé území u Vrbice, Pudlova, Šunychlu a Kopytova. Na Odře v Olze a v Ratiboři (Polsko) byla pozorována povodeň také v srpnu 1854. Ta je uváděna i pro Opavu v Opavě. Významná byla povodeň ze srpna 1880. Proběhla i na Odře ve Svinově, kde kulminovala dne 5. 8. při vodním stavu 240 cm. Po této povodni se na řece Odře začaly budovat ochranné hráze. Další povodeň kulminovala ve Svinově 23. 7. 1891 při vodním stavu 300 cm. Při pravděpodobně nejstarším měření v povodí vlastní Odry, které proběhlo za povodně v březnu 1895 v blízkosti železničních mostů přes řeku Odru, byla zjištěna v Suchdole střední rychlost vody $2,23 \text{ m}\cdot\text{s}^{-1}$ a průtok $276 \text{ m}^3\cdot\text{s}^{-1}$, ve Studénce pak střední rychlost $2,88 \text{ m}\cdot\text{s}^{-1}$ a průtok dosáhl $470 \text{ m}^3\cdot\text{s}^{-1}$.

V povodí Odry byly významné také ledové povodně. Nejstarší zmínka se vztahuje k zimě 1880, kdy nastala ledová povodeň na Odře v Hrušově u Koblavského jezů. Ledové zácpy nastaly v meandrech Odry pod Bohumínem v letech 1861 a 1868 [5]. U těchto povodní bohužel schází informace o jejich rozsahu. Uváděny jsou také časté zámrzy řeky

Nejmenší průtoky řeky Odry ve Svinově v jednotlivých letech (1923 - 2004)

Odry v úseku od Lhotky po ústí Olše. Na Odře v Annabergu nastala povodeň podmíněna ledem 9. 3. 1891 při stavu 458 cm.

Od roku 1896 jsou již pro Odru vyhodnoceny všechny největší průtoky, které nastaly v jednotlivých letech (viz graf). Z něj je patrné, že v první polovině minulého století nastávaly povodně častěji a s větším průtokem, než v polovině druhé. Významná byla zvláště povodeň z července 1903, která dosáhla ve Svinově při kulminaci $470 \text{ m}^3 \cdot \text{s}^{-1}$ a je zde druhou největší pozorovanou povodní. Naprostým extrémem však byla povodeň z července 1997. Ta zasáhla téměř celou Moravu a Slezsko. Na povodí vlastní Odry tehdy ve dnech 4. - 8. července spadlo 270 mm srážek. Již před 4. červencem bylo v půdě obsaženo okolo 20 - 50 mm vody ze srážek, které vypadávaly v předchozích 30ti dnech. Proto srážky vypadávající po 4. červenci zasakovaly do půdy jen v malé míře, rychle odtékaly koryty řek a následně se rozlévaly do svého okolí. V Poodří tyto záplavy nezpůsobily významnější škody, protože zde má voda možnost rozlívů do přirozené krajiny lužních lesů, luk a rybníků. Jinak tomu však bylo nad soutokem s Opavou v Ostravě-Nové Vsi. Řeka Odra kulminovala v Odrách 7. 7. v 17 hod. při průtoku $159 \text{ m}^3 \cdot \text{s}^{-1}$, do Svinova dorazila 8. 7. v poledne a průtok činil již $688 \text{ m}^3 \cdot \text{s}^{-1}$. Povodňovou vlnou odteklo z povodí vlastní Odry za 30 dnů jejího trvání 289 mil. m^3 vody [4].

Často opomíjeným hydrologickým extrémem je sucho, které nastává po déle trvajícím období beze srážek a jehož následky mohou být také velmi neblahé. Naposledy jsme jej mohli na Odře pozorovat v srpnu 2003. Vůbec nejmenší průtok nastal na Odře

ve Svinově ve dnech 15 - 17. srpna 1952 (viz graf), kdy protékalo Odrou pouze $170 \text{ l} \cdot \text{s}^{-1}$ vody. Naopak největší z nejmenších průtoků, které nastaly v jednotlivých letech, byl zaznamenán v roce 1941. Bylo to způsobeno zvětšenými odtoky vody za povodní v letech 1937 - 1941. Z obrázku je dále patrné, že suchá období nastávala zhruba vždy po 10 - 11 letech, což se někdy vysvětluje podobným cyklem slunečních skvrn.

RNDr. Tomáš Řehánek, Ph.D.,
Český hydrometeorologický ústav, pobočka Ostrava,
e-mail: rehanek@chmi.cz

Literatura

- 1) GARGULÁKOVÁ, Z., 1983. Povodeň v Ostravě a okolí v roce 1880 - největší známá živelní pohroma na Ostravsku, Sborník Ostrava - sborník příspěvků k dějinám a výstavbě města č. 12.
- 2) Jahrbuch des K. k. hydrographischen Central-Bureaus, 1897 - 1905. Jahrgang 1895 - 1903. XI. Das Oder-Gebiet in Mahren und Schlesien. Wien, Hydrographischer Dienst in Osterreich.
- 3) KŘÍŽ, V. - SOCHOREC, R. - KŘÍŽ, H., 1964. Opakování velkých vod v povodí Odry. Sborník prací HMÚ, sv. 5. Praha, HMÚ. 131 s.
- 4) ŘEHÁNEK, T., 2002. Povodeň na řece Odře v červenci 1997. Práce a studie, sešit 31. Praha, ČHMÚ. 41 s.
- 5) ŘEHÁNEK, T., 2004. Záznamy o historických povodních v povodí Odry. In: Sborník příspěvků z konference Řiční krajina. Olomouc, Přírodovědecká fakulta Univerzity Palackého, s. 216 - 226.
- 6) SZCZEGIELNIAK, C., 1979. Zjawiska hydrologiczne-meteorologiczne dorzecza górnej Odry w swietle dokumentów historycznych. In: Powódź na Opolszczyźnie w sierpniu 1977 roku. Opole. Materiały i studia Opolskie, rok XX, zeszyt 37 - 38, s. 9 - 38.
- 7) WEIKINN, C., 1958 - 1963. Quellentexte zur Witterungsgeschichte Europas von der Zeitwende bis zum Jahre 1850. Hydrographie. Teil 1-4. Berlin, Akademie-Verlag.

Výsadby v okolí Studénky

Práce na rekultivované skládce RADAR u Studénky

Novodobá historie navrácení rozptýlené zeleně do volné krajiny v okolí Studénky sahá do roku 1992, kdy členové místní základní organizace Českého svazu ochránců přírody vysadili alej více než padesáti stromů od sídliště k železniční trati do Bílovce. V následujícím roce pak osadili břehy potůčku za zemědělským družstvem ve Studénce.

Tyto dvě drobnější akce jasně ukázaly potřebnost znovuoobnovení mezí a remízků v okolí, rozčlenění scelených lánů na menší plochy, poskytnutí útočišť, tahových tras a orientačních bodů volně žijícím živočichům. Znamenaly také změnu orientace naší základní organizace z ochrany stávajících hodnot v nivě řeky Odry na aktivní vytváření přírodě blízkých prvků v krajině mimo chráněnou krajinnou oblast Poodří. Naším snahám velmi napomohlo zpracování Generelu lokálního územního systému ekologické stability pro katastry Studénky, Butovic a Pustějova v roce 1993 a zpracování prováděcí dokumentace o rok později. Za podpory těchto materiálů byl koncipován náš dlouhodobý ochranný projekt s názvem „KRAJINA“, jehož cílem je revitalizace okolní krajiny tak, aby získala zpět své přírodě i lidem prospěšné funkce a hodnoty.

Následně jsme začali připravovat rozsáhlejší akce. Jako první bylo v roce 1996 částečně vysazeno biocentrum na rekultivované skládce na Radaru v blízkosti železniční trati do Bílovce a navazující část biokoridoru na Trávníkách. V souvislosti s přípravou nové naučné stezky jsme vysadili na její trase alej již vzrostlých stromů podél staré polní cesty zvané Hučnica od Základní školy TGM ve Studénce směrem k železniční trati. Na tyto první akce navázalo ještě ozelenění menší plochy u výměníku plynu a stromořadí podél Kozílkova potoka.

V roce 1997 jsme získali první grant na výsadbu dřevin části další, nedávno rekultivované skládky na Pastevníku v CHKO Poodří. V průběhu realizace se s námi zkontaktovali majitelé zbylé části a po vzájemné dohodě jsme v následujících dvou letech postupně ozelenili celý rekultivovaný prostor.

Hned v prvních letech výsadeb jsme pochopili, že nestačí jen stromky vysadit, ale daleko důležitější

je péče o ně v následujících letech. A s postupně přibývajícím objemem prací na této následné údržbě. Rychle se ukázalo, jak velkému tlaku jsou vystaveny mladé sazenice v prázdné krajině, kde se okamžitě stávají centrem pozornosti drobného ptactva, bažantů, ježků, ale i srnek a zajíců, kteří si na nich rádi zpestřují svůj jídelníček. Nezanedbatelné množství stromků zničili také vandalové a někteří zemědělci, kterým jsou trnem v oku. V této době jsme začali využívat civilkáře, kteří se péčí o dřeviny věnovali soustavně po celý výkon své civilní vojenské služby. Díky jejich práci se šance nových sazenic na přežití podstatně zvýšily. Opravovali opěrné kolíky, natírali letorosty proti okusu, kmínky obalovali plastovými nebo drátěnými ochrannými, v létě pak obsekávali nebo obšlapávali okolní buřeň.

V roce 1998 začaly práce na naší dosud nejrozsáhlejší akci, na realizaci více než tři kilometry dlouhého biokoridoru BK 47, propojujícího již zmíněné biocentrum na Radaru s nivou Bílovky. Podařilo se postupně zaměřovat a vysazovat pás stromů a keřů široký 15 až 20 metrů. Do roku 2004 bylo v tomto koridoru vysazeno přes 7 000 stromů, převážně javorů, jasanů, lip a dubů a přibližně 800 keřů svídy, brslenu, šípku a lísky. V současnosti doplňujeme nepřijaté jedince a samozřejmě největší objem prací představuje následná péče.

Mimo tohoto koridoru jsme vysadili dvě stromořadí okolo melioračních příkopů mezi Butovicemi a Pustějovem, roztroušenou výsadbu na horní hraně pískovny, jednotlivé stromy po hranici louky U Jakoba, alej okolo cesty na Trávníky a několik jednotlivých dřevin v krajině. Posílili jsme dalšími zhruba 400 stromy vznikající biocentrum na Radaru. V letech 2001 – 2003 byly realizovány dvě rozsáhlé výsadby podél Pustějovského potoka, kde bylo vysazeno 8 000 stromů a 1 600 keřů. Vzhledem k ucelenosti vysazených ploch jsme zde k ochraně použili oplocenku.

Do výsadeb jsme od počátku zapojovali mládež

Žáci Základní školy Butovická sadí mez za školou

z různých zájmových sdružení a žáky základních a středních škol. Touto praktickou činností se snažíme budoucí generaci přiblížit problematiku ochrany přírody a krajiny a posílit u nich pozitivní vztah k okolí svého bydliště. Kromě členů naší základní organizace a jejich rodinných příslušníků se nám tak podařilo do výsadby zapojit členy Československého Zálesáka ze Studénky, Pionýrské skupiny Studénka a Butovice, oddíl Mladých hasičů z Butovic, dívčí Skautský oddíl z Ostravy, členy Mysliveckého sdružení ze Studénky, žáky Základních škol TGM, Sjednocení a Butovické a Střední ekonomicko-podnikatelské školy ze Studénky. V roce 2001 byl u ÚVR ČSOP akreditován Pozemkový spolek Studénka, jehož hlavním posláním je spolupráce s vlastníky pozemků cenných z hlediska ochrany přírody, případně vhodných pro výsadbu rozptýlené zeleně v krajině. Jeho práce přinesla své výsledky hned v prvních

letech, kdy bylo podepsáno několik nájemních smluv na 7,8 ha pozemků a získáno do vlastnictví 5,5 ha pozemků na ochrannářské projekty.

Naše výsadby se neomezily pouze na okolí Studénky, ale směřovali jsme své aktivity i do širšího okolí. V roce 2001 jsme vysadili 300 stromů podél cyklotrasy do Kujav a o rok později alej 400 stromů z Bílova přes Hublesku do Bílovce.

Na podzim 2005 proběhla realizace téměř tři kilometry dlouhého remízku v trase bývalé cesty z Kletného do Stachovic, který vytvoří pro migrující živočichy nárazníkové pásmo před souběžně projektovanou dálnicí.

V příštích letech pak plánujeme výsadby v okolí Bartošovic a Hukovic, pro které je již zpracovaná projektová dokumentace.

Radim Silber,

Český svaz ochránců přírody Studénka

Natura 2000 a Horní Odra

Natura 2000 je soustavou lokalit, na nichž se vyskytují z hlediska Evropské unie nejvíce ohrožené druhy rostlin, živočichů a přírodních stanovišť.

Jednou z podmínek členství České republiky v Evropské unii bylo také postupné sladění české národní legislativy s právem evropským v procesu zvaném aproximace.

Součástí evropského práva týkajícího se životního prostředí jsou také dvě směrnice, zkráceně nazývané „směrnice o ptácích“ (79/409/EHS) a „směrnice o stanovištích“ (92/43/EHS), z nichž pro členské státy vyplývá mj. povinnost vytvořit soustavu Natura 2000 tvořenou evropsky významnými lokalitami (dále EVL - ochrana rostlin, stanovišť a živočichů vyjma ptáků) a ptačími oblastmi (dále PO - ochrana ptáků). Zvláštní postavení ptáků je dáno historickým vývojem, kdy první ochrannářské počiny směřovaly k ptačím druhům a teprve později byla přijata myšlenka ochrany jiných druhů živočichů, rostlin a stanovišť.

Cílem tvorby soustavy Natura 2000 je ochrana biologické rozmanitosti prostřednictvím zachování nejhodnotnějších přírodních lokalit na území Evropské unie, ochrana nejvíce ohrožených druhů rostlin, živočichů a přírodních stanovišť v rámci Evropské unie, což povede k zachování, popř. ke zlepšení jejich celkového stavu na území České republiky.

V České republice je ve věci tvorby soustavy Natura 2000 odpovědné Ministerstvo životního prostředí, které pověřilo Agenturu ochrany přírody a krajiny ČR (dále AOPK) shromážděním odborných podkladů a jejich vyhodnocením. Výsledkem práce AOPK i dalších institucí je tzv. národní seznam evropsky významných lokalit,

Soutok Odry s Něžčinským potokem

ktej vláda vydala jako nařízení pod č. 132/2005 Sb. Tento seznam obsahuje relativně nejhodnotnější lokality, na nichž se vyskytují z evropského pohledu ohrožené druhy rostlin, živočichů či stanovišť.

Ptačí oblasti vymezovala AOPK ve spolupráci s Českou společností ornitologickou a vláda je postupně vyhlašuje nařízením.

Národní seznam je v současnosti předložen Evropské komisi ke schválení. Po jeho schválení musí být jednotlivé lokality vyhlášeny jako zvláště chráněná území podle české národní legislativy. Z velké části se evropsky významné lokality překrývají s již chráněnými územími a zde nedojde k žádným změnám. Tam, kde bude nutno vyhlašovat nové zvláště chráněné území, půjde většinou o přírodní památku, která má ze zákona nejnižší statut ochrany, případně může být s vlastníkem, pokud jsou k tomu vhodné podmínky, uzavřena smlouva o ochraně. Při vyhlašování těchto zvláště

Odra pod soutokem s Něžčinským potokem

chráněných území budou samozřejmě osloveni všichni vlastníci pozemků a věc s nimi bude projednána.

Tento relativně nízký stupeň ochrany je dán systémovým nastavením soustavy Natura 2000, kdy je v národním seznamu jasně vyjmenováno, co je předmětem ochrany a od tohoto předmětu se odvíjí způsob péče o danou lokalitu. V praxi to znamená, že pokud je lokalita dlouhodobě hospodářsky využívána, bude ji možno (někdy i nutno) i nadále využívat stejným způsobem. Například turistický ruch v podobě cyklistů v žádném případě neovlivní populaci brouka žijícího ve starých stromech, pokud s sebou údržba cyklostezky nebo cyklotrasy nepřinese potřebu tyto stromy kácet.

Samostatnou kapitolou je posuzování plánů a projektů na EVL a PO, kdy směrnice o stanovištích říká, že „jakýkoli plán nebo projekt, který s lokalitou přímo nesouvisí nebo není nutný pro péči o ni, avšak bude mít pravděpodobně na lokalitu významný vliv a to buď samostatně nebo ve spojení s jinými, musí být předmětem odpovídajícího hodnocení“. V ČR byl za účelem těchto hodnocení zřízen institut autorizované osoby – tuto autorizaci uděluje, prodlužuje a odnímá Ministerstvo životního prostředí. Jedná

se o téma poměrně komplikované a několik nevládních organizací podalo k Evropské komisi stížnost na špatnou implementaci směrnice o stanovištích, mimo jiné i v oblasti posuzování vlivů, a teprve čas ukáže, jak se celá věc vyvine.

Zařazení území do soustavy Natura 2000 je možným předpokladem získání finančních prostředků ze státního rozpočtu, případně z některých fondů Evropské unie, na šetrné hospodaření, které zabezpečí uchování, případně obnovu chráněných fenoménů. Typickým příkladem je možnost získání dotace z evropských fondů na vybudování či rekonstrukci čistírny odpadních vod u obcí, které by mimo území Natura 2000 neměly možnost získat finanční prostředky z důvodu nedosažení předepsaných parametrů (počet ekvivalentních obyvatel).

V Poodří se nalézá více území zahrnutých do Natyry 2000 a postupně si je v POODŘÍ představíme. Dnes to bude evropsky významná lokalita **Horní Odra**.

Kód lokality: CZ0813810

Rozloha: 9,49 ha

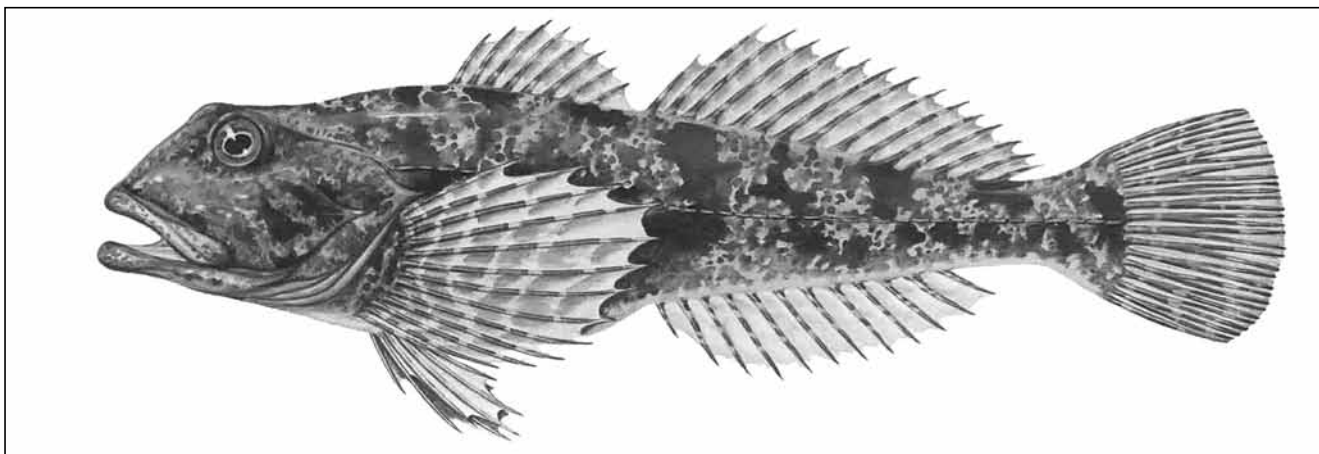
Navrhovaná kategorie zvláště chráněného území: přírodní památka

Předmět ochrany: vranka obecná (*Cottus gobio*)

Jde o úsek toku Odry mezi soutokem s Něžčinským potokem a obcí Jakubčovice nad Odrou, resp. jezem v Jakubčovicích n. O.

Lokalita spadá do geomorfologického celku Nízký Jeseník, podcelku Vítkovská vrchovina, leží na rozhraní okrsků Heřmanická vrchovina a Potštátská vrchovina. Podloží je tvořeno spodnokrboňskými drobami a břidlicemi hradeckých a moravických vrstev s rozsáhlými plošinami zarovnaného povrchu a hluboce zahloubenými údolími vodních toků.

Řeka Odra má ve vymezeném úseku přirozený charakter se širokým vinutím toku v podhůří Oderských vrchů. Substrát je v proudných úsecích kamenito-štěrkový až balvanitý, místy písčité

Vranka obecná

a řeka zde vytváří údolní nivu o šíři několika desítek až prvních stovek metrů.

Ač je údolí Odry přírodovědně velmi cenným územím s vysokou ekologickou stabilitou, plní funkci biokoridoru i biocentra a nachází se zde mnoho různých druhů rostlin a živočichů, z „evropského“ pohledu je důležitá (jak vyplývá z nařízení vlády) pouze vranka obecná, která je zde předmětem ochrany. Proto také EVL tvoří pouze samotný tok Odry a eliminace vlivů z okolí je řešena výše citovaným ustanovením směrnice o stanovištích, které hovoří o posuzování plánů a projektů.

Úsek Odry od Jakubčovic nad Odrou po soutok s Něččinským potokem představuje velmi významnou lokalitu s bohatou populací vranky obecné. Tato lokalita navazuje na výše ležící tok Odry spadající do EVL a PO Libavá.

Vranka obecná

Vranka obecná žije v proudných tocích horského a podhorského pásma, kde se po většinu času ukrývá pod kameny. Protože jí chybí plynový měchýř, nemůže dobře plavat a pohybuje se poskoky po dně. Živí se drobnými organismy žijícími u dna. O nakladené jikry pečuje samec. Oproti vrance pruhoploutvé (*Cottus poecilopus*) nemá na břišních ploutvích souvislé příčné tmavé pruhy. Vranka obecná žije maximálně osm let a dorůstá velikosti do 15 centimetrů.

Zařazení vranky mezi ohrožené druhy naší ichtyofauny je oprávněné, neboť je velmi citlivá na znečištění toků a dostatek kyslíku ve vodě. Slouží tak jako bioindikátor vodního prostředí. Ohrožovat predáčním tlakem ji mohou mj. lososovité ryby, především pstruh obecný (*Salmo trutta morpha fario*), vysazované v nadměrných počtech.

Odra pod Skálou P. Marie

Ochrana vranky obecné je v přímé souvislosti s kontrolou čistoty vod a se zamezením necitlivých technických zásahů do koryt toků a jejich substrátu. Z rybářského pohledu je na většině území možné zachovat stávající hospodaření s přihlédnutím k velikosti a početnosti nasazovaných lososovitých ryb.

Areál rozšíření pokrývá celou Evropu s málo výjimkami, jež tvoří některá geograficky oddělená území. V České republice se vranka obecná vyskytuje ve všech povodích, kde osidluje jejich horní partie. V současnosti je známo více než 250 lokalit.

Další informace a kontakty získáte na internetové adrese www.natura2000.cz

*Mgr. Jiří Nečas, Správa CHKO Poodří
(text i foto)*

Čas mládat

Za pár týdnů bude postupné oteplování hlásit blížící se jaro a pěkné počasí bude jistě pro mnoho lidí výzvou k procházkám. Kdo má oči otevřené a trochu štěstí, může venku pozorovat nejen kvetoucí stromy, ale i mnoho zvířat.

Jaro je v přírodě období nejbouřlivějších proměn a je to taky doba, kdy většina zvířat přivádí na svět mláďata a snaží se jim poskytnout tu nejlepší péči. U různých zvířat je samozřejmě pojem „nejlepší možná péče“ různý. Některá zvířata ukrývají svou rodinu v prvních dnech a týdnech v těžko přístupných norách (liška, králík divoký,...) nebo v dutinách stromů (datel černý, puščík obecný, sýkora koňadra, ...), které jim poskytnou nejen ochranu před možnými nepřáteli, ale i před nepřízní počasí. Pro jiná je rozhodující hlavně jejich nepřístupnost a malá mláďata chrání před nepřízní počasí vlastním tělem. Týká se to ptáků, kteří

si staví otevřená hnízda vysoko v korunách stromů. Někteří ptáci sice svá hnízda ukrývají alespoň do vysoké trávy, ale matka odvede malá mláďata z hnízda zpravidla druhý den po vylíhnutí a už se zpět nevrátí. Takto pečují o mláďata tzv. nekrmiví ptáci jako například bažanti nebo kachny.

Mezi savci jsou druhy, které přivádějí na svět natolik vyspělá mláďata, že pro ně výraz „nejlepší možná péče“ znamená něco zcela odlišného, než je tomu u druhů, o kterých jsem se doposud zmiňoval. Z naší zvěřiny jde zejména o jelenovité kopytníky (jelen, daněk, jelenec, srnec) a o zajíce. Když použiji mysliveckou terminologii, je to zvěř spárkatá, parohatá a zvěř zaječí. Pokud tedy najdete kolouchy, srnčata nebo malé zajíčky ležící na zemi v trávě nebo v lese pod listy malin, kapradin nebo jiných bylin, jedná se téměř vždy o mláďata která jsou (!) v pořádku a nejsou opuštěna. Když věc trochu zlehčím - srna ani zaječice nejsou

Mladý puštíček obecný ve věku asi pěti týdnů

klokan, aby svá mláďata nosili v kapse. Mláďata jsou vybavena poměrně dobře izolující srstí a mají dokonale vyvinutou termoregulaci ihned po narození. Matky těchto druhů zvířat malá mláďata nezahřívají a vracejí se k nim několikrát za den jen proto, aby je nakojily. Jediná ochrana, kterou jim mohou poskytnout je to, že na ně neupozorňují. Proto je nutné, aby měly pocit, že místo, kde mláďata odložily, je pro ně bezpečné. Najdete-li takové mládě, odejděte od něj co nejrychleji a v žádném případě na ně nesahejte. Pokud je budete brát do ruky, nebo je budete hladit, přenesete na ně svůj pach a matka je s vysokou pravděpodobností opustí.

Mladí zajáci narození na konci zimy dokáží přežít po určitou dobu i poměrně tvrdé podmínky. Důkazem toho je zajíček starý nejvýše tři dny, nalezený 14. února roku 2004. Bylo po celonočním sněžení a na poli leželo skoro 15 cm sněhu. Přestože ležel na holé zemi, na otevřeném poli, vypadal zjevně v pořádku. V době nálezů už nesněžilo zhruba šest hodin a v okruhu několika metrů nebyly žádné zaječí stopy. Znamená to tedy, že matka u něj byla pravděpodobně naposled večer předcházejícího dne. Ani v takovéto situaci není důvod mládě z přírody vzít. Umělý odchov mladých zajíců je nesmírně náročný a jejich návrat do přírody velice problematický.

Často bývají nalezena srnčata na louce při kosení trávy. Zareaguje-li traktorista včas a stihne zastavit, je potřeba srnče přenést. Zpravidla bývá odloženo blízko okraje louky nedaleko remízku, skupiny stromů, keřů apod. Aby na nich nezůstal

lidský pach vezměte si do rukou pokosenou nebo natrhanou trávu a uchopte je tak, abyste se ho přímo nedotýkali a přenesete jej na okraj kosené plochy. Srna, která ho přijde zvečera hledat, srnče zpravidla bez problémů přijme a odvede do bezpečí. Pokud uvidíte večer nebo v noci srnče na silnici nebo těsně u ní a srna není v dohledu, bývá to proto, že srnu vyplašilo projíždějící auto nebo procházející lidé a srnče, které ji nestačilo následovat, zůstane bezradně stát na místě. Hrozí-li nebezpečí střetu s autem, přenesete srnče mimo silnici stejným způsobem jako v případě nálezů při kosení trávy (natrháte si do náruče trávu a na ní přenesete srnče za krajnici).

Někdy se však přesto může stát, že najdete srnče opuštěné, zpravidla proto, že matka zahynula. Takové srnče bývá zřetelně vyhublé a hlavně chodí samo i ve dne a pískáním přivolává matku. I v takovémto případě je potřeba si nejdříve ověřit, zdali se srna nepohybuje někde v okolí. Ukryjte se někde na dohled, nejlépe na vyvýšeném místě (strom, posed), nejméně 100 m po větru od srnčete a pozorujte je nejméně hodinu. Pokud se srna neobjeví a srnče ji nepřestává hledat, je téměř jistě opuštěné. Případ, kdy je žádoucí srnče odchytit, nastane i v případě, že jste svědky tragické události, kdy srnu srazí a usmrtí nebo těžce zraní projíždějící auto.

Rozhodnete-li se srnče vzít, musíte si uvědomit některé závažné skutečnosti. Srnec, jelen, daněk, ale i zajíc patří mezi lovnou zvěř a platí zde mimo jiné zákon o myslivosti. Jakoukoli zvěř je zakázáno chovat bez zvláštního povolení a navíc lze odebrání takových mláďat z přírody kvalifikovat jako pytláctví! O opuštěném mláděti těchto druhů, by měl být informován místní myslivecký hospodář nebo alespoň jiný člen místního mysliveckého sdružení.

Nakrmit srnče není jednoduché a vyžaduje to spoustu času. Je proto velmi žádoucí, aby se takovému srnčeti dostalo co nejdříve odborné péče.

Ještě náročnější na odchov než srnčata jsou malí zajíčci, pro které je velmi těžké připravit

Mláďata zajíce polního nalezená dětmi

Srnče zbytečně odebrané lidmi

náhradní stravu. Uvidíte-li v televizi nebo v novinách obrázky malých zajíčků, přinesených z přírody, kteří s chutí pijí z láhve, přáteli se s lidmi a vypadají velmi spokojeně, uvědomte si, že na každého takového připadá několik dalších, kteří lidskou péči nepřezijí a přitom mohli žít, pokud by zůstali venku. Navíc i úspěšně odchovaný zajíc nebo srnče ještě nemá vyhráno. Takoví jedinci mohou mít vážně narušené chování, protože vyrůstají v prostředí, ze kterého si přinesou zkušenost, že se nemusí bát člověka a pohybují-li se kolem něj například psi, zapamatuje si jejich pach jako něco normálního, z čeho nemusí mít strach. To se jim pak stane osudným při setkání s toulavými psy. Naopak srnec vychovaný od malinka u lidí se k nim v dospělosti, zvláště v době říje chová jako k sokům, a protože je ozbrojen parůžky, bývá často velmi nebezpečný.

Shrnu-li to, co bylo uvedeno výše, platí: **Naleznete-li mladého zajíčka, srnče nebo koloucha, je téměř vždy lepší nechat jej na místě a hlavně na něj nesahat, než ho vzít!**

Další skupinou mláďat, se kterými se můžete setkat jsou mláďata krmivých ptáků - kosů, drozdů, sýkor a dalších pěvců, dále mladí dravci (zejména poštolky), sovy, ale i jiní ptáci. Mláďata těchto druhů opouštějí hnízdo v době, kdy se nejen nedokáží uživit, ale nedokáží ani pořádně létat. Rodiče je proto několik dnů, a někdy i týdnů, krmí v okolí hnízda. Je to pro ně období velmi kritické a mnoho mláďat ho nepřežije. Pokud najdete takové ptáče na zemi, posaďte je někde na větev stromu nebo keře blízko místa nálezu, kde bude bezpečnější před psy a kočkami. Chcete-li mít jistotu, že je rodiče přiletí nakrmit, můžete ho z povzdálí pozorovat. Může to však trvat i několik hodin, než se objeví. Problém může být v centrech měst, blízko frekventovaných ulic, kde je navíc velké riziko střetu s projíždějícím autem. Pokud si nebudete jisti, jak konkrétní situaci řešit, kontaktujte Stanici pro záchranu živočichů v Bartošovicích.

Nyní ještě několik slov k rorýsům. Rorýs obecný je pták podobající se velké černé vlaštovce, který

však není s vlaštovkami a jiříčkami blíže spřízněn, ale patří do řádu svišťounů stejně jako exotičtí kolibříci. Rorýs je dokonale přizpůsoben k životu ve vzduchu a jeho nohy jsou tak krátké, že mu neumožňují postavit se a vzlétnout ze země. Musí se proto vždy vysoukat na vyvýšené místo - zeď, kmen stromu, apod. odkud teprve může odletět. Mnozí nalezení rorýsi jsou zcela v pořádku, jen se jim musí umožnit start. Pokud tedy najdete na zemi rorýse, který nemá zjevné zranění (krvácející ránu, zjevně zlomené deformované křídlo, ...) nebo rorýse, který se dostal do bytu ventilačním otvorem, zkuste jej nejdříve nad trávíkem lehce vyhodit do vzduchu. Pokud je například po prudkém dešti promáčený, nechte jej nejdříve uschnout v odvětrané lepenkové krabici vyložené na dně vrstvou novin. Nevysušujte jej nikdy umělým teplem (fénem), otíráním osuškou nebo pilinami.

Na závěr malá poznámka k zákonům. Součástí novelizovaného zákona 114/1992 Sb., o ochraně

Srnče ve věku 3 – 5 dnů

přírody a krajiny je tzv. obecná ochrana ptáků, podle níž platí zákaz jakéhokoli zásahu do života ptáků - usmrcení, odchyt, poškozování nebo ničení hnízd, sběr vajec v přírodě, a to i prázdných, chov nebo rušení (týká se i těch kteří nejsou zařazeni mezi zvláště chráněné). Znamená to mimo jiné i to, že nález nevzletného mláděte není důvodem je odchytit.

Pokud si nebudete vědět rady, informujte se ve **Stanici pro záchranu živočichů v Bartošovicích**: ZO ČSOP – Nový Jičín – Stanice pro záchranu živočichů a centrum ekologické výchovy, 742 54 Bartošovice na Moravě 146, tel.: 556 758 675, 723 648 759, e-mail: csopnj@applet.cz, www.csopnj.applet.cz nebo nahlédněte na stránky <http://csop.ecn.cz>, na nichž naleznete seznam stanic zařazených do Národní sítě stanic pro handicapované živočichy.

Jan Kašínský, autor je zástupcem vedoucího Stanice pro záchranu živočichů – centra ekologické výchovy v Bartošovicích na Moravě (text i foto)

Významné dřeviny východní části CHKO Poodří

Petřvaldík - jedna z mnoha vrb v nivě odry

V rámci diplomové práce na téma „Krajinně-ekologické hodnocení významných dřevin východní části CHKO Poodří a jejich management“ byly při terénních průzkumech zmapovány významné dřeviny na základě jejich nadměrných růstových parametrů.

Cílem práce je zhodnotit současný stav mohutných dřevin nivy řeky Odry ve východní části CHKO Poodří, se zaměřením na popis druhové rozmanitosti dřevin, zjištění základních dendrometrických charakteristik a zhodnocení zdravotního stavu. Úkolem je v rámci jednotlivých druhů provést rozbor růstových parametrů a přispět tak k poznání jejich potenciálních růstových možností, které v lužních ekosystémech bývají na horní hranici. Dosažené výsledky porovnat s dostupnými údaji ze zahraničí a navrhnout způsob péče a obnovy vymezených dřevin na principech trvalosti s výstupem v geografických informačních systémech pro plán péče.

Niva řeky Odry byla před svým osídlením pokryta souvislým lesním porostem. Po nástupu kolonizace začalo docházet klučením a žďářením k jejímu postupnému odlesňování. Nově získané pozemky se využívaly k zemědělské činnosti, která se neustále vyvíjela a rozrůstala. Dřevo se využívalo také ve stavebnictví a jako zdroj paliva.

V současné době je pouze přibližně 1/10 chráněné krajinné oblasti Poodří pokryta lesy, proto velkou úlohu hraje ostatní rozptýlená dřevinná vegetace v krajině.

Terénní průzkumy byly prováděny v letních a podzimních měsících v letech 2002 až 2003. Zaměřila jsem se na dřeviny s minimálním obvodem ve výčetní výši (v 1,3 metrech) dva metry, či na dřeviny s ojedinělými růstovými parametry svého druhu. Na základě ukončeného terénního šetření lze konstatovat, že olše lepkavá (*Alnus glutinosa*), habr obecný (*Carpinus betulus*) a javor babyka (*Acer campestre*) byly mapovány

s minimálním obvodem jeden metr. U těchto jedinců byly zaznamenány základní dendrometrické charakteristiky, tzn. celková výška, výška nasazení koruny a obvod v 1,3 metru. Následně byl zaznamenán výskyt epifytických lišejníků a mechorostů, poloparazitických rostlin, bylin, dřevokazných hub, hmyzu a dalších živočišných organismů. Dále bylo popsáno případné usychání stromu, výskyt dutin, opadání borky, příznaky případných virových a houbových infekčních onemocnění a poškození abiotickými vlivy nebo člověkem. K usychání kmene druhotně docházelo u dřevin poškozených bleskem, mrazem či suchem. To se projevovalo nekrózami na kmeni a odlouplou borkou. V případě jedinců se suchou korunou bylo stejným způsobem vyhodnoceno i poškození kmene. Celkové usychání bylo vyhodnoceno na základě usychání kmene a prosychání koruny. Na základě tohoto popisu se hodnotil zdravotní stav jedinců. Poté bylo zapsáno zastínění či oslunění jedince a jeho zařazení do typu biotopu. Na základě metodiky Reada (2000) bylo určeno fyziologické stáří a vitalita stromu. V rámci možností se pořídila fotodokumentace. Dále byla určena poloha dřevin a údaje byly zaneseny do databáze v digitální podobě.

Výsledky

Na zkoumaném území východní části chráněné krajinné oblasti Poodří – na severovýchodě ohraničenou železniční tratí (Polaneckou spojkou), na jihu za Studénkou železniční tratí do

Duby u Staré Bělé

Na pastvinách u Košatky

Příbora - o rozloze 39,98 km² bylo zaevidováno 1 825 mohutných stromů, z nichž se 241 exemplářů nachází v 11ti alejích. Databanka celkem čítá 21 různých druhů a kříženců. Mezi původní dřeviny patří patnáct druhů a jeden kříženec. Zbývajících pět druhů je nepůvodních, jedná se o jírovec maďal (*Aesculus hippocastanum*), topol kanadský (*Populus x canadensis*), platan javorolistý (*Platanus x acerifolia*), dub červený (*Quercus rubra*) a trnovník akát (*Robinia pseudoacacia*) (tab. 1, str. 31). Hustota dřevin v nivě Odry je zcela unikátní. Přepočtem na plochu území, která činí 39,98 km², připadá jeden velikán na 2,2 ha! Na jeden říční kilometr se v průměru vyskytuje deset zmapovaných dřevin.

Růstové parametry evidovaných druhů dřevin

Mezi nejmohutnější dřeviny patří dub letní (*Quercus robur*) s obvodem v prsní výši 666 cm a výškou 47 m a vrba bílá (*Salix alba*) s obvodem 650 cm a výškou 20,5 m. K dalším zajímavostem patří dub letní (*Quercus robur*) – 609 cm, vrba bílá (*Salix alba*) – 600 cm, dvě vrby červenavé (*Salix x rubens*) – 580 a 550 cm, jasan ztepilý (*Fraxinus excelsior*) – 514 cm, jilm vaz (*Ulmus laevis*) – 470 cm, topol černý (*Populus nigra*) – 468 cm, jilm horský (*Ulmus glabra*) – 389 cm, javor babyka (*Acer campestre*) – 371 cm a olše lepkavá (*Alnus glutinosa*) s obvodem kmene 340 cm.

Maximální výšky jednotlivých druhů dřevin se pohybují mezi 28 až 49 metry. Největším stromem je jasan ztepilý (*Fraxinus excelsior*) se 49 metry. Mezi druhy jejichž maximální výška se pohybuje mezi 41 až 48 metry patří dub letní (*Quercus robur*), topol černý (*Populus nigra*), lípa srdčitá (*Tilia cordata*), lípa velkolistá (*Tilia platyphyllos*), javor klen (*Acer pseudoplatanus*), jilm horský (*Ulmus glabra*), olše lepkavá (*Alnus glutinosa*), vrba bílá (*Salix alba*), javor mléč (*Acer platanoides*), jilm vaz (*Ulmus laevis*) a topol kanadský (*Populus x canadensis*). Maximální výška 30 až 39 metrů se vyskytuje u habru obecného (*Carpinus*

betulus), javoru babyky (*Acer campestre*), vrby červenavé (*Salix x rubens*), trnovníku akátu (*Robinia pseudoacacia*), jírovce maďalu (*Aesculus hippocastanum*), dubu červeného (*Quercus rubra*) a třešně ptačí (*Cerasus avium*). Vrba křehká (*Salix fragilis*) a platan javorolistý (*Platanus x acerifolia*) mají maximální výšku 29 a 28 metrů.

Diskuse

Obvodové parametry

Největší stromy bývají v zemích s oceánickým klimatem, proto byly pro srovnání obvodových parametrů vybrány údaje z britských ostrovů a belgických parků. Z České republiky byla použita data o památných stromech a o dřevinách vyskytujících se v databázi Nadačního fondu A. Bayera.

Významné stromy evidované v databance pro východní část CHKO Poodří lze rozdělit do dvou skupin. V první skupině se nalézají druhy, které jsou častým předmětem zájmu jako stromy památné a naopak ve skupině druhé se vyskytují dřeviny, které jsou v seznamu památných stromů (Reš, 1998) zastoupeny v menší míře nebo se zde vůbec nenalézají.

U nejčastějších druhů památných stromů, jako jsou dub letní, lípy, javor klen či jasan ztepilý, se rozměry dřevin evidovaných v zájmovém území pohybují na spodní hranici rozpětí dřevin evidovaných v seznamu památných stromů ČR (Reš, 1998). Avšak některé z nich se mohou směle srovnávat s dřevinami na seznamu Champion trees britských ostrovů (Mitchell, Hallet, White, 1990) či na seznamu dřevin belgických parků (Baudouin, 1992). Jedná se o dub letní (*Quercus robur*) s 666 cm obvodu v prsní výši, lípu srdčitou (*Tilia cordata*) s 430 cm v prsní výši a jasan ztepilý (*Fraxinus excelsior*) s 514 cm.

Z dřevin, které v seznamu památných stromů ČR patří k méně početným nebo nejsou uvedeny, patří některé stromy z východní části CHKO Poodří k evropské extratřídě, jedná se o vrbu křehkou (*Salix fragilis*) s obvodem 398 cm, jilm

Dub nad Petřvaldíkem

vaz (*Ulmus laevis*) s 470 cm, jilm horský (*Ulmus glabra*) s obvodem 389 cm, platan javorolistý (*Platanus x acerifolia*) s 400 cm či topol kanadský (*Populus x canadensis*) s obvodem 496 cm. Na horní hranici uváděných zahraničních zdrojů se vyskytuje vrba bílá (*Salix alba*) s obvodem 650 cm. Uváděné zahraniční zdroje dokonce převyšuje vrba červenavá (*Salix rubens*) s obvodem ve výčetní výši 580 cm a topol černý (*Populus nigra*) s obvodem 470 cm a patří tak k nejmohutnějším dřevinám svého druhu v Evropě. Se světem se mohou směle srovnávat i jiné druhy dřevin: třešeň ptačí (*Cerasus avium*) s 311 cm, javor mléč (*Acer platanoides*) s 292 cm, olše lepkavá (*Alnus glutinosa*) s 340 cm a javor babyka (*Acer campestre*) s 371 cm. Na dolní hranici se nalézají jírovec maďal (*Aesculus hippocastaneum*) s 354 cm, dub červený (*Quercus rubra*) s 228 cm a trnovník akát (*Robinia pseudoacacia*) s 265 cm v obvodu (tab. 2, str. 32).

Dřeviny z východní části chráněné krajinné oblasti Poodří byly pro zajímavost srovnány rovněž s inventarizovanými dřevinami v lužní oblasti Dyjskomoravské nivy (Suchyňová, 2002) a s dřevinami v databance povodí Odry, mimo CHKO Poodří (Maděra, Dreslerová, Rychtecká, 2000).

Značný počet druhů dřevin v CHKO Poodří převyšuje růstovými parametry dřeviny z Dyjskomoravské nivy a povodí Odry. Patří mezi ně javor babyka (*Acer campestre*) s 371 cm v obvodu, jírovec maďal (*Aesculus hippocastaneum*) s 354 cm, jasan ztepilý (*Fraxinus excelsior*) s 514 cm, topol kanadský (*Populus x canadensis*) s 496 cm a jilm

vaz (*Ulmus laevis*) s 470 cm. Na horní hranici se nalézají lípa srdčitá (*Tilia cordata*) s 430 cm. S uvedenými zdroji se může rovnat javor klen (*Acer pseudoplatanus*) s 317 cm, olše lepkavá (*Alnus glutinosa*) s 340 cm, topol černý (*Populus nigra*) s 470 cm a vrba červenavá (*Salix rubens*) s 580 cm. Pod hranicemi dřevin z Dyjskomoravské nivy a povodí Odry se nachází javor mléč (*Acer platanoides*) a habr obecný (*Carpinus betulus*) (tab. 3, str. 32).

Zdravotní stav evidovaných dřevin

Velmi pozitivní a důležitý je fakt, že se ve východní části chráněné krajinné oblasti Poodří nacházejí převážně vitální jedinci – 39 % dřevin je ve výborném a 19,5 % ve velmi dobrém zdravotním stavu. Mírně poškozených je 24 % dřevin. U 14,5 % je viditelné silné poškození, 2 % odumírají a pouze 1 % zmapovaných stromů je odumřelých.

Mezi příčiny zhoršeného zdravotního stavu patří činnost dřevokazných hub, které se v různém stádiu nacházejí na 17 % dřevin, a kambioxylofágního hmyzu na 14 % jedincích. Abiotickými vlivy je poškozeno 14 % jedinců. Z abiotických vlivů se na stavu některých dřevin negativně projevovalo sucho výskytem prasklin v borce kmene a předčasně zežloutlého listí. Také mráz způsobil na kmenech praskliny, některé stromy jsou poškozeny bleskem, silným větrem nebo mají odhalené kořeny důsledkem erozní činnosti. Člověkem jsou narušena 3,6 % exemplářů. V kmenech některých dřevin jsou zatlučené železné skoby nebo je v nich zarostlý ostnatý drát. Virózy oslabují 1,7 % dřevin a rakovinná boulovitost se vyskytuje na 2,5 % stromů. Na jedincích topolů kanadských parazituje jmelí bílé (*Viscum alba*). Většina stromů je porostlá mechy a lišejníky. Ve vykotlaných dutinách se uchytily trávy a byliny.

Různým stupněm usychání je postihnuto 35 % jedinců. Z toho 14 % usychá do 10 %, 17 % z 11 až 25 %, 2,9 % z 26 až 50 % a 0,1 % schne z 51 až 75 %. Pouze 1 %, zastoupeno jasanem ztepilým, dubem letním, vrbou, jilmem horským, jilmem vazem a topoly, je úplně suchých.

Nejlépe se zde daří lípě velkolisté (*Tilia platyphyllos*), olši lepkavé (*Alnus glutinosa*), jasanu ztepilému (*Fraxinus excelsior*), habru obecnému (*Carpinus betulus*), javoru klenu (*Acer pseudoplatanus*), lípě srdčité (*Tilia cordata*), javoru babyce (*Acer campestre*) a dubu letnímu (*Quercus robur*). Výborný zdravotní stav má také introdukovaný jedinec dubu červeného (*Quercus rubra*) a platanu javorolistého (*Platanus x acerifolia*). Naopak nejhorší zdravotní stav vykazují tyto druhy: introdukovaný trnovník akát (*Robinia pseudoacacia*) a jírovec maďal (*Aesculus hippocastaneum*), který je napadený klíněnkou jírovcovou (*Cameraria ohridella*), vrba červenavá (*Salix x rubens*), javor mléč (*Acer platanoides*) a vrba křehká (*Salix fragilis*).

Vybrané mohutné stromy

Ve východní části CHKO Poodří se nachází velké množství mohutných dřevin. V následujícím přehledu jsou uvedeny dřeviny, které mají největší obvod svého druhu (v zájmové oblasti) a dřeviny vysoce esteticky hodnotné.

Jde o následujících 27 stromů:

a) jedinci s největším obvodem svého druhu

- javor babyka (*Acer campestre*): obvod 371 cm; průměr kmene 118 cm; výška 33 metrů; nasazení 2 metry; zdravotní stav dobrý: jedna ulomená větev, na bázi část borky oloupaná zvěří; nachází se u třetího bezejmenného levostranného přítoku do Odry v Petřvaldíku
- olše lepkavá (*Alnus glutinosa*): obvod 340 cm; průměr kmene 108 cm; výška 35 metrů; nasazení 3 metry; zdravotní stav výborný; nachází se u třetího bezejmenného levostranného přítoku do Odry v Petřvaldíku
- jasan ztepilý (*Fraxinus excelsior*): obvod 514 cm; průměr kmene 164 cm; výška 33 m; nasazení 3 m; zdravotní stav dobrý: na kmeni mrazová kýla; na hrázi rybníku Bažantula ve Studenecké rybníční soustavě
- platan javorolistý (*Platanus x acerifolia*): obvod 400 cm; průměr kmene 127 cm; výška 28 m; nasazení 2,5 m; zdravotní stav výborný; u vlakového nádraží ve Studénce
- topol černý (*Populus nigra*): obvod 468 cm; průměr kmene 149 cm; výška 43 m; nasazení 1,7 m; zdravotní stav výborný; u Petřvaldíku na louce k Odře
- dub letní (*Quercus robur*): obvod 529 cm; průměr kmene 168 cm; výška 48 m; nasazení 4,5 m; zdravotní stav dobrý: na bázi částečně oloupaná borka; v bývalé zámecké oboře u Nové Horky
- vrba bílá (*Salix alba*): obvod 650 cm; průměr kmene 207 cm; výška 20,5 m; nasazení 1,5 m; zdravotní stav: silně poškozená, mírně rozeklaná, na listech rez; u Lubiny
- vrba červenavá (*Salix x rubens*): obvod 580 cm; průměr kmene 185 cm; výška 19 m; nasazení 1,3 m; pr. břeh Odry u Fojtova ryb.
- jilm horský (*Ulmus glabra*): obvod 389 cm; průměr kmene 124 cm; výška 26 m; nasazení 3,3 m; levý břeh Odry nad Polančicí
- jilm vaz (*Ulmus laevis*): obvod 470 cm; průměr kmene 150 cm; výška 38 m; nasazení 1,3 m; zdravotní stav velmi dobrý; remízek u mostu přes Odru, mezi Studénkou a Albrechtíčkami

b) vysoce esteticky hodnotní jedinci

- vrba křehká (*Salix fragilis*): obvod 330 cm; průměr kmene 105 cm; výška 27 m; nasazení 3 m; zdravotní stav výborný; na pravém břehu Odry

- dub letní (*Quercus robur*): obvod 334 cm; průměr kmene 106 cm; výška 34 m; nasazení 2 m; zdravotní stav výborný; na poli jižně od Polanského lesa
- vrba bílá (*Salix alba*): obvod 300 cm; průměr kmene 96 cm; výška 22 m; nasazení 3,5 m; zdravotní stav výborný; na pravém břehu Odry nad Honculou; důvod návrhu na vyhlášení: významná krajinná dominant, estetická a krajinoformná funkce
- dub letní (*Quercus robur*): obvod 324 cm; průměr kmene 103 cm; výška 16,5 m; nasazení 4,5 m; zdravotní stav dobrý: sírovec žlutooranžový na suché větvi; na levém břehu Odry jižně od Blücherova lesa
- habr obecný (*Carpinus betulus*): obvod 235 cm; průměr kmene 75 cm; výška 20,5 m; nasazení 1,6 m; zdravotní stav výborný; u Košatky pod sil. mostem
- vrba bílá (*Salix alba*): obvod 407 cm; průměr kmene 130 cm; výška 22 m; nasazení 1,4 m; zdravotní stav velmi dobrý; levý břeh Odry pod jezem ve Studénce
- dub letní (*Quercus robur*): obvod 291 cm; průměr kmene 93 cm; výška 23 m; nasazení 2,5 m; mezi Odrou a Prutníkem
- topol černý (*Populus nigra*): obvod 310 a 240 cm; průměr kmene 99 a 76 cm; výška 28 m; na louce Mezi Odrou a r. Kukla
- dub letní (*Quercus robur*): obvod 282 cm; průměr kmene 90 cm; výška 26 m; nasazení 2 m; na louce mezi Odrou a Lubinou
- vrba křehká (*Salix fragilis*): obvod 327 cm; průměr kmene 104 cm; výška 21 m; nasazení 0,5 m; zdravotní stav dobrý: v kmeni železná skoby; na louce sv. od Bažantuly
- dub letní (*Quercus robur*): obvod 261 cm; průměr kmene 83 cm; výška 29 m; nasazení 3 m; zdravotní stav výborný
- dub letní (*Quercus robur*): obvod 353 cm; průměr kmene 112 cm; výška 27 m; nasazení 3 m; zdravotní stav dobrý: dutinka vysoká 25 cm; na louce záp. od Polanského lesa
- dub letní (*Quercus robur*): obvod 346 cm; průměr kmene 110 cm; výška 33 m; nasazení 2,2 m; na louce na pr. břehu Odry nad Petřvaldíkem
- dub letní (*Quercus robur*): obvod 311 cm; průměr kmene 99 cm; výška 26 m; nasazení 5 m; u hráze na loukách u Bílovky
- vrba bílá (*Salix alba*): obvod 520 cm; průměr kmene 166 cm; výška 18 m; nasazení 1,6 m; zdravotní stav velmi dobrý
- dub letní (*Quercus robur*): obvod 272 cm; průměr kmene 87 cm; výška 25 m; nasazení 2 m; zdravotní stav výborný; u Mlýnky
- dub letní (*Quercus robur*): obvod 360 cm; průměr kmene 115 cm; výška 22,5 m; nasazení 3 m; u Pustějovského potoka, již. od sila

Závěr

Lužní společenstva dnes patří mezi velmi vzácné a ohrožené ekosystémy. Periodické opakování životodárných záplav luhu s sebou přináší sedimentaci povodňových kalů, které jsou zdrojem existenčně nezbytných živin k růstu dřevin. Tento jev spolu s vyšší hladinou podzemní vody je důvodem, proč se zde vytváří mimořádně příznivé stanovištní podmínky pro dosažení mohutného vzrůstu dřevin. Četnost statných dřevin, jejich rozměry i druhová rozmanitost jsou mnohonásobně vyšší než v okolní krajině. Z výše uvedených údajů vyplývají následující skutečnosti, že lužní stanoviště jsou velmi důležitá z hlediska ochrany mohutných dřevin, neboť se zde za prvé vyskytuje řada druhů, které nebývají často evidovány v seznamech, a za druhé u řady druhů se zde vyskytují stromy maximálních rozměrů. Ani krajina Poodří není výjimkou, naopak nalézáme zde četné druhy, které převyšují růstové parametry stejných druhů z ostatních lužních stanovišť v České republice a dokonce i v Evropě.

Pro zajištění druhově rozmanitého a početného bohatého výskytu mohutných exemplářů v krajině je potřeba vybudovat pro každý druh pyramidu složenou z reprezentantů, nástupců a čekatelů. Přičemž početní zastoupení jednotlivých druhů roste směrem od reprezentantů přes nástupce k čekatelům. Podstatný je především hojný počet nástupců, které představují jedinci s výborným zdravotním stavem, dosahující nadprůměrných, avšak ne mimořádných rozměrů. Jejich důležitost spočívá v trvalém zajištění výskytu reprezentantů v krajině. Optimální počet je jeden mohutný strom na 5 ha. Abychom dosáhli tohoto počtu a zároveň doplnili mozaiku jednotlivých druhů dřevin o potřebné nástupce, je zapotřebí vysazovat nové jedince na stanovištně vhodné lokality. Jedná se o rozsáhlé louky a břehy některých vodních toků. Pro zachování genofondu dřevin má rovněž velký význam ochrana přirozené obnovy a mladých jedinců před zvěří a zajištění sběru vegetativního a generativního materiálu ze starých stromů. Pro zlepšení vitality dřevin, nalézajících se na lokalitách s nízkou hladinou spodní vody, je třeba provést účinná revitalizační opatření.

Evidovaným dřevinám je potřeba zajistit statut ochrany a poskytovat jim péči, aby se mohly dožít úctyhodného věku a dorůst maximálních rozměrů. Zachování druhového spektra mohutných dřevin je důležité pro udržení genofondu původních populací a biodiverzity v krajině.

Poděkování

Příspěvek vznikl díky podpoře výzkumného záměru „Hodnocení vývoje lesních geobiocenóz“ (reg. číslo MSM: 434100005) a projektu podpořeného FRVŠ „Hodnocení významných dřevin vybraných zvláště chráněných území“ (reg. č. FR 59).

*Ing. Petra Rychtecká,
Ústav pro hospodářskou úpravu lesa Brandýs nad Labem,
pobočka Frýdek-Místek, Nádražní 2811,
738 01 Frýdek-Místek
Mendelova zemědělská a lesnická univerzita v Brně,
Ústav lesnické botaniky, dendrologie a geobiocenologie,
Zemědělská 3, 613 000 Brno
email: petra.rychtecka@uhul.cz,
petra.rychtecka@seznam.cz*

Použitá literatura

- BAUDOIN J. C., SPOELBERCH DE PH., MEULDER VAN J., JACOBS R. (1992): Bomen in Belgie. Dendrologische inventaris 1987-1992. Stichting Spoelberch – artois.
- MADĚRA, P., DRESLEROVÁ, J., RYCHTECKÁ, P., SUCHYŇOVÁ, G. (2003): Nivy a mohutné dřeviny. Časopis Veronica č. 2/2003, Regionální sdružení ČSOP Brno, Brno.
- MADĚRA, P. (ED.) ET AL. (2000): Databank of important tree species in the Odra river watershed riparian zone of streams. Čas. Slezského Muzea Opava (A), 49: 239 - 246.
- MADĚRA, P., DRESLEROVÁ, J., RYCHTECKÁ P. (2002): Významné dřeviny podél vodních toků v Poodří. POODŘÍ – časopis obyvatel horní Odry č. 1/2002, Společnost přátel Poodří, Ostrava.
- MITCHELL A. F., HALLET V. E., WHITE J. E. J. (1990): Champion trees in the British Isles. Forestry commission, Field book 10, London: HMSO, 3rd ed.
- NĚMEC (ED.) ET AL. (2003): Navštivte památné stromy. Nakladatelství Olympia a. s., Český Těšín.

- PUŠOVÁ, R. (1996): Ochrana památných stromů na území České republiky v letech 1913 – 1995. Diplomová práce. Ústav pro životní prostředí, přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy, Praha.
- READ H. (2000) Veteran Trees: A guide to good management. English Nature. In: KOLAŘÍK, J. (2003): Staré stromy a přístupy k péči o ně. Časopis Veronica č. 1/2003, Regionální sdružení ČSOP Brno, Brno.
- REŠ, B. (1998): Památné stromy. AOPK ČR, Praha.
- ŘEZÁČ, J. In: HRUŠKOVÁ, M., LUDVÍK, B., TUREK, J. (2003): Stromy se na nás dívají. Nakladatelství Fraus, Plzeň.
- SUCHYŇOVÁ, G. (2002): Inventarizace významných dřevin Dyjskomoravské nivy a jejich management. Diplomová práce. Ústav lesnické botaniky, dendrologie a typologie, lesnická a dřevařská fakulta, Mendlovy zemědělské a lesnické

- univerzity v Brně, Brno.
- VĚTVIČKA, V. (1997): Stromy a keře. Aventinum nakladatelství s. r. o., Praha 4 – Modřany.

Nadační fond prof. Augusta Bayera

Nadační fond prof. Augusta Bayera byl založen 16. 2. 1995 pracovníky Ústavu lesnické botaniky, dendrologie a typologie LDF MZLU v Brně, školního lesního podniku „Masarykův les“ Křtiny, Lesů ČR a Výzkumného ústavu lesního hospodářství a myslivosti. Nadační fond nese jméno po zakladateli dendrologického ústavu (dnešní ÚLBDDT) na nově vzniklé Lesnické fakultě v Brně, Arboreta ve Křtinách a v Brně. Nadační fond má především dendrologické zaměření, základním cílem činnosti fondu je podpora zvyšování vědomostí veřejnosti o dřevinách jako nejdůležitější složce životního prostředí člověka. Nadační fond chce zvelebovat arboreta, lesní palouky a přírodní rezervace na území ŠLP „Masarykův les“ Křtiny, podporuje projekty péče o genofond domácích druhů dřevin, jakož i lokální projekty s dendrologickým a botanickým zaměřením na zachování přírodních, kulturních a estetických hodnot krajiny. Předsedou NF je prof. Ing. Jaroslav Koblížek, CSc., místopředsedou ing. Luboš Úradníček, tajemníkem Dr. Ing. Petr Maděra. Sídlo fondu je Jugoslávská 46, 613 00 Brno.

Součástí činnosti nadačního fondu je projekt „Hledejme největší stromy“, databáze dnes čítá několik set položek od desítek respondentů.

Tab.1: Druhové zastoupení dřevin a jejich početnost

Druh dřeviny		počet (ks)	%
<i>Acer campestre</i>	Javor babyka	29	1,6
<i>Acer platanoides</i>	Javor mléč	2	0,1
<i>Acer pseudoplatanus</i>	Javor klen	12	0,7
<i>Aesculus hippocastanum</i>	Jírovec maďal	8 + 1 alej (26ks) - 34	2
<i>Alnus glutinosa</i>	Olše lepkavá	92 + 2 aleje (48ks) - 40	8
<i>Carpinus betulus</i>	Habr obecný	29	1,6
<i>Cerasus avium</i>	Třešeň ptačí	3	0,2
<i>Fraxinus excelsior</i>	Jasan ztepilý	246 + 2 aleje (10ks) - 256	14
<i>Platanus x acerifolia</i>	Platan javorolistý	1	0,1
<i>Populus nigra</i>	Topol černý	90 + 1 alej (21ks) - 111	6
<i>Populus sp.</i>	Topol	48	3
<i>Populus x canadensis</i>	Topol kanadský	46	2,5
<i>Quercus robur</i>	Dub letní	453 + 2 aleje (44ks) - 498	27
<i>Quercus rubra</i>	Dub červenavý	1	0,1
<i>Robinia pseudoacacia</i>	Trnovník akát	1	0,1
<i>Salix alba</i>	Vrba bílá	220 + 3 aleje (92ks) - 312	17
<i>Salix fragilis</i>	Vrba křehká	12	0,7
<i>Salix x rubens</i>	Vrba červenavá	93	5
<i>Salix sp.</i>	Vrba	1	0,1
<i>Tilia cordata</i>	Lípa srdčitá	130	7
<i>Tilia platyphyllos</i>	Lípa velkolistá	17	1
<i>Ulmus glabra</i>	Jilm horský	34	2
<i>Ulmus laevis</i>	Jilm vaz	15	1
		Σ 1584 + 11 alejí (241ks) - 1825	100

Tab. 2: Dřeviny východní části CHKO Poodří ve srovnání s největšími stromy Britských ostrovů (Mitchell, Hallett, White, 1990) a belgických parků (Baudouin et al, 1992), s rozměry vybraných největších památných stromů ČR (dle Reš, 1998, 2003; Němec a kol., 2003) a s databankou Nadačního fondu prof. A. Bayera (bez dřevin z povodí Odry)

Druh	Východní část CHKO Poodří		Britské ostrovy		Belgické parky		Databanka Nad. fondu prof. A. Bayera		Památné stromy
	Rozpětí obvodu kmene [cm]	Rozpětí výšek [m]	Rozpětí obvodu kmene [cm]	Rozpětí výšek [m]	Rozpětí obvodu kmene [cm]	Rozpětí výšek [m]	Rozpětí obvodu kmene [cm]	Rozpětí výšek [m]	Rozpětí obvodu kmene [cm]
<i>Acer campestre</i> (javor babyka)	100-371	14-38	420	27	200-327	15-25	365	30	375-480
<i>Acer platanoides</i> (javor mléč)	265-292	41-42	332-364	26-32	154-385	15-30	265-442	30-35	410-530
<i>Acer pseudoplatanus</i> (javor klen)	208-317	23-45	361-728	32-40	315-780	25-36	331-494	34	590-830
<i>Aesculus hippocastaneum</i> (jírovec maďal)	150-354	10-36	568-668	36-37	319-678	18-41	290-371	-	120-577
<i>Alnus glutinosa</i> (olše lepkavá)	73-340	20-44	235-414	15-32	184-400	15-25	270	-	230-340
<i>Carpinus betulus</i> (habr obecný)	136-243	20,5-39	458	30	-	-	475	22	-
<i>Cerasus avium</i> (třešeň ptačí)	182-311	26-30	223-533	18-31	304-320	25-37	324	24	158-404
<i>Fraxinus excelsior</i> (jasan ztepilý)	198-514	15-49	285-882	12-38	355-590	20-46	227-500	30-37	573-747
<i>Platanus x acerifolia</i> (platan javorolistý)	400	28	179-367	35-48	-	-	-	-	518-770
<i>Populus x canadensis</i> (topol kanadský)	234-496	24-41	292-376	27-30	482-620	28-40	-	-	335
<i>Populus nigra</i> (topol černý)	217-470	22-47	-	-	227	32	420-686	25-40	172-808
<i>Quercus robur</i> (dub letní)	140-666	16,5-48	311-1206	12-42	503-985	10-40	250-716	23-40	500-1006
<i>Quercus rubra</i> (dub červený)	228	31	123-202	23-32	405-672	20-32	-	-	-
<i>Robinia pseudoacacia</i> (trnovník akát)	265	37	167-215	26-28	375-600	8-30	-	-	495
<i>Salix alba</i> (vrba bílá)	186-650	3-43	282-738	23-31	345-740	15-30	260-516	16-18	262-788
<i>Salix fragilis</i> (vrba křehká)	305-398	13-29	279-405	21-25	157-365	30	402-556	20-31	520-545
<i>Salix x rubens</i> (vrba červenavá)	206-580	9-37,5	430	28	284-400	15-24	425-430	17	-
<i>Tilia cordata</i> (lípa srdčitá)	212-430	18-47	367-518	24-40	312-905	10-35	330-610	16-35	500-1122
<i>Tilia platyphyllos</i> (lípa velkolistá)	212-333	17-46	449-741	14-37	460-900	10-30	300-900	20-28	560-1252
<i>Ulmus glabra</i> (jilm horský)	208-389	26-45	377-681	28-41	310-327	20-34	280-290	15-23	237-685
<i>Ulmus laevis</i> (jilm vaz)	196-470	32-42	241	19	215-630	20-32	260-470	30-35	243-470

Tab. 3: Dřeviny východní části CHKO Poodří ve srovnání s největšími stromy Dyjskomoravské nivy (Suchyňová, 2002) a povodí Odry (bez CHKO Poodří) (Maděra, Dreslerová, Rychtecká, 2002)

Druh dřeviny	Východní část CHKO Poodří		Povodí Odry (bez CHKO Poodří)		Dyjskomoravská niva	
	Rozpětí obvodu kmene [cm]	Rozpětí výšek [m]	Rozpětí obvodu kmene [cm]	Rozpětí výšek [m]	Rozpětí obvodu kmene [cm]	Rozpětí výšek [m]
<i>Acer campestre</i> (javor babyka)	100-371	14-38	--	--	165 – 365	14 – 18
<i>Acer platanoides</i> (javor mléč)	265-292	41-42	320 – 346	25	--	--
<i>Acer pseudoplatanus</i> (javor klen)	208-317	23-45	220 – 400	20 – 30	--	--
<i>Aesculus hippocastaneum</i> (jírovec maďal)	150-354	10-36	252 – 320	25	--	--
<i>Alnus glutinosa</i> (olše lepkavá)	73-340	20-44	252 – 408	20 – 25	--	--
<i>Carpinus betulus</i> (habr obecný)	136-243	20,5-39	--	--	286 – 475	12 – 22
<i>Fraxinus excelsior</i> (jasan ztepilý)	198-514	15-49	265 – 360	30 – 35	260	20
<i>Populus nigra</i> (topol černý)	217-470	22-47	320 – 680	25 – 40	--	--
<i>Populus x canadensis</i> (topol kanadský)	234-496	24-41	420	--	--	--
<i>Quercus robur</i> (dub letní)	140-666	16,5-48	220 – 630	25 – 40	210 – 800	7 – 28
<i>Salix alba</i> (vrba bílá)	186-650	3-43	285 – 345	30	280 – 600	6,5 – 28
<i>Salix fragilis</i> (vrba křehká)	305-398	13-29	236 – 320	17 – 20	--	--
<i>Salix x rubens</i> (vrba červenavá)	206-580	9-37,5	220 – 700+	17 – 30	--	--
<i>Tilia cordata</i> (lípa srdčitá)	212-430	18-47	320 – 440	30 – 35	--	--
<i>Tilia platyphyllos</i> (lípa velkolistá)	212-333	17-46	285 – 410	25	--	--
<i>Ulmus laevis</i> (jilm vaz)	196-470	32-42	260	30	200 – 462	4 – 32

400 let kamenné budovy římskokatolického kostela v Suchdole nad Odrou

Kostel... Stavba, která činí města důstojnými a vesnice malebnými. Maják, který již zdálí vítá příchozí a který rodákům při návratu z cest ukazuje, že jsou doma. Místo, kam se po staletí scházeli lidé se svými duchovními potřebami, kde byli vítáni na tento svět a kde se s tímto světem navždy loučili. Shromaždiště, kde se mnohdy tvořily místní dějiny. Budova, jež je historickou pamětí obce, osud kostela ještě v letech nepříliš vzdálených byl pevně spjat s osudem obce a jejích obyvatel.

Z předchozího výčtu je patrné, že i dnes, kdy věřících vlivem dějinných kotrmelců značně ubylo, hrají kostely v obcích důležitou úlohu. Nepřekvapuje proto, že si lidé se zájmem o duchovní život a o historii připomínají a oslavují důležitá výročí, která jsou s jejich kostelem svázána.

Nejinak tomu bylo i v Suchdole nad Odrou, kde jsme si připomněli kulaté výročí 400 let od výstavby zděné budovy římskokatolického kostela Nejsvětější Trojice. Ten byl vystavěn v roce 1605 v tehdeším centru obce, na místě původního dřevěného kostela sv. Kateřiny, který podlehl požáru v roce 1604 po zásahu bleskem. Věž kostela byla pak dokončena v roce 1614.

Nový zděný kostel nebyl již znovu zasvěcen sv. Kateřině, poněvadž tehdejší majitel panství Hans Baltasar Cetryš z Kynšperku byl luterán (evangelík) a luteráni kostely nezasvěcovali svatým. Nový kostel byl proto zasvěcen Nejsvětější Trojici.

Kostel byl v minulosti několikrát opravován. Zásadní opravy připomínají dvě korouhvičky na vrcholu věže. Ve starší z nich jsou vyraženy roky 1720, 1831, 1898 a 1917. Druhá korouhvička je zcela nová a připomíná letopočtem 2004 loňskou opravu věže kostela.

Při každé opravě byly do věže uloženy písemnosti a dobové reálie s duchovní i světskou tematikou, které byly při následující opravě z věže vyjmuty

Historická korouhvička

Katolický kostel

a po opravě byly buď originály nebo opisy těchto písemností vráceny spolu s novými. Tak tomu bylo i v roce 2004, kdy byla věž rozsáhle rekonstruována – byly opraveny poškozené části krovu a vyměněna střešní krytina (dřevěné šindele). Při té příležitosti byla z věže vyjmuta tři pouzdra s poselstvím z r. 1917 (tehdy byla věž znovu postavena, protože vyhořela dne 1. května 1917 – opět po zásahu blesku).

Této skutečnosti bylo využito při přípravě oslavy 400 let kostela, která připadla na pátek a sobotu 21. a 22. října 2005. Samotná vzpomínková akce sestávala z výstavy a ze slavnostního koncertu. Výstava byla rozdělena do dvou částí, z nichž jednu připravila římskokatolická farnost v prostorách kostela a druhou Klub přátel Suchdolu nad Odrou v provizorních podmínkách barokního skvostu, stojícího v těsné blízkosti kostela – katolické fary. Základem a hlavním lákadlem obou částí výstavy byly právě listiny a předměty, nalezené ve věži při její opravě. V kostele byla výstava zaměřena na duchovní a církevní odkaz předků, část vystavená na faře byla pak spíše světského charakteru.

Pohled na faru z věže kostela

Mimoto byly do kostela dovezeny a vystavovány i další vzácné nebo zajímavé exponáty z depozitářů římskokatolické farnosti – obrazy, sochy, staré knihy, relikviáře, ale i běžné kancelářské potřeby jako např. razítka. U příležitosti výstavy byla rovněž zpřístupněna malá přístavba, vzniklá po zardění původního vedlejšího vchodu z boku kostela, kterou není možné běžně navštívit. Zde bylo možno obdivovat kamenný portál s vytesanými erby zakladatele kostela a jeho manželky.

Výstava Klubu přátel Suchdolu zase návštěvníkům nabídla kromě nálezů z věže navíc i dobové fotografie Suchdolu nad Odrou – část tzv. Schindlerovy sbírky. Sbírkou obsahuje pohledy na obec a její obyvatele z doby před II. světovou válkou a krátce po ní. Zájem návštěvníků výstavy vzbudily i nové fotografie, pořízené při opravě věže, které se dají rozdělit do dvou skupin: snímky věže, dokumentující postup opravy a rozsah poškození časem i rukou člověka (např. několik zásahů věže municí při osvobozovacích bojích v roce 1945), a dále snímky Suchdolu n. O. a jeho okolí, pořízené z lešení u samotného vrcholu věže ve výšce téměř 50 m nad úroveň terénu.

Svůj příspěvek k výstavě formou jednoho

Příležitostná pohlednice

Dobové noviny

výstavního panelu poskytlo i Sdružení Gratia, které si vytklo jako svůj cíl záchranu budovy katolické fary.

Na obou místech, kde probíhala výstava, bylo možné si zakoupit čerstvě vydanou příležitostnou pohlednici, v případě koupě pohlednice v kostele dokonce s otiskem historického razítka farnosti. Na faře byla pro změnu pro zájemce o lokální historii ke koupi čerstvě vydaná publikace Daniela Říčana *Stručné dějiny obce Suchdolu nad Odrou*.

Zlatým hřebem oslavy byl slavnostní koncert Ondrášku – Novojičinského komorního sboru ZUŠ pod vedením Josefa Zajíčka a komorního sdružení Kopřivnice Facies Musicae s vedoucím Josefem Melnarem. Koncert, jenž byl zároveň poděkováním všem, kteří se v loňském roce spolupodíleli na opravě věže kostela, provázeli sympatickým a zasvěceným slovem Dr. Karel Chobot s dcerou Lenkou. Oba účinkující soubory zanechaly v posluchačích, kteří kostel zaplnili, hluboký dojem přednesem písní, jejichž zvuk se majestátně nesl klenutým prostorem.

Pořadatelé oslav 400 let kostela připravují u příležitosti tohoto kulatého výročí ve spolupráci s Obcí Suchdol nad Odrou vydání publikace, jejímž základem bude překlad „Pamětního spisu k 200letému obnovení katolické duchovní správy v Suchdole nad Odrou 1729 – 1929“, který v němčině vydal v r. 1929 Leopold Paar. Tento překlad bude doplněn o některé další skutečnosti se vztahem ke katolickému kostelu, k nimž došlo po r. 1929. Čtenáři zde naleznou podrobné informace o historii kostela a farnosti, které autor čerpal z archívů, obsahujících mimo jiné písemnosti také dokumenty z věže kostela, jak byly při opravách do věže vkládány. Tato publikace bude důstojnou tečkou za oslavami.

Richard Ehler,
mistostarosta@suchdol-nad-odrou.cz
Foto Archiv Obce Suchdol nad Odrou

Nalezení tubusu ve věži farního kostela sv. Petra a Pavla v Jistebníku

Kostel sv. Petra a Pavla

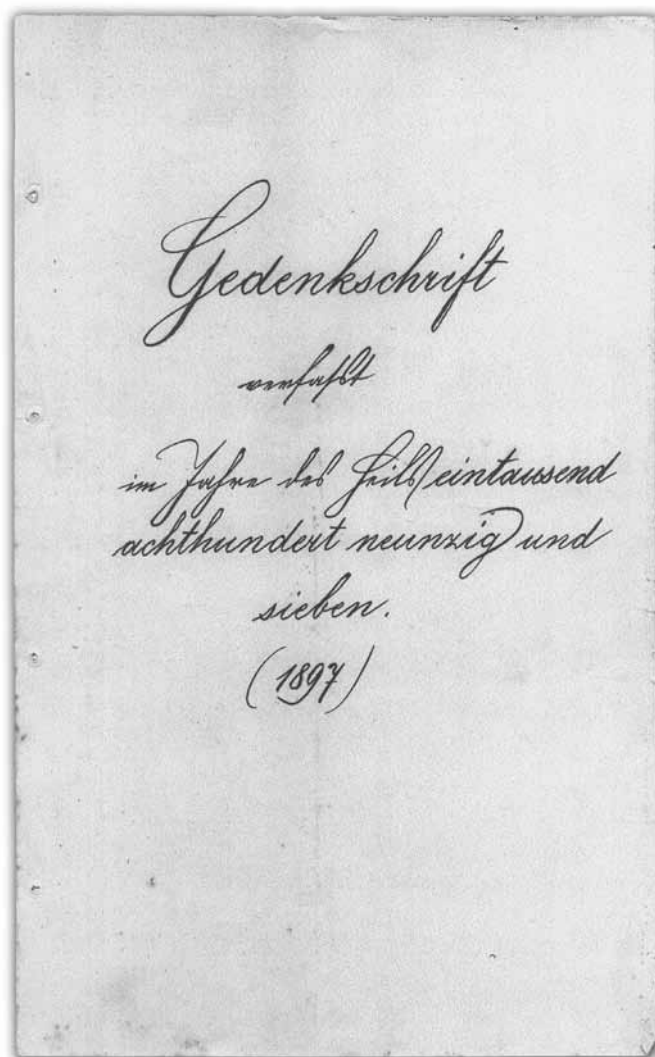
Při opravě malé věže, tzv. sanktusníku, kostela sv. Petra a Pavla v Jistebníku byl nalezen kovový tubus. Dne 2. 9. 2005 byl pak v sakristii kostela tubus otevřen za účasti starosty Jistebníku Josefa Vorala, archivářky Zemského archivu v Opavě – Státního okresního archivu Nový Jičín PhDr. Jaroslavy Brichové, Ing. arch. Igora Krčmáře z Národního památkového ústavu v Ostravě, pana P. Miroslava Hurníka, zástupce Ostravsko – opavského biskupství v Ostravě, pracovníků televize Polar, kteří tuto událost zařadili do večerních „Minut z regionu“ a dalších hostů.

Uvnitř byly nalezeny staré písemnosti zabalené do novin a staré pohlednice i obálky. Dokumenty pocházejí z 19. a 20. století. Obsah schránky byl rozluštněn ve Státním okresním archivu v Novém Jičíně.

Byla zde nalezena **zakládací listina novodobého kostela** v Jistebníku z roku 1809 a dvě přílohy k ní, obsahující informace o osudech kostela před rokem 1809, dále pamětní listina z roku 1897 a pamětní list z roku 1931. Všechny písemnosti jsou napsány v němčině. Tři nejstarší písemnosti zůstanou s povolením majitele (farnosti) uloženy ve Státním okresním archivu v Novém Jičíně ve fondu Farní úřad Jistebník a mladší jsou zatím uloženy na Obecním úřadě v Jistebníku. Do věže byly vráceny v novém tubusu jen kopie všech zmíněných dokumentů.

Pamětní listina z 15. 10. 1809 nazvaná „Laus Deo sit semper“ - zde se uvádí, že při novodobé přestavbě kostela byla 13. 10. 1809 sňata báňka z větší věže a zde byly nalezeny dvě listiny A a B, které byly poté vloženy do báňky nově postavené malé věže dne 16. 10. 1809. Další údaje se týkají pozlacení křížů na věžích, stavitelů kostela i věží, výzdoby, stavebního materiálu a podrobného vyúčtování, přispěvatelů a dárců.

Pamětní zápis o sejmutí a nové instalaci báňky na věži (neuvádí se které) ze 3. 7. 1764 a připomíná se ještě starší oprava z 3. 5. 1701, provedená mistrem Thomasem Glogerem z Bartošovic za vrchnosti svobodné paní Rosiny Heleny von Zieletzkin a von Schwechowitz a jejího nájemce pana Jana Jindřicha Kretschmera a faráře v Bílovci a Jistebníku pana P. Ignatze Xawera Moritze.

Pamětní list z 31. 5. 1897

Zakládací listina nově opraveného kostela z 29. 7. 1809, nazvaná „Sturzgefasste Beschreibung“. Uvádí se zde, že tento zápis byl učiněn na památku postavení kostela v Jistebníku. Dne 29. 7. 1809 byla postavena nová báníka na věžičce kostela (malé věži) tesařským mistrem z Klimkovic. Další údaje se týkají vrchnosti, faráře a kaplana, dědičného rychtáře a událostí v obci i ve světě.

Pamětní list z 31. 5. 1897, zvaný Gedenkschrift, na 16 stranách popisuje historii kostela a obce Jistebník, historii farnosti a školy, psáno místním učitelem, možná bude zachyceno také v obecní kronice.

Pamětní zápis z 23. 6. 1931, patrně z poslední opravy kostela, informuje o renovaci kostela v tomto

roce a zavedení elektřiny do kostela, zachycuje i události 1. světové války.

Dne 29. 9. 2005 byly do opravené malé věže vloženy **dva nové tubusy**. Jeden obsahuje kopie všech původních dokumentů a ve druhém jsou dokumenty o současnosti naší obce - tedy o Jistebníku. Mimo jiné byly do tubusu vloženy také stručné informace ze světa, vzory našich platidel a euro platidel a aktuální noviny, které slouží zároveň jako ochrana před případným poškozením.

Věříme, že ti, kteří se k těmto dokladům jednou (možná za sto let) dostanou, budou mít stejnou radost jako my a budou si moci udělat věrnější obraz ze života svých předchůdců. Přejeme jim hodně štěstí.

Josef Voral, starosta obce Jistebník

Jesenická kyselka opět ožívá

Pramen Lipový v roce 1992 (Foto Radim Jarošek)

V roce 2000 byl v POODŘÍ č. 1 uveřejněn příspěvek o historii i tehdejší současnosti kyselky v Jeseníku nad Odrou. Následující text na něj navazuje a líčí její další osudy.

Obecní pramen s místem zastavení

Od roku 1996 byla Jesenická minerální voda vyráběná společností Jesenická kyselka s. r. o. na trhu. Po celou dobu byl vždy pro široké okolí zpřístupněn jeden pramen – Lipový. Bohužel nový majitel nedodržel dohody s obcí a veřejný pramen znepřístupnil. Pojem Jesenická kyselka se opět na jistou dobu vytratil z mysli širokého okolí. Krátce po otevření se společnost Jesenická kyselka dostala do finančních problémů a skončila v konkurzu.

Ze slavnostního otevření pálenice

V roce 2003 se novým majitelem objektu stala paní Ludmila Kocourková, která se od prvopočátku pokouší vrátit Jesenické kyselce věhlas. Postupně rekonstruovala celý výrobní areál. Bohužel ani jí se nepodařilo oživit provozovnu.

Mimo tato dění se rada obce v Jeseníku nad Odrou rozhodla v roce 2000 vybudovat v bezprostřední blízkosti stávajících objektů obecní pramen. Byl učiněn nezbytný hydrogeologický průzkum, zpracována spousta posudků a vyjádření, realizován průzkumný vrt... V roce 2004 se podařilo zahájit

Kyselku je možno si nabrat také poblíž areálu

zkušební provoz, který však odhalil spoustu problémů s čerpáním kvalitní minerální vody. I přes velké úsilí se nepodařilo dosáhnout odpovídající kvality kyselky – objevovaly se drobné částice písku a kal.

Po mnoha dalších konzultacích s odborníky došlo proto ke změně technologie čerpání. Nyní je kyselka čerpána pomocí malého ponorného čerpadla, které je nastaveno na časový spínač – tj. denně od 15.00 do 20.00. V místě nově otevřeného pramenu vzniklo tzv. místo zastavení, které bylo vybudováno za přispění dotace Krajského úřadu Moravskoslezského kraje.

Téměř vzápětí po otevření obecního pramene začala paní Ludmila Kocourková s přípravou otevření vlastního pramene. Tento byl slavnostně otevřen v srpnu letošního roku. Zároveň s otevřením pramene začala majitelka kyselky realizovat náhradní program za neuskutečněnou stáčírnu minerální vody. Ve velice krátké době zde vybudovala pálenici. A protože v zimě není možno ve venkovních

Veřejně přístupný pramen v budově pálenice

prostorách minerálku čerpat, je v budově pálenice zprovozněn ještě jeden veřejně přístupný pramen. Tímto krokem je umožněno nejen všem obyvatelům obce, ale i návštěvníkům celého regionu celoročně používat vyhlášenou Jesenickou kyselku.

Ostatně přijďte se do Jeseníku nad Odrou přesvědčit sami.

*Tomáš Machýček,
starosta Jeseníku nad Odrou*

JESENICKÁ KYSELKA 1886 - 2005
HISTORIE PRAMENU MINERÁLNÍ VODY

První pokusy o vývěr minerální vody v Jeseníku nad Odrou (tehdejší Jeseník) se datují na rok 1838. Vývěr minerální vody byl zprovozněn mezi lety 1840 a 1842 v budově pálenice. Prvními, kteří se pokusili o vývěr kyselky, byli Ing. Josef Štrobil a Ing. Josef Štrobil. Prvními, kteří se pokusili o vývěr kyselky, byli Ing. Josef Štrobil a Ing. Josef Štrobil.

Začal se používat veřejně přístupný pramen minerální vody od roku 1895. V roce 1896 se podílel předseda společnosti Artura Krátkého od velkého odpočívání při prameni a prameni kyselky. Pan Krátek se stal členem společnosti Artura Krátkého od velkého odpočívání při prameni a prameni kyselky.

Od Artura Krátkého koupil dřívější majitel, velká Josef Štrobil, pozemek i pramenem spolu s v roce 1898 při prameni Artura Krátkého. Jeho zálibou byla v roce 1900 vývěr provedena odborná analýza jesenické minerální vody, a to na území pramenů na území v Jeseníku nad Odrou. Vlastní a prof. Kalmann v Blatné. Charakteristika minerální vody byla následující: 'Málokdy voda první třídy, použitelná k léčbě urtiká, ledvin, močových cest a žaludku'.

V roce 1905 pozemek s pramenem od Artura Krátkého koupil Václav Štefan a Marie Štefanová. První pokus o vývěr provedl Václav Štefan a Marie Štefanová. První pokus o vývěr provedl Václav Štefan a Marie Štefanová.

Václav Štefan předal firmu i s právními závazky v roce 1918 firmě Ing. Otakar Štefanovi. Ten ji vlastnil až do poslední konfiskace. Před koncem války odešel Otakar Štefan z firmy a firma byla prodána Ing. Benovi a od té doby o firmu vládní z jiných lidí vše změnil.

První kvalifikační práce ohledně pramene provedl v letech 1948 - 1949 národní odborník Ing. Jaroslav Štefan. Správa Jesenické kyselky byl po dlouho letech území jediným pracovníkem v prameni. Ten prakticky všechno státní území spravoval kyselky.

První veřejně přístupný pramen kyselky v Jeseníku nad Odrou byl zprovozněn v roce 1995. První veřejně přístupný pramen kyselky v Jeseníku nad Odrou byl zprovozněn v roce 1995.

Otevření Jesenické kyselky nastalo prostředím pramene a budově novému majiteli P.Č. Společnost Povolání v roce 1994. Byl proveden nový hydrogeologický průzkum a také byla rekonstruována státní podzemní vodárna. První veřejně přístupný pramen kyselky v Jeseníku nad Odrou byl zprovozněn v roce 1995.

V roce 2003 firma se stala součástí společnosti Ing. Machýček. Jedná se o společnost, která se zabývá vývěry minerální vody. První veřejně přístupný pramen kyselky v Jeseníku nad Odrou byl zprovozněn v roce 1995.

Uvedení státního pramene minerální vody v Jeseníku nad Odrou do provozu v listopadu 2004 bylo úsilím Ing. Machýček. První veřejně přístupný pramen kyselky v Jeseníku nad Odrou byl zprovozněn v roce 1995.

Nyní máte možnost pití minerální vody z veřejně přístupného pramene v Jeseníku nad Odrou. První veřejně přístupný pramen kyselky v Jeseníku nad Odrou byl zprovozněn v roce 1995.

Věříme ve Vaši spokojenost!
LUDMILA A. KRÁTKOVÁ, KOCOURKOVÁ

Informační tabule

Slezský norik

*Tažní koně, pohněte zemi pode mnou
Zapřažení do pluhu
Je vás čím dál míň
Žádná práce
Teď jsou tu traktory...*

Jednou ... tažní koně, vrátíte se ...

Jethro Tull, Heavy Horses (Tažní koně), 1978*

Kůň doprovází člověka odedávna. Na poli, v lese, jako tažné zvíře. Člověk se snaží měnit své okolí, přizpůsobuje je svým potřebám... Šlechtí, mění vlastnosti zvířat i rostlin ke svému prospěchu. Rovněž odedávna... Někdy se zdá, že by byla lepší technika, stroje výkonnější, rychlejší, spolehlivější. Je tomu skutečně tak? A co vlivy na životní prostředí, co s již nepotřebnými stroji?

Není náhodou plemeno či odrůda přizpůsobená místním podmínkám součást našeho národního dědictví?

Nejkvalitnější část populace rázu slezského norika tvoří přibližně 50 klisen, zapsaných v Hlavní plemenné knize a Plemenné knize. Chov je lokalizován výhradně v oblasti severní Moravy – Slezska, kde je nejkvalitnější chovné jádro populace, reprezentované v současné době privátním hřebčínem v Klokočově.

Norici jsou považováni za nejčistšího potomka původního divokého koně západního. Jméno Norik získali od římské provincie Noricum, která se rozkládala na území dnešního Rakouska, části Švýcarska a Bavorska. Jak se dostali do Klokočova?

Chov chladnokrevných koní v Čechách, na Moravě a ve Slezsku má více než stoletou tradici. Snahou chovatelů koní ve druhé polovině 19. století bylo chovat relativně mohutné, konstitučně tvrdé chladnokrevníky, kteří by našli uplatnění ve všech hospodářských pracích.

Z tohoto důvodu byli od konce 19. a počátkem 20. století importováni do Čech i na Moravu

belgičtí a noričtí hřebci. V roce 1914 působilo na Moravě asi 90 importovaných belgiků, 20 noriků a přibližně 60 chladnokrevných hřebců domácího chovu po originálních importech ze zemských matek.

Ve 20. a 30. letech 20. století byly importy chladnokrevných hřebců z Rakouska, Belgie a Holandska postupně snižovány. Tento trend pokračuje s různou intenzitou přibližně až do roku 1940. Potřebné počty hřebců k reprodukci pak byly získávány zařazováním jejich synů, vnuků a pravnuků do chovu. Tuto změnu lze dokumentovat plemennou příslušností chladnokrevných hřebců na konci 40. let minulého století, kdy na Moravě působilo cca 10 originálních belgiků a cca 120 belgiků moravského chovu.

Postupně tedy dochází k vytváření populací belgických a norických koní a populace slezských noriků na podkladě chovného materiálu, pocházejícího z vlastních zdrojů. Cílevědomou plemenitbou a selekcí bylo dosaženo stavu, kdy noričtí koně vytvořili v oblasti Slezska specifický ráz chladnokrevných koní, tzv. noriků slezských.

Současnou populaci chladnokrevníků rázu slezského norika chovaných ve Slezsku ovlivnilo výrazně potomstvo následujících hřebců, z nichž mnozí se stali zakladateli významných linií slezského norika:

41 Norbert – nor.rak., hd., 1907; 419 Bravo – nor.sl., ryz., 1914; 2526 Höllriegel, nor.rak., vr., 1939; 2262 Gothebscherz – nor.bav., hd., 1940; 12 Pfeilring – nor.bav. ryz., 1939; 342 Dietrich – nor.rak., ryz., 1901.

Udržování chovu chladnokrevné populace v čistých krevních vazbách belgické a norické krve a krve slezského norika bylo realizováno především odborným hippologickým zájmem a snahou samotných chovatelů, chovatelských spolků a zemských hřebčinců. Díky tomuto vývoji byly udržovány oblasti a lokality chovu těchto chladnokrevných koní.

Od 50. let minulého století začíná soustředěná práce na chovu slezského norika v Klokočově. Tehdy ještě JZD Klokočov – na farmě v Hořejších Kuncicích, od 60. let chov pokračuje na farmě Františkův Dvůr v Klokočově.

Až do roku 1970 byli slezští norici označováni v plemenných knihách jako plemeno.

V letech 1970 – 1990 byli společně s čistokrevnými koni belgickými zahrnuti pod název „chladnokrevník“. Příčinou tohoto stavu byla pravděpodobně skutečnost, že právní normy z této doby, tj. plemenářský zákon, vyhláška a norma neuváděly a nerespektovaly reálný stav, tj. existenci čistokrevných populací chladnokrevných koní. I vzhledem k tomuto iracionálnímu stavu zákonných norem byly populace chladnokrevných koní

udržovány čistokrevnou – stejnosměrnou plemenitbou, především zásluhou samotných chovatelů a zemských hřebčinců.

Z iniciativy chovatelů došlo v letech 1990 –1991 ke specifikaci pojmu chladnokrevník a na podkladě genových analýz byla určena plemena českomoravský belgický kůň, norik a ráz norik slezský. Pro všechna tato plemena byly založeny plemenné knihy a vypracovány řady plemenných knih.

V současné době je majitelem stáda slezských noriků Vítkovská zemědělská s. r. o. se sídlem v Klokočově, společnost hospodařící v souladu se zákonem o ekologickém zemědělství. Stádo dnes čítá asi 82 ks. Je potěšitelné, že dochází k postupnému ožívání zájmu o tyto koně a to nejen v rámci naší republiky...

Alena Malíková (text i foto)

Zdroje informací:

www „slezský norik“
archiv Vítkovské zemědělské a.s.

Slezští norici jsou chladnokrevní koně středně velkého až velkého obdélníkového rámce, s dobrým osvalením a dobrou proporcionalitou tělesných partií, dospívající v pěti až šesti letech. Pracovitý, dobře ovladatelný kůň přiměřeného temperamentu, výborného charakteru, dobře živitelný, pohyblivý, s výrazně prostornými chody. Převažující barvou je ryzák.

*Jethro Tull – čtveřice britských hudebníků, skupina vznikla v prosinci 1967, skladby jsou namíchané z prvků folku, blues, jazzu, rocku

Obnova bývalého blahutovického kláštera pokračuje

Oprava klášterní kaple

Vážení čtenáři, jak jsme vás již informovali v POODŘÍ č. 2/2005, pokračuje obnova této nemovitosti rekonstrukcí jihozápadního křídla objektu – klášterní kaple a jejího zázemí.

Děkujeme všem institucím, firmám i jednotlivcům, zejména pak Dobročinnému fondu Philip Morris ČR a Nadaci VIA, Ministerstvu zemědělství ČR a dobrovolnému svazku obcí Regionu Poodří, Obci Jeseník nad Odrou, blahutovickým rodákům ze SRN, Lesům ČR a Českému svazu ochránců přírody, za finanční podporu tohoto projektu.

Nemovitost je v trvalé péči Pozemkového spolku Domov, neziskové organizace, která se zabývá ochranou přírodního a kulturního dědictví. Přispějte i Vy na aktivity zachovávající to co máme společné! Na krajinu, památky, na náš Domov.

Děkujeme

Vstup do kláštera

Blahutovická živá voda,

tak se jmenuje akce, která se již počtvrté uskutečnila v areálu bývalého kláštera v Blahutovicích, místní části Jeseníku nad Odrou.

Organizátoři akce, Občanské sdružení Bayerův odkaz, Ekocentrum – regionální sdružení Českého svazu ochránců přírody Novojičínska a místní ochránci přírody z Jeseníku nad Odrou, chtěli akci připomenout, že bývalý Klášter Boží prozřetelnosti vstal z mrtvých a chystá se na lepší budoucnost. Na nádvoří kláštera v němž je dnes Komunitní centrum, se kolem třetí odpoledne shromáždila asi stovka lidí, která si s chutí vyslechla vystoupení romské skupiny Cikne čhave (Malé děti). Ta zahrála klasické romské písně i modernější muziku.

Všichni příchozí se zároveň mohli seznámit

Vystoupení romské skupiny Cikne čhave

s projektem „Společně budíme starý dům“, který chce sdružení začít realizovat už v letošním roce. Prostředky získal mimo jiné v programu 3 x 333 tisíc pro aktivní život obce z Dobročinného fondu Philip Morris ČR. Klášter by se tak měl dočkat obnovení původní věže nad kaplí, také by v něm měla vzniknout nová knihovna pro veřejnost. „Menší knihovna v přízemí již funguje. Kromě beletrie tady jsou knihy o ekologii a podobně zaměřené,“ uvedla Anna Glogarová z Komunitního centra Klášter a dodala, že již funguje i internet pro veřejnost.

Od roku 2000, kdy skupina nadšenců založila

Z přebírání ceny Dobročinného fondu Philip Morris na Střeleckém ostrově v Praze (Foto Markéta Hlavicová)

Občanské sdružení Bayerův odkaz, které dostalo název po jednom z majitelů objektu, klášter doznal mnoha změn. Dnes jsou v něm dvě nové kuchyně, sociální zařízení a tři pokoje s dvaceti lůžky dohromady.

Nejen to ale mohli obdivovat nedělní návštěvníci. Mnoho zájmu totiž sklidily koláče. Během benefičního

Ochutnávka koláčů

odpoledne totiž pořadatelé vyhlásili soutěž o nejlepší koláč. Mohl být z jakéhokoli těsta, podmínkou bylo, aby obsahoval mák. „Lidí se tam tlačilo hodně. Však už taky žádné nejsou,“ řekla paní Glogarová. V soutěži se sešlo osm vzorků, mimo jiné i slané makové preclíky. Vyhrál nakonec

Nejlepší makový koláč upekla Helena Glogarová

makový řez s polevou. „Byl z nemletého máku,“ poznamenala paní Glogarová. Příjemné odpoledne končilo kolem šesté hodiny. „Myslím, že se to docela vydařilo. Lidí přišlo akorát, a hlavně jsme rádi, že se nám podařilo vytáhnout ty místní,“ uzavřel Karel Glogar, člen sdružení.

Ivan Pavelek

Kontakt:

Komunitní centrum Klášter
Blahutovice 34, 741 01 Nový Jičín
tel.: 556 752 030, 603 845 216
e-mail: info@rcmsk.cz
www.rcmsk.cz

Kontrola Národní přírodní rezervace Polanská niva

Poškozená cesta kolem rybníků (Foto Radim Jarošek)

Česká inspekce životního prostředí plnila v roce 2005 celorepublikový úkol - kontroly vybraných maloplošně chráněných území, se zaměřením na rybnářství (rybníkářství) a výkon práva myslivosti.

V CHKO Poodří je jediná národní přírodní rezervace, která navíc má rybníky - NPR Polanská niva (k.ú. Polanka nad Odrou), takže oblastní inspektorát Ostrava, oddělení ochrany přírody, nemohl toto významné území nezařadit do plánu kontrol. Bylo vyhlášeno v červnu 1985 jako chráněný přírodní výtvar na ploše 122,3 ha; do kategorie národní přírodní památka přešlo Vyhláškou č. 395/1992 Sb. Ve vyhlášce chráněného přírodního výtvaru z roku 1985 se uvádí, že jde o „ochranu jedinečné ukázky lužního lesa v nivě řeky Odry s četnými mrtvými rameny a meandrujícím tokem řeky“. Trochu se zapomělo právě na rybníky.

Při kontrolách bylo zjištěno, že základní ochranné podmínky národních přírodních rezervací, jak je stanovuje § 29 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, nejsou porušovány. Kromě jediné věci - problémy jsou s „divokou rekreací“ hlavně v meandrech Odry a vjížděním cyklistů mimo cesty. Tento problém je zatím neúspěšně řešen několik let.

Nebyla zjištěna činnost, která by byla v rozporu s bližšími ochrannými podmínkami, stanovenými ve zřizovací vyhlášce. Například rybníky Kačírek, Velký a Malý Váček jsou používány jako plůdkové a jejich napouštění závisí na časovém harmonogramu, který je domluven s orgánem ochrany přírody. Vodní hladina nesmí kolísat v době od 1. 3. do 30. 4. (hnízdění ptactva). Rybníky se nehnojí, nevápní, neprovádí se příkrmování ryb. Ovšem technické zařízení rybníků je zastaralé a potřebuje rekonstrukci. K manipulaci s vodou na rybnících slouží platné povolení k nakládání s vodami a schválený manipulační řád.

V letošním roce vznikl velký problém - Odra těsně nad severní hranicí národní přírodní rezervace vzala kus cesty a hrozilo, že v brzké době řeka protrhne hráz. Na rybníku Velký Budní musela být tedy vytvořena nová hráz. Otázka je, jestli

stabilizovat meandr Odry (pokud ano, jak) a zabránit tím dalšímu ohrožení rybníku.

Rovněž nebylo zjištěno porušení podmínek, které byly uvedeny ve výjimkách ze zákazů podle § 43 výše zmíněného zákona - jednalo se např. o revitalizaci Polančice, zásahu do biotopu bobra (výhledově), regulace porostů kotvice plovoucí nebo managementu (řízeného vývoje) nepukalky, plavínu a řečanečky.

Pokud se týká myslivosti, na území NPR se nachází několik posedů a jeden krmelec. Jedná se o zařízení stará několik desítek let, nová myslivecká zařízení nejsou budována. Souhlas s výkonem práva myslivosti v NPR podle § 30 zákona č. 114/1992 Sb. vydalo (pro Myslivecké sdružení Poodří) Ministerstvo životního prostředí, územní odbor pro ostravskou oblast v roce 1993.

Označení NPR tabulemi se státním znakem je poměrně vyhovující, na několika místech je instalován velký informační panel s upozorněním na vzácnosti území. Pružové označení území bude obnoveno a vylepšeno do konce letošního roku.

Plán péče je zpracován Správou CHKO Poodří a schválen MŽP pouze pro lesní část NPR (Blücherův les), a to na roky 1998 – 2007, tedy po dobu platnosti lesního hospodářského plánu Lesní správy Šenov. To znamená, že v roce 2006 by už měl být zpracováván lesnický plán péče pro další decenium.

Neexistence plánu péče pro rybníky a louky v NPR je dosti závažnou chybou Správy CHKO Poodří. Dle její informace by tento plán měl být zpracován do roku 2007. Luční a rybníční hospodaření zatím probíhá podle celkového Plánu péče CHKO Poodří, který má platnost 1999 – 2008.

Na závěr možno vyzdvihnout dobrou spolupráci mezi organizacemi hospodařícími na tomto území (např. Chov ryb Jistebník, s. r. o.) se Správou CHKO Poodří.

*Ing. Miroslav Kosňovský,
ČÍŽP Ostrava, odd. ochrany přírody*

Výlov Velkého Váčku v Polance nad Odrou
(Foto Miroslav Kosňovský)

Festival Poodří Františka Lýska

*Na bezlistých stromech prázdná hnízda
chladný vítr nyní vymetá.
Zmlkl zpěv, jen on tu hučí, hvízdá,
listí padá jako z řešeta.*

František Hrubín

Je listopad, ještě nedávno barvami hýřící Poodří odhazuje svůj barevný šat. Zmlkl zpěv – k svému závěru dospěl Festival Poodří Františka Lýska. Tak jako příroda si chce odpočinout a načerpat nové síly, tak i „Lýskovo Poodří“ se na chvíli zastavuje k přípravě nového ročníku festivalu, který se stává tradicí v kulturním dění našeho mikroregionu.

V návaznosti na koncerty a slavnosti v roce 2004 při stém výročí narození PhDr. Františka Lýska byl v květnu letošního roku zahájen II. ročník festivalu. Proběhly hodnotné koncerty dětských souborů v Proskovicích a Jistebníku, Obecní slavnost ve Staré Vsi nad Ondřejnicí spojená s „Jízdou kole obila“, večer s folklorem na staroveském zámku – první část Festivalu Poodří Františka Lýska v roce 2005.

V minulém čísle časopisu POODŘÍ jsme si položili otázku, co nás čeká v rámci festivalu po prázdninách. Následuje na ni má obsáhlá odpověď.

Obecní úřad v Jistebníku byl pořadatelem setkání na Návsi Jistebnických zpěváků. V kulturním domě zazněly úpravy lidových písní, židovské žalmy, klasické sbory, skladby soudobých autorů i muzikálové melodie v provedení pěveckého sboru Domino z Opavy, ženského sboru z Ostravy -Svinova, koncertního sboru Permoník z Karviné. Za přítomnosti doc. PhDr. Květuše Lepilové, dcery Františka Lýska, rodiny Lýskovy z Proskovic, zástupců festivalové rady vystoupení zhodnotil a pěveckým sborům poděkoval starosta obce Josef Voral. Pozdrav festivalu v zastoupení náměstkyně hejtmána Moravskoslezského kraje

*Setkání na staroveském zámku – závěr festivalu 22. října 2005
Zleva: Starosta obce Ing. Dalibor Dvořák, místostarosta Jaroslav Máchla, starosta Krmelína Václav Zzulka, čestná členka festivalové rady doc. PhDr. Květuše Lepilová, organizátorka festivalu Mgr. Eliška Krejčíčková a Mgr. Tomáš Moravec z odboru kultury Moravskoslezského kraje*

Ing. Jiřího Carbola přednesl Mgr. Tomáš Moravec, který zdůraznil význam odkazu Františka Lýska a jeho Jistebnických zpěváků pro dnešní generaci dětí a mládeže.

Poslední festivalovou akcí byla Staroveská podzimní slavnost se zaměřením na folklor. Jak již bylo minule uvedeno, Stará Ves nad Ondřejnicí je domovem Lašského souboru písní a tanců Ondřejnica. Ten od počátku svého působení v roce 1977 na svých vystoupeních uvádí písně, které na Lašsku zapsal František Lýsek. A právě mnohé z těchto písní zazněly i na letošní podzimní slavnosti. Nejprve to bylo při odpoledním setkání realizačních týmů festivalu z pořadajících obcí a čestných členů festivalu – doc. PhDr. Květuše Lepilové, akademického sochaře Miroslava Rybičky, ředitele ostravského studia České televize Mgr. Ilji Racka, za přítomnosti předsedy Folklórního sdružení České republiky Zdeňka Pšenice v obřadní síni staroveského zámku. Byly to písně, které hraje a zpívá Ondřejnica na CD s názvem Proskovice je dědina jako ozvučení sbírky František Lýsek Písně z Lašska (Etnologický ústav AV ČR, Brno 2004). Zúčastněné pozdravil starosta obce Ing. Dalibor Dvořák a Mgr. Tomáš Moravec, zástupce odboru kultury Moravskoslezského kraje.

Po tomto setkání následoval hlavní pořad slavnosti v hale místní tělovýchovné jednoty. V programu vystoupila Ondřejnica a cimbálová muzika Ondřejnica, tři skupiny Malé Ondřejnice za doprovodu cimbálové muziky ze ZUŠ v Brušperku, dětský soubor Kuřátko z Bánova, dívčí sbor z Nivnice a Ostravica z Frýdku-Místku.

Druhý ročník festivalu skončil. Opět se nabízí otázka, zamyšlení nad úrovní festivalu, nad naplněním stanovených cílů a záměrů, nad koncepcí a přípravou třetího ročníku Festivalu Poodří Františka Lýska. A odpověď na ni až příště, v roce 2006.

*Eliška Krejčíčková, Stará Bělá
Foto: Vladimír Černošek*

Zleva: Předseda Folklórního sdružení ČR Zdeněk Pšenica, čestný člen festivalové rady Mgr. Ilja Racek, manželka Mgr. Moravce, starosta Ing. D. Dvořák a místostarosta J. Máchla

Cimbálová muzika Ondřejnica při prezentaci CD Proskovice je dědina, zámek 22. října 2005

Koncertní sbor Permoník při vystoupení na festivalu

Chlapci souboru Kuřátko z Bánova na Staroveské podzimní slavnosti

Lašský soubor písní a tanců Ondřejnica na Staroveské podzimní slavnosti

Dívčí sbor z Nivnice s vedoucím Vlastimilem Ondrou

Malá Ondřejnica na Staroveské slavnosti

Oprava: V POODŘÍ č. 2/2005 bylo v příspěvku Festival Poodří Františka Lýska na str. 47 na dvou místech chybně

vedeno místo slova „staroveský“ slovo „staročeský“. Autorce i čtenářům se tímto omlouváme.

František Lýsek z knihy **Život s dětským zpěvem (pokračování)**

„Na menšině“

Jistebník nad Odrou měl přes 200 Čechů, přes 2 000 Němců. Okolí však bylo české. Nastoupil jsem místo 1. září 1929. Budovalo se tu vše od základu. Škola, společenský život, česká menšina, odbor Matice Opavské, Sokol. A nyní přibyl – dětský pěvecký sbor. Dostal jsem zpěv v 1. a 2. třídě, jinde ani nebyl. Učil jsem v hospůdce U Matějíů, venkovský sál. Tam jsme poprvé zpívali. Důvody k tomu, co se tenkrát dělo, byly nikoli běžné. Lidé se dívají na tu práci jako na vánoční stromek: kolik je tam ovoce, dáreků, jak fungují prskavky. Tenkrát zpívaly děti Tam nad Vltavou a lašskou Zelení hájové. Cožpak jsem si kdy myslel, že já budu dirigentem, sbormistrem? ... To byly všechno i v Ostravě účely školské. Zpěv se probouzel v dítěti v údobí, kdy jeho mozková kůra je nejplastičtější, kdy nejvíce přijímá podněty a pro genezi čili výchovu charakteru člověka je nejcennější.

Děti docházely ze dvanácti okolních obcí. Z největší části jezdily vlakem k Polance a ke Studénce, ale v obou případech čekávaly na vlak od třinácti do patnácti hodin. Rozhodl jsem se, že jednou do týdne je budu učit sborově zpívat. Ředitel školy souhlasil. Tak byl dán základ Jistebnickým zpěváčkům. Když však přišly pěvecké úspěchy a obce, odkud děti dojížděly, se dožadovaly koncertu sboru, začaly první srážky. Útočilo se na děti, že pro zpěv zanedbávají jiné předměty. Když pak ve sboru zůstali jen výborní žáci, přišlo se zase na to, že sborový zpěv není v osnovách a že děti jsou vlastně „zavírány ve škole“. Jistebnické děti mne nakonec ubránily samy. Nedbaly hrozeb, od rodičů jsem získal písemné potvrzení, že děti dvě hodiny týdně mohou zpívat dále. Zpívali jsme zásadně vícehlasně ve všech obcích, odkud děti do školy v Jistebníku docházely. (...) Ředitel ostravského rozhlasu mne však odbyl, dokonce mi ukázal dveře! To tak, ještě děcka si troufá přivést do rozhlasu, - křičel za mnou,

Jistebnickí zpěváčci před ostravským rozhlasem (7. 3. 1931)

utíkajícím se schodů a třesoucím se studem. Takový nápad! ... 12. prosince 1930 jsme koncertovali v Hrušově a ve Slezské Ostravě, v aule učitelského ústavu – kandidátům učitelství, ujal se mne profesor Šoupal. V Hrušově nás poslouchal ředitel měšťanky Lumír Prasek, člen Ostravského pěveckého kvarteta, a koncem února 1931 došlo k překvapení: ostravský rozhlas nás pozval na zkoušku – rozhlasovou relaci bez předchozího hlášení. To Prasek se o to postaral. Zazpívali jsme s úspěchem, který působil jako blesk. (...)

Jistebnickí zpěváčci

Jistebnickým ve svých pamětech věnuji nejvřelejší vzpomínky ... Nebylo nad jistebnické, trpělivé, učenlivé a obětavé děti. Prázdniny se blíží. A dnes zase naposledy sborový zpěv. V práci se sborem, tak nepopulární, tak osamocené, bylo sebezapření. Ale ve zpívaných skladbách tolik nálad, rytmů, vůle a kouzla! A nyní se vše náhle zpřetrhá a přetne jen tím, že dny dozrály ... Bylo to někdy svízelné: než se děti vpravily do nutné kázně, bylo zapotřebí nezměrné trpělivosti a lásky k věci. Teď má zbýt z toho všeho jen vzpomínka? Sysifovská práce: ve třetí a čtvrté třídě není vůbec zpěv, ani hodina. Všechny okolní národy ho mají ve všech třídách národní školy, jen národ Smetanův ne. Ale děti se vrátily po prázdninách a s nimi přišly do sboru i děti z okolí, chtěly zpívat s nimi. Sbor sílí, úspěch roste. Zájezdy do okolních vesnic. Ve sboru dospělých obstarávali všední záležitosti zpěváci sami, svou práci obhájovali také sami. Starost sbormistra byla jediná: dokonale vést sbor. Ale zde, u dětí? Všechno do nejmenších podrobností, od dopisu o provedení zájezdu po dokončení veřejného vystoupení, to je záležitost a starost jen sbormistrova ... O korespondenci, jež se rozrostla, riziku práce, odpovědnosti umělecké jak na veřejných koncertech, tak v rozhlase, nikdo o ní neví. Zájezdy prý porušují zřetel k harmonické výchově! Ale umění se musí vidět a slyšet, v tom je přece jeho poslání. Nechat zpěv jen ve zpěvnících? Stále nové dopisy vážených pedagogů a umělců, sledujících práci, dopisy přátel, které dodávají sebedůvěry.

Moji Jistebnickí zpěváčci byli prvním vícehlasným dětským sborem. Rozhlasové pořady měly průkopnický ohlas. Po četných sporech a srážkách a přímé obžalobě na ministerstvu, že děti o pěveckých zkouškách zavírám ve škole, jsem byl předvolán přímo k dr. Müllerovi, který mi oznámil, že naše škola dostane dekret, jímž sbor bude potvrzen jako zájmový pěvecký kroužek od roku 1933. Neboť přes protesty učitelů, avšak po poctivém

prozkoumání dané situace, sbor je vzorový, vykonal více, než mohl vykonat nějaký příkaz ministerstva. Vždyť na 329 učitelů po poslechu Jistebnických v rozhlasu ohlásilo, že si podobný dětský sbor sestaví také. Měli jsme pak v Jistebníku radost.

V rozhlasu jsme zpívali už pravidelně a všechny útraty sboru jsme hradili z výtěžků koncertů, zejména rozhlasových. Připravovali jsme i dětské scény, dramatické hry, opřené o pěvecké sbory. V Ostravě jsem připravil také první národopisné scény, a to se svými rodáky z Proskovic. Každá relace musela být opakována. Rozhlas žádal lašské koledy pro štědrovečerní vysílání. Tatínek znal spousty starých písní, koledy zazpíval a přivedl mne na myšlenku zápisu lašských písní, které byly dosud nezaznamenané. Zbývalo pět dní do vysílání. Rychle písně zharmonizovat a vypočítat každou na tři minuty, zařídít mimořádnou zkoušku, třetí den druhou, čtvrtý jen zopakovat a pátý den do rozhlasu.

Naše pokusy o nazpívání gramofonových desek však vyzněly naprázdno. Ultraphon žádal zajištění prodeje 500 kusů každé desky, Matice Opavská zklamala, její předseda odmítl pomoc a jiné pomoci nebylo. (...) Slibné bylo jednání o zájezdu do Jugoslávie, ale nakonec zbyly jen zájezdy do Vídně v letech 1935 a 1937. Rakouská kritika byla překvapena, srovnávala nás s vídeňským chlapeckým sborem. Celý zájezd jsme zaplatili z rozhlasových honorářů a výtěžky všech koncertů jsme odevzdali českému spolku Komenského ve Vídni. Při každém ze zájezdů jsme koncertovali v sálech šesti českých škol a v sále hotelu Continental. Ministerstvo školství poslalo ředitelství školy v Jistebníku poděkování. Práce roste, rozhled se zvyšuje, ale cesta je stále kamenitější, neboť tu ještě není vrchol hory, kterou je třeba zmáhat. Kritici píší slova uznání a kolegové se domnívají, že si sbormistr píše kritiky sám. Čekanka skromná blankytem své tváře se dívá na pocestné – a přece je blátem potřísněná.

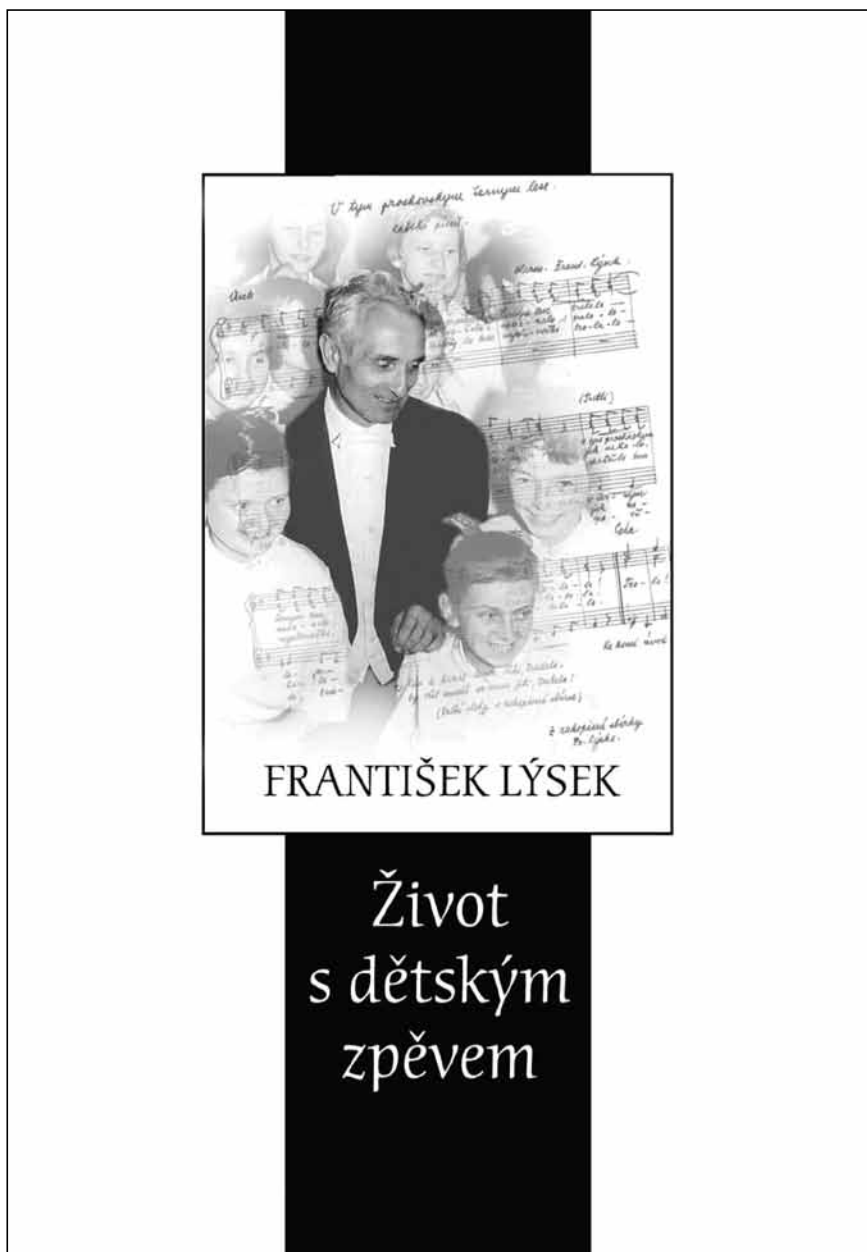
Kouzlo spolutvoření

(...) Jestliže krása zpěvu děti sevře, už se jí nezbaví, musejí se k ní vracet. Tak jak to napsala ve svém dopise jedna z mých

prvních členek sboru: Když zaletím v myšlenkách při své práci do školy, nejkrásněji vzpomínám na zpěv. Ve sboru jsem byla od počátku. Dobře vím, co to stálo práce, ale nikdy jsme nelitovali. A ta radost, kterou jsme cítili, to byla naše odměna. Rozešli jsme se do světa. Při práci si ráda zazpívám písně, kterým jsme se učili, a tak vzpomínám ... O tom všem kritika neví a nemůže vědět; nemáme kritiku práce, jen kritiku výsledků práce.

Po koncertu v Brně roku 1935, který proběhl na cestě sboru do Vídně, mne žádal ředitel pokusných škol ve Zlíně pan Vrána, abych od 1. září 1935 nastoupil na jeho škole. Odmítl jsem. Když jsem neodešel do Prahy, nešel jsem ani do Zlína.

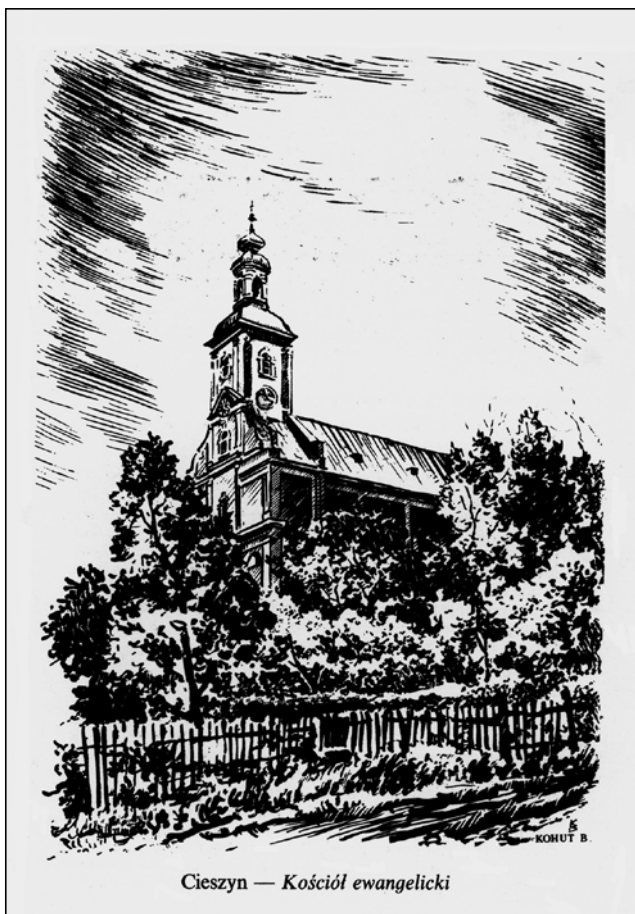
Připravila
Květuše Lepilová

Obálka knihy *Život s dětským zpěvem*

Čím Poodří vstupuje do světových dějin Příspěvek k dějinám Moravských bratří (VIII. část)

Ze zapomenutých dějin Slezska – Těšínský „kostel milosti“

Je až zvláštní, jak se opomijí někdejší vliv našeho nejbližšího souseda – Slezska, na utváření dějin našeho regionu. Přesto, že hranice Slezska zasahovaly až do Poodří, naši současníci vnímají pouze dějiny Moravy. Slezsko jako by neexistovalo, ačkoliv jako součást Koruny české sdílelo společné dějiny po mnoho staletí. Z Moravy se jezdilo do Slezska na studie, za obchodem, za prací atd. Politická anáboženská situace ve Slezsku výrazně ovlivnila i vývoj na kunínském panství a moravském severu. Dovolím si malou rekapitulaci událostí po třicetileté válce.

Po bitvě na Bílé hoře roku 1620 byla v Čechách a na Moravě právně zlikvidována všechna nekatolická vyznání. Ve Slezsku však protireformace takto tvrdý kurs nenabrala – zdejší evangelíci nebyli postaveni mimo zákon, byla jim zaručena jistá míra svobody, jež byla na mezinárodní úrovni stvrzena vestfálským mírem r. 1648. Slezská knížata luterského vyznání v Břehu, Lehnici, Münsterbergu a Olešnici, jakož i město Vratislav, mohla užívat práv a privilegií, která nabyla před třicetiletou válkou. Díky zvláštní přímluvě švédské královny

Kristíny nebyli šlechtici ani jejich poddaní nuceni kvůli víře opustit zemi a nesmělo jim být bráněno v návštěvě evangelických kostelů, které ležely mimo hranice těchto knížectví. Evangelíkům bylo dále dovoleno vystavět si na vlastní náklady za městy Hlohov, Javor a Svídnice tzv. „kostely míru“. Jelikož při vestfálských vyjednáváních nebylo možno nalézt shodu ve všech věcech, které se týkaly náboženství, bylo švédskému králi vyhrazeno oprávnění zastupovat a bránit evangelíky poddané císaři.

I po vestfálském míru je však císař při každé příležitosti utiskoval. Podařilo se mu prosadit zrušení 656 protestantských kostelů a tam, kde nebyla evangelická vrchnost, bylo obyvatelstvo proti násilné rekatolizaci bezbranné. Švédský král Karel XI. rakouskému císaři několikrát mírová ujednání z r. 1648 připomínal. Po nástupu patnáctiletého Karla XII. na trůn r. 1697 se snažili jeho rušití, dánští, sasští a polští protivníci švédskou moc v Evropě vojensky zlomit. Podařilo se mu však r. 1706 zvítězit. Rakouský císař se tak dostal do velice svízelného postavení. Altranstädská smlouva z r. 1707 a na ni navazující tzv. „exekuční reces“ z r. 1709 upravily právní postavení slezských evangelíků. Byla obnovena všechna práva luteránů a navíc jim byla přiznána práva další. Jedním z nejvýznamnějších, bylo postavení šesti nových evangelických kostelů, které se nazývaly „kostely milosti“ (Gnadenkirchen) Záhaň, Kožichov, Jelení Hora, Landeshut, Milič a Těšín.

Nejvýznamnějším z nich pro náš kraj byl kostel u města Těšína (dnes se nachází na polské straně). Císař si vymínil, aby byl postaven za městem, na dostřel dělové koule od městských hradeb. Jeho stavba byla zahájena 24. 5. 1709, sloužilo při něm 5 luterských farářů 40 000 evangelíků z okolí. Tento kostel a škola, která při něm vznikla, se staly záhy centrem pietismu. Pietismus byl nutnou reakcí na tehdejší scestnou luterskou orthodoxii, která se projevovala lpěním na tradici a konfesích jednotlivých denominací a zanedbáváním praktické biblické zvěsti. Protestantští teologové zdůrazňovali čistotu učení a nedbali na každodenní křesťanský život. Pravdivě bylo o této situaci řečeno, že byla „namnoze podobná té, která vyvolala Lutherovo vystoupení s tím, že nyní nastala v církvi, kterou sám založil“. S tímto neutěšeným stavem se pustili do boje pietisté, kteří zdůrazňovali praktickou zbožnost, znovuzrození, vnější a vnitřní misii. Ovlivnili svou prací nejen Těšínsko samotné, ale i blízkou severní Moravu a přilehlá slezská knížectví.

Největší ovoce přineslo těšínským pietistům zvěstování evangelia německojazyčným tajným

evangelíkům z našeho Kravařska, zvláště ze Suchdolu a Kunína, které jsou vzdáleny asi 60 km od Těšína. Zdejší potomci českých bratří tajně uchovávali po celé 17. století víru svých předků a těšínský kostel, do nějž začali tajně docházet, pro ně znamenal novou vzpruhu v jejich víře. Péči jim věnoval zejména pastor Johann Adam Steinmetz (1689 - 1762), patrně nejznámější z pietistů. S jeho doporučením také přišel Kristian David na panství kunínské a odsud donesl asi 100 Nových zákonů. Jeden ze Suchdolanů, David Schneider, ve svých memoárech vzpomíná na Těšín takto: „...konečně dal Bůh jasné světlo v Těšíně (v kostele milosti, v němž Steinmetz kázával). Tu jsme dostávali Bibli... Když se nám něco nedostávalo k našemu vzdělání, šli jsme do Těšína, abychom si přinesli nové povzbuzení a posílení. Přišli-li jsme domů, tu čekali často už mnozí na nás, aby měli účast na milosti, které nám milý Bůh ve svém Slově daroval.“ Ti, kdo navštívili Těšín, vypravovali o návštěvě svým známým a do těšínského kostela přicházelo stále více lidí z kunínského panství. Zajímavý je případ starého vojáka Jiřího Retschela, který chodil na Suchdolsku po žebrotě a přitom budil pozornost písněmi, které zpíval, a citacemi z Písma, které odříkával. Těm, které zaujal, vypravoval pak o Steinmetzovi a o Těšíně.

Prvním, kdo těšínský kostel patrně navštívil, byl Andreas Beyer ze Suchdolu (viz POODŘÍ 3/2004), který jej pomáhal stavět. Nejdřív byl postaven kostel dřevěný. Kolem něj postupně byl vybudován ohromný chrám se třemi pavlačemi nad sebou pro 6 000 posluchačů.

Moravané nebyli povzbuzováni pouze kázáními, ale i osobními rozhovory s těšínskými duchovními: tak například David Nitschmann, pozdější biskup obnovené Jednoty bratrské, měl se Steinmetzem duchovní rozhovor o Vánocích 1722, na nějž později takto vzpomínal: „Když jsem s ním rozmlouval, bylo mé srdce velice uklidněno nad výkladem učení o zásluhách Spasitele, že ubohý hříšník, takový, jaký je, může přijít pouze k němu, a bude přijat. Mým bratřím jsem pak řekl: »Co jsem slyšel a co jsem zakusil ve svém srdci, to nemohu slovy vyjádřit, měli byste tam sami jít a slyšet.« Zvěst Božího Slova, kterou Moravané slyšeli v Těšíně, začala radikálně měnit jejich životy. To vše však neuniklo katolickému duchovenstvu a vrchnosti a ti je začali krutě pronásledovat a trestat. Byli zavíráni do nejhorších žalářů, trestáni nucenými pracemi, byli bití a spoutáváni až do krve. Například za vykonanou cestu do Těšína byl Melchior Nitschmann provazy tak hrozně svázán, až z něj krev tekla.

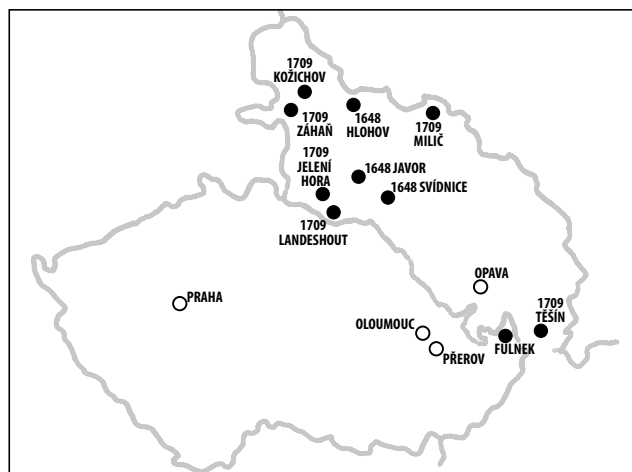
Z inkvizičních protokolů, které byly sepsány na počátku prosince 1724 nenajdeme mnoho podrobností, především jsou to jména těch, kteří docházeli do Těšína. Byli to především mladí lidé: Z Kunína dcera Hanse Joga Anna, Davida Nitschmanna Melchior, Matese Frydricha

Georg, čeledín Matese Schromma Hans Gold, Melchiora Nitschmanna Georg a čeledín Georga Nitschmanna, dále Hans Hilscher a Georg Pisch.

Mezi prvními, kteří začali navštěvovat kázání Steinmetze, byli podle Georga Schindlera starší syn Joga, syn Hanse Röppera. Hans Müksch dolní se zmiňuje o synech Joga, Nitschmanna, Kunze a o Georgovi Pischovi. Starosta David Nitschmann jmenuje svého syna Melchiora, zetě Pische a Hanse Golda (v té době byli již v Herrnhutu). Cesty zdejších tajných evangelíků do Těšína neustaly ani v době výslechů. Mates Kunz se společně s výše uvedenými zmiňuje navíc ještě o Hansovi Hilscherovi. Sedlák Hans Jog uvádí svou a Qvidovu dceru, oba své syny a syna Matese Frydricha. Georg Mack jmenuje Hanse Hilschera a dceru Joga. Podle druhé výpovědi Matese Klosse byli naposledy v Těšíně Jogův starší syn a dcera. Jako ty, kteří jako poslední navštívili Těšín. Z výpovědi kunínského mlynáře Jacoba Tilla vyplývá, že naposledy byli v tamním luterském kostele Jogův syn a dcera Schindlera, Hilschera, Klosse a suchdolský Heinrich Nitschmann.

Ze suchdolských chodili do Těšína David Schneider, Andres Bayer, Heinrich Bayer, David Fritsch, Georg Fritsch, Hans Nitschmann dolní, Hans Gold, David Tonnenberger s ženou Juditou, Hans Tonnenberger, David Schneider sedlák, David Zeisberger, jeho žena Rosina, syn a dcera, syn Matese Schneidera Hans, jeho sestra Anna, mlynářův zeť, Heinrich Nitschmann, Paul Münster, dcera Katariny Nitschmannové, čeledín Mansbarta Hans, syn Davida Münstera Hans, služka Hanse Münstera, Martin Teltschik, Melchior Teltschik a suchdolský mlynář Georg Till.

Naposledy byli v Těšíně podle suchdolského rychtáře Hans Nitschmann dolní, žena Davida Zeisbergera a David Schneider. David Fritsch ve své výpovědi uvádí, že byl v tamním luterském kostele naposled 28. října společně s Georgem Fritschem, Davidem Zeisbergerem a Heinrichem Bayerem. Podle Paula Golda navštívili Těšín v poslední době ze suchdolských syn a dcera

Evangelické „kostely milosti“ ve Slezsku

Matse Schneidera, služka Hanse Münstera, žena Davida Zeisbergera a Paul Gold, z Kunína dcera Joga a Davida Qvida společně s Hansem Hilscherem.

Někteří z vyšetřovaných měli také vypovídat o tom, jak probíhala tamní kázání, jak dlouho se zde zdrželi a co přes celou dobu pobytu v Těšíně dělali. Z těch, kteří Těšín, navštívili, však vypovídali jen někteří. Ostatní se k takto položeným otázkám týkajícím se návštěv tamního luterského kostela odmítli vyjádřit, v některých případech vše popřeli. I tak jsou výpovědi, až na výjimku, krátké a stručné, ze kterých se příliš o průběhu těšínského pobytu nedovídáme. Ve své druhé výpovědi Hans Hilscher pouze uvádí, že v Těšíně poslouchali kázání, ve kterém neslyšel nic o zákazu úcty ke svatým. Rozsáhlejší zprávou je pouze výpověď Davida Fritsche. Ten jednou v sobotu ráno odešel se svými přáteli do Těšína, kam dorazili večer téhož dne. Ubytovali se u knihaře a v neděli ráno odešli do tamního kostela na kázání. Zdrželi se asi hodinu. Poté šli do města a následně ke kazateli, který jim vykládal luterskou nauku. V Těšíně strávili celou neděli a následující den ráno se vydali na cestu domů. Na panství dorazili v pondělí večer. Jako důvod návštěv Těšína uvedl Fritsch údiv z tamního kostela a luterského učení.

Suchdolské a kunínské tajné nekatolíky tedy neodradily od kázání Steinmetze ani velká vzdálenost a dlouhá, náročná cesta a především ani kruté a tvrdé tresty a postihy majitelky panství. Z Těšína se vraceli vždy duchovně obohaceni, silní a utvrzení ve víře.

O vybudování kostela se zasloužila pietisticky smýšlející evangelická šlechta - říšský hrabě Promnitz a hrabata Henckelové z Bohumína. Mnoho z těch, kteří sedávali na kázáních v Těšíně a byli zde duchovně probuzeni, našlo u nich dočasnou ochranu na svém úteku do Herrnhutu a mnozí z nich se pak vydali ještě dál na misií do Afriky, Skandinávie, Ruska, Indie, Surinamu, Severní Ameriky (mezi indiány), do Grónska či na Labrador.

Pozn: Téma „Návštěvy Těšína“ je dosud nedostatečně zpracováno.

Daniel Říčan

Prameny:

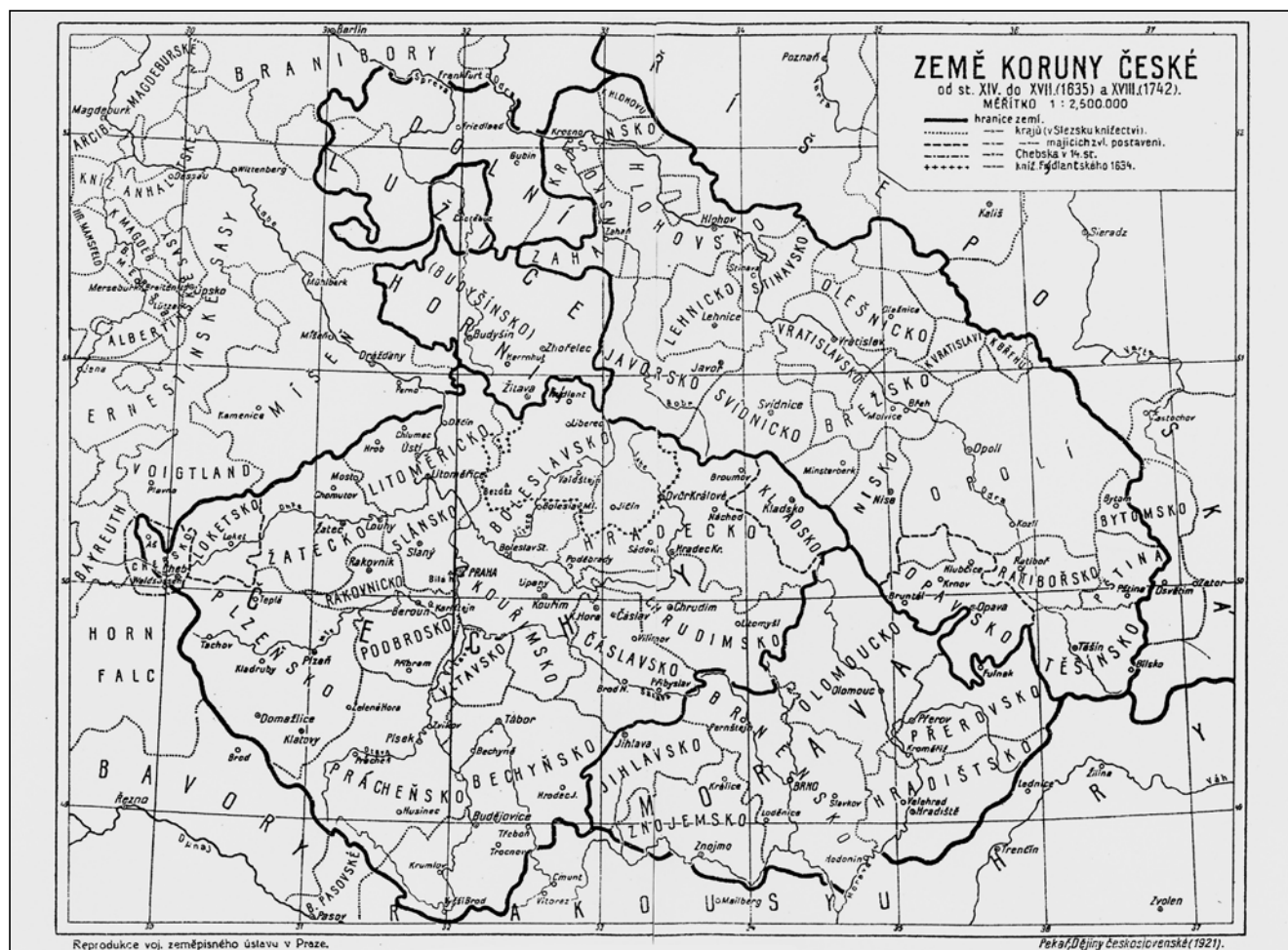
Patzelt H.: Pietismus na Těšínském Slezsku

Spratek D.: „Pramen Božího světla a tepla“

J. A. Steinmetz

Spratek D.: Bohumínští pánové Henckelové von Donnersmarck

Šušolík I.: Motivační prameny exulantů z Kravařska ke vzdělání a misií (diplomová práce)

Země Koruny české (převzato z Pekař, 1921: Dějiny československé)

Plenéry v Poodří

Zprava dole - Pavel Vácha, akad. mal. Vladimír Neuwirt,
Ctirad Neuwirt,
zprava nahoře - Romuald Jeziorowski, Eda Riedl, Petr Kuh

Občanské sdružení Spolek Mlejn z Ostravy sdružuje výtvarníky a kumštýře z Ostravska a jeho okolí, které spojuje mimo jiné také názor na kumšt jako takový. Mimo výstavní činnost, kterou zajišťuje prostřednictvím Galerie Mlejn a Galerie na Slezskoostravském hradě v Ostravě, má i jiné aktivity. Jedna z nich je společné malování v přírodě – Plenéry.

Právě krása a panenská čistota území chráněné krajinné oblasti Poodří, které začíná v severní části Moravské brány mezi obcemi Vražné a Mankovice a pokračuje pak k jižnímu kraji Ostravy, byla tím mottem, které oslovilo výtvarníky ze Spolku Mlejn v Ostravě k realizaci plánu malování v plenéru.

A tak se parta malířů z Ostravy sešla se svým kolegou, který žije a tvoří v Odrách a ve Vražném a zahájila tak pravidelné malování krajiny kolem Odry.

První ročník „Plenéru Poodří“

Ve dnech 25. až 29. září 2004 proběhl první ročník „Plenéru Poodří“. Základnou pro setkání a tvorbu se stal penzion U Zdeňků v Odrách. První ročník Plenéru – malování v přírodě nesl pracovní název „Poodří 2004“.

Malebným územím v severní části Moravské brány mezi obcemi Vražné a Mankovice povede v blízké budoucnosti dálnice D 47. Cílem plenéru nebylo protestovat proti výstavbě nové komunikace, ale zaznamenat krásu a poezii tohoto prostředí ještě před tím, než se do tohoto území zakousnou

stavební stroje a bagry následované silniční technikou, která to vše zhutní a uválcuje.

Až bude dálnice hotova, budou se po ní řídit automobily z jihu na sever a opačným směrem, a uplyne několik let, budou právě díla vytvořená na plenéru připomínat původní krajinu, která již bude jiná. Ta krajina bude prostě poznamenaná civilizací.

Prvního ročníku plenéru se zúčastnili Jiří Dratva, Petr Kuh, Vladimír Neuwirt, Eda Riedl a Pavel Vácha. Díla vytvořená v plenéru byla vystavena ve Výstavní síni města Oder, která touto výstavou zahájila výstavní činnost. První výstava v nové oderské výstavní síni byla zaměřena na díla pocházející z bezprostředního okolí Oder. Většina vystavených děl vznikla právě na Plenéru Poodří, který zorganizoval Spolek Mlejn z Ostravy. Výstavu zahájil novinář a básník pan Mgr. Břetislav Uhlář.

Vytvořená díla byla pak vystavena ještě na zámku v Bartošovicích při zahajování letošní sezony.

Druhý ročník „Plenéru Poodří“

Druhý ročník byl naplánován ještě v Odrách. Vlastně všichni, kteří se ho účastnili, slíbili – za rok zase v Poodří. A skutečně se podařilo plenér zorganizovat. Tentokrát se konal v Bartošovicích, a to dokonce na zámku. Na tomto místě musíme poděkovat paní starostce Křenkové, která nám vyšla vstříc při organizování „Plenéru“.

Druhý ročník byl už mezinárodní. Účast přijal také kolega malíř z Opole pan Romuald Jeziorowski. Dalšími účastníky byli ostravští Ctirad a Vladimír Neuwirtové, Jarda Domiter, Pavel Vácha, Petr Kuh a Eda Riedl; na skok přijel také Miroslav Dýl.

Motto 2. ročníku Plenéru bylo: Malujeme v chráněné krajinné oblasti Poodří, a to v zámku i podzámčí. Plenér proběhl od 4. do 8. září 2005. Počasí bylo překrásné a malovalo se každý den venku. Po seznámení s okolím si každý vybral několik motivů Odry, rybníků, mlýna či zámku a zpracoval je po svém.

Výstava prací z druhého ročníku byla realizována v „zámecké tančírně“ od 28. října 2005 na ukončení sezony – při výlovu bartošovických rybníků. Tato výstava bude rovněž ještě k vidění v prosinci letošního roku v Galerii Mlejn v Ostravě.

Pochopitelně jsme zase snili a plánovali, kde se sejdemě příští rok – no uvidíme, jestli to bude polské Opole nebo Albrechtický v Poodří.

Eda Riedl
Foto Romuald Jeziorowski

Petřvald vítězem krajského kola soutěže Vesnice roku 2005

Hejtman Evžen Tošenovský předává ocenění starostovi Petřvaldu Vojtěchu Myškoví

Soutěž Vesnice roku je pořádána v rámci Programu obnovy venkova, ke kterému se aktivně hlásí téměř čtyři tisíce obcí v České republice. Vyhlašovatelé soutěže jsou Ministerstvo pro místní rozvoj, Spolek pro obnovu venkova a Svaz měst a obcí ČR.

Cílem soutěže, která letošním jedenáctým ročníkem vstupuje do druhého desetiletí své existence, je povzbudit obyvatele venkova k aktivní účasti na rozvoji svého domova, zpřístupnit široké veřejnosti rozmanitost a pestrost uskutečňovaných místních programů obnovy a ukázat široké veřejnosti význam a krásu současného venkova.

V rámci Moravskoslezského kraje se do soutěže přihlásilo pouze pět obcí, což je ve srovnání s ostatními kraji velmi málo. Sedmičlenná hodnotící komise posuzovala místní Programy obnovy venkova, koncepční materiály obcí, péči o historickou zástavbu, infrastrukturu, veřejná prostranství a zeleň. Zúčastněné obce prezentovaly společenský život, spolkovou činnost, udržování a obnovu místních tradic, zvyků a obyčejů, rozvoj drobného podnikání, řemesel a turistiky.

Na 1. místě se umístila obec Petřvald, která hodnotící komisi zaujala bohatým společenským životem, aktivitami dobrovolných organizací, čistotou

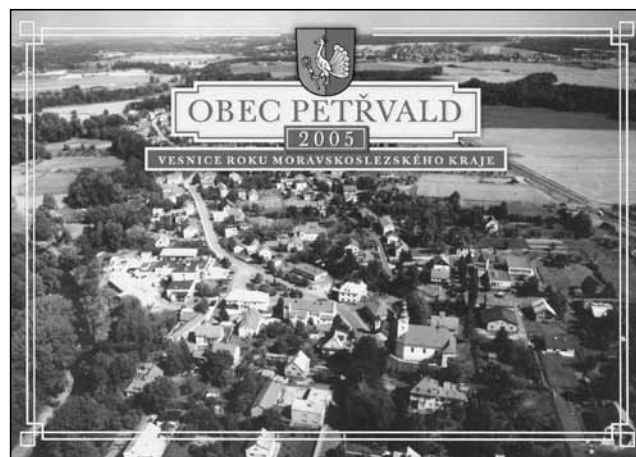

Vystoupení dětí na slavnosti

veřejných prostranství. Oceněny byly také koncepční dokumenty a studie, které řešily jak novou výstavbu, tak také odstranění dřívějších architektonických chyb ve venkovské zástavbě.

Malebná obec Petřvald, jejíž součástí je i Petřvaldík s krásnou krajinou Poodří vzorně reprezentovala Moravskoslezský kraj i v celostátním kole, kde získala 2. místo.

Anna Mužná,
starostka obce Skotnice a předsedkyně krajské hodnotící komise
Foto Oldřich Usvald

Příležitostná pohlednice vydaná Obecním úřadem Petřvald

Tip na výlet Rovenskou cestou

Rád bych Vás pozval na výlet, který můžete absolvovat pěšky nebo na kole. Výlet začneme ve Spálově od obecního úřadu, kam se můžete dostat autobusem z Oder nebo z Hranic.

Již samotný střed Spálova stojí za prohlídku. Za budovou obecního úřadu vás jistě zaujme obnovený park u základní školy, která byla po roce 1945 zřízena v bývalém zámku. Samotná budova zámku doznala značných změn – původní členitá fasáda byla nahrazena šedivou břizolitovou omítkou, dělená okna typizovanými okny známými ze sídlišť a byla

např. přistavěna tělocvična. To, že se blýská na lepší časy a že Obec Spálov chystá obnovu původní fasády, dokládá nová podoba vstupu se šatnami, které můžete vidět od parku.

Protože v letošním roce Základní škola ve Spálově oslavovala padesáté výročí existence v nové budově, byla na její stěně odhalena pamětní deska věnovaná Františku Šustkovi¹⁾. Ten se jako učitel a ředitel spálovské školy zasloužil o vznik měšťanské školy ve Spálově (dne 14. 5. 1945). Ve dvoře bývalého zámku stojí za zmínku kamenný znak

jednoho ze spálovských pánů - Karla Ferdinanda Schertze²⁾, vsazený ve fasádě. Za pozornost rovněž stojí hodnotná kovaná vrata. U školy je rybník s letitou olší lepkavou, u níž se chystá prohlášení za památný strom. Zámecký park je obehnan kamennou zdí, v níž je ze strany kostela zřízena branka. Nad ní je vsazen další kamenný znak Schertzů. Vedle branky je ve zdi zazděna původní kamenná deska pocházející z hradu Vikštejna a další kameny s vytesanými nápisy. Za zhlédnutí stojí kamenný památník věnovaný obětem selských bouří v letech 1726 - 1749, který stojí na okraji parku nad obecním úřadem. Další zajímavý památník stojí pod obecním úřadem u kostela. Zdobí jej sv. Václav, byl odhalen v roce 1928 a je věnovan obětem první světové války.

Památník věnovaný obětem selských bouří v letech 1726 – 1749

Památkově chráněný farní kostel ve Spálově je zasvěcen sv. Jakubovi Staršímu a první písemná zmínka o něm je již z roku 1408. V roce 1996 prodělal poslední rozsáhlou rekonstrukci. U kostela roste hodnotná lípa velkolistá. Ta bude vyhlášena za památný strom. Kolem kostela se dostanete na místní komunikaci zvanou „Spálovská mlýnice“, která sloužila místním k dopravě obilí do Spálovského mlýna v údolí řeky Odry. Dovede vás k místnímu hřbitovu, který má u vstupní branky pamětní kámen na rok 1884. Na tomto hřbitově jsou mimo jiných obyvatel Spálova pochováni již výše zmíněný František Šustek nebo národní

Základní škola a park ve Spálově

buditel Vilibald Ševčík působící v Luboměři. Ze Spálova nás mlýnicí dovede zeleně značená trasa KČT třešňovou alejí k polní cestě lemované oboustrannou alejí javorů klenů (horských) s památným stromem - Spálovským klenem. Ten má bohatě rozvětvenou korunu, má obvod kmene 420 cm, šířku koruny 26 m a celkovou výšku 23 m. U javorové aleje bylo zřízeno cyklistické kryté posezení s informační tabulí a mapou. Spálovská mlýnice je horská silnička vedoucí ze Spálova ke Spálovskému mlýnu, v němž je v současnosti zřízen dětský letní tábor odborové organizace Semperflex – Optimist s. r. o. Odry. V minulosti zde však skutečně vodní mlýn mlel obilí ze spálovských polí. To, že je spálovská mlýnice prudká a že může být nebezpečná, dokládá kamenný kříž s pamětní tabulkou u první chaty. Zde se dne 8. 9. 1936 zabila Frieda Stix z Keprtovic narozená dne 1. 9. 1915, která na kole jela na pouť ke Skále P. Marie. Spadl jí řetěz a ona nebyla schopna zabrzdit. Pokud kolem tohoto kříže pojedete, vzpomeňte si na tuto smutnou událost a mějte na paměti, že opatrnosti není nikdy dost.

Vraťme se ale k dnešní trase výletu. Javorová alej Vás dovede k lesní stezce vedoucí po spádnici opět k „mlýnici“. Dále však nepokračujte dolů po této úzké asfaltové silnici a po zeleně značené turistické trase KČT, ale odbočte doprava a po asi 50 m odbočte doleva na lesní svážnici zv.

Pamětní deska věnovaná Františku Šustkovi

Znak Karla Ferdinanda Schertze

„Rovenská cesta“. Po ní vede část cyklistického závodu pro horská kola nazvaný „Oderská mlýnice“ pořádaného každoročně v polovině září. Cyklisté zde mají horskou prémii poté, co překonají prudké stoupání od Spálovského mlýna. V tomto místě si můžete všimnout dvou dalších zajímavostí

Památník obětem první světové války

– izolovaného výskytu nepůvodní rostliny křídlatky japonské, která je velkým problémem většiny břehových porostů vodotečí a člověkem opuštěných míst našeho kraje. Tato vytrvalá bylina vysoká až tři metry vytváří keřové porosty, kvete až na přelomu srpna a září drobnými bílými květy, což bylo zřejmě i důvodem jejich původní výsadby včelaři.

Druhou zajímavostí je vodní vývěr, který byl v minulosti využíván pro zásobování spálovského zámku a jeho hospodářského zázemí vodou. Naproti odbočce Rovenské cesty můžete v lese vidět kamenné základy bývalé čerpací stanice. Původně se k čerpání vody využívalo pomaluběžné větrné kolo, později pak elektrické čerpadlo. Rozvaliny novější čerpací stanice s elektrickým čerpadlem se zachovaly na louce nad odbočkou výše po levé straně mlýnice. Dodnes je vydatnost jímaného pramene zřejmá celoročním výtokem vody přes mlýnici.

Odbočte na Rovenskou cestu a stoupejte mírně lesem. Kolem cesty si můžete všimnout stálezelených „košťat“ keřů janovce metlatého vysazeného myslivci. Kvete žlutě a po odkvětu vytváří lusky. Z této cesty jsou pěkné výhledy údolím mlýnice do údolí řeky Odry a k Františkovu Dvoru u Klokočova.

Javorová alej s cyklistickým posezením

V pozdním létě si po cestě můžete nasbírat ostružiny a houby. Po několika stech metrech mírného stoupání začne Rovenská cesta klesat a klesá až do Heřmáněk. Z úbočí údolí mlýnice se cesta stáčí doprava do údolí řeky Odry, až vás dovede ke skalní sluji „Peklo“ vpravo u cesty přibližně v místě, kde je v údolí Odry poutní místo Skála P. Marie. „Peklo“ vzniklo po těžbě břidlice a za svůj název vděčí pověsti, podle níž zde přebýval čert, jenž v noci chodil strašit do Spálovského mlýna. Jílovité břidlice z „Pekla“ byly v blízkém Spálově využívány na pokrytí střeš a na dlažby. Z odpadní břidlice se stavělo nasucho zdivo stodol a hospodářských budov. V „Pekle“ jsou břidlice uspořádány téměř svisle, a tak se zde v zimě občas tvoří ledové krápníky. Na rozdíl

od nedaleké „Petrovy skály“ však zde rostou ledové krápníky ze stropu. Vnitřek „Pekla“ si můžete za dne prohlédnout i bez baterky. Při prohlídce na vlastní nebezpečí je nutno dodržovat základní pravidla bezpečnosti – nedotýkat se zvětralých částí stěn, vyhýbat se místům s narušeným stropem a zbytečně nehlučet.

Asi 200 m pod Rovenskou cestou se ve svahu

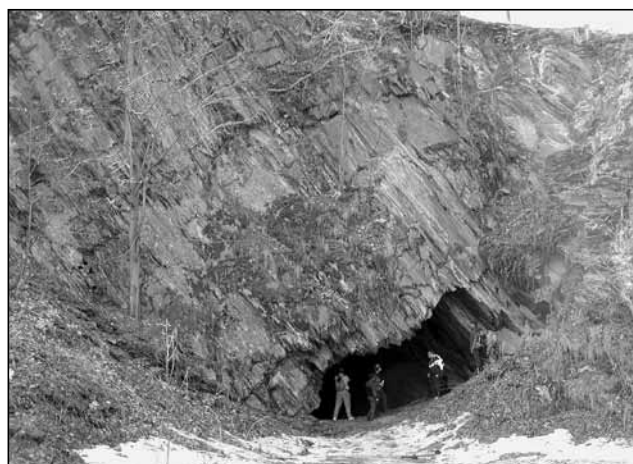
Pomníček Friedy Stixové

nad zátočinou řeky Odry nachází tzv. „Malé peklo“ – krátká štola po zkušební těžbě galenitu (stříbrné rudy). Ústí štoly o čtyřhranném průřezu je ukryto v terénním zářezu v zalesněném svahu.

Po prohlídce budeme pokračovat dále po Rovenské cestě k Heřmánkám. Nad cestou a nad lesem

Pohled ze Švédské skály do údolí říčky Černé

Peklo

jsou pastviny s ovečkami a bezlesý vrchol Stráže o nadmořské výšce 548 m n. m. Jak název tohoto kopce napovídá, plnil v minulosti důležitou roli při ostraze hraničního hvozdu.

Z cesty jsou výhledy do údolí řeky Odry k chatové osadě u Skály P. Marie a ke Klokočůvku. Před údolím Bralného potoka se Rovenská cesta prudce stáčí doprava. Zde vám doporučuji udělat si přestávku na svačinu. Nacházíte se nad skalním ostrohem zvaným „Švédská skála“, který je zajímavý geologicky, geomorfologicky i historicky. Tak bohatou historií se může pochlubit málokteré místo Oderska. Pod cestou byl Lesy ČR s. p., Lesní správou Vítkov v zatáčce na malé plošině instalován

Švédská skála

osmiboký dřevěný vyhlídkový altánek, kde si můžete odpočinout a pokochat se pěkným výhledem do údolí řeky Odry k Heřmánkám a k jakubčovicckému kamenolomu. Přímo pod vámi můžete za řekou Odrou sledovat provoz v železniční zastávce Heřmánky. Motoráčky odtud vypadají jako modely. Před altánkem se vám otevře výhled i doleva do údolí říčky Černé k Vítkovu.

Jak jsem již zmínil, Švédská skála má bohatou historii. Dnes již nežijící luboměřský písmák, kronikář a vlastivědný nadšenec Rudolf Mík zde v roce 1958 našel archeologické nálezy dokládající

Heřmánky

existenci středověkého hradiště. Vlastivědní pracovníci z nedalekého Spálova – pan František Šustek a Antonín Brňák na základě těchto nálezů zdokumentovali místo možného hradiště a vydali k tomu článek „Švédská skála“ v prosinci 1961 ve vlastivědném sborníku „Vítkovsko“ (č. 11-12). Název skála získala po třicetileté válce, kdy se zde schovávali obyvatelé Spálova před Švédy. To mohou dokládat skalní výklenky po dnes již neexistujících stavbách na plošině ostrohu mezi altánkem a Rovenskou cestou. Na paměť hradiště a třicetileté války zde Rudolf Mík vytesal do skal nápisy: na plošině mezi cestou a altánkem naleznete nápis „Mík R., útulek = Spálovských před Švédy v r. 1643“ s vytesaným mečem za letopočtem; druhý nápis naleznete na skále v ohbí Rovenské cesty (nad ní): „Hradiště na Véclové skále, Funde 26 XII 1958, Mík R.“

Švédská skála je zajímavá i z hlediska krajinářského a přírodovědného. Svah k řece Odře je téměř kolmý a porostlý břizami, jeřáby, kapradinou osladičem obecným, travinami, mechy a lišejníky. Před altánkem je skalní ostroh holý bez dřevin a porostlý lišejníky a mechy. Zajímavý je výskyt neobvyklé kapradiny sleziníku severního s vidličnatými lístky. Svah do údolí Bralného potoka je prudký, ale porostlý lesem - borovicemi lesními a smrkem ztepilým. V posledních suchých letech řada borovic a smrků uschla. Švédská skála si do budoucna jistě zaslouží podrobný přírodovědný průzkum.

O tom, že je Švédská skála často navštěvovaná i neseříznými a nepořádnými návštěvníky, svědčí řada nápisů na altánku a odpadky po svačinkách. Naštěstí těch slušných a pořádných je více.

Pod Švédskou skálou je na Odře bývalý brod, kterým spálovští sedláci dováželi údolím Bralného potoka obilí k mletí do tzv. Zástružného mlýna, který doposud katastrálně patří do Spálova, i když sousedí se zastavěným územím Klokočůvku. V současnosti v tomto bývalém mlýně vzniká penzion. Nad brodem je Odra přírodně hodnotná a její skalní břehy a prahy jsou unikátní. I proto

je evropsky významným (tzv. naturovým) územím pro vranku (viz str. 21).

Opustíme Švédskou skálu a vrátíme se zpět na Rovenskou cestu, která nás klesáním dovede do údolí Bralného potoka. Prochází jím lesní cesta, kterou bylo dováženo obilí do mlýna a kudy spálovští chodili do údolí Odry k železniční zastávce Heřmánky. Za tím účelem stávala v minulosti přes Odru lávka, po níž jsou doposud na obou březích patrné betonové patky a bývalé nájezdy.

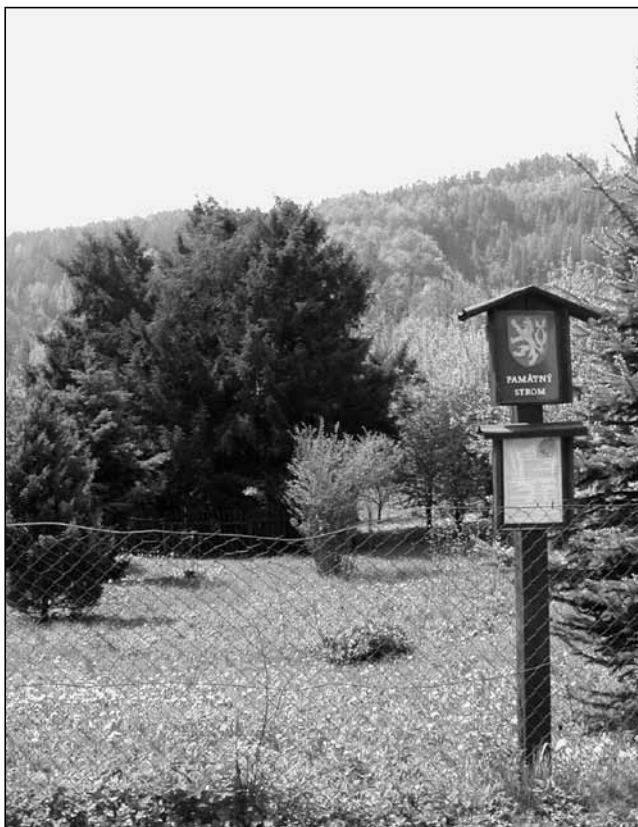
Levotočivou zatáčkou Rovenská cesta z údolí Bralného potoka krátce stoupá, aby po asi 300 metrech opět pokračovala táhlým klesáním k Heřmánkám. V místě, kde je křižovatka lesních cest, roste pod Rovenskou cestou mohutný buk lesní, u nějž Lesy ČR s. p. nově zřídily další kryté dřevěné posezení s „Modlitbou lesa“. Za tímto posezením jsou vpravo ve svahu nad cestou patrné zbytky kamenného zdiva bývalé hájenky.

Před dalším příčným údolím, kterým prochází z údolí Odry do Spálova elektrické vedení vysokého napětí, můžete vlevo pod Rovenskou cestou vidět pro Odersko unikátní lesní jezírko přírodního původu. Celoročně se zde zdržuje voda na říční terase Odry. Příčné údolí s elektrickým vedením ústí u Odry do zátočiny, kde se Odra opírá o pravý břeh a způsobuje zde trvalou břehovou nátrž a erozní svah. Zde i na Rovenské cestě v létě kvete drobnými bílými květy atraktivní vytrvalá rostlina - udatna lesní.

Za příčným údolím s elektrickým vedením Rovenská cesta dospěje k opuštěným lomům – k tzv. Hannelově skále. Jedná se o dva opuštěné kamenolomy po těžbě stavebního kamene – drob. V současnosti jsou oba lomy využívány nedalekým manipulačním dřevoskladem s pilou ke skladování pilin a kůry. Že jsou oba kamenolomy zajímavé přírodovědně, jsem psal v časopise POODŘÍ již dříve (výskyt nosorožníků, mravkolův a náprstníku červeného). Rovenská cesta prochází okolo prvního lomu s vysokou lomovou stěnou, míjí dům po pravé straně a za provozními budovami

Lom v Jakubčovicích nad Odrou

Tomčíkův tis

na straně levé zatáčí před druhým lomem doleva dolů k areálu dřevoskladu. Z obou kamenolomů je pěkný výhled do údolí Odry – z prvního na Heřmánky, kdežto z druhého na Jakubčovice n. O., kamenolom a dále až k Odrám. Při pohybu u okrajů lomové stěny je nutno být velice opatrnými a v žádném případě neriskovat. U dřevoskladu Rovenská cesta končí. Závodníci při cyklistickém závodu „Oderská mlýnice“ dále pokračují po mostu přes Odru do Heřmánek, odkud pak trasa závodu vede lesy do údolí říčky Čermné.

Pokud máte žízeň, můžete se občerstvit v restauraci „Na rozcestí“ v Heřmánkách. K ní se dostanete cestou přes areál dřevoskladu, přes železniční přejezd k hlavní silnici II/442, odbočíte doprava a u křižovatky narazíte na restauraci s venkovním posezením. V zahradě bývalého fojtství roste památný strom – Tomčíkův tis (tis červený), s obvodem kmene 240 cm, šířkou koruny 10 m a s celkovou výškou 11 m. Pokud jste se dostatečně občerstvili, vraťte se stejnou cestou zpátky za Odru k bývalým lomům.

Za Odrou budeme pokračovat cestou kolem oploceného areálu dílen dřevoskladu k posledním domům Heřmánek a dále na Jakubčovice n. O. Po pravé straně minete sklady a kamenné základy bývalých drtičů. Oplocený areál dílen dřevoskladu se správním budovou po levé straně byl zřízen na bývalé výsypce odpadního materiálu z kamenolomu. Cesta nás zavede zpátky k řece Odře, kde se stáčí doprava a po pravém břehu řeky Odry míří do Jakubčovic n. O³. Zastavme

se však v pravotočivé zatáčce u Odry. Zde je brod a jsou zde patrné nájezdy a základy dnes již zaniklého dřevěného krytého mostu. Za Odrou je vidět areál dřevoskladu a za železniční tratí rodinné domy Heřmánek s památkově chráněným filiálním kostelíkem Neposkvrněného Početí P. Marie, který se letos dočkal nové střechy.

Polní cesta na pravém nábřeží řeky Odry vás povede pěkným břehovým porostem až k dalšímu brodu a k mohutnému dubu letnímu, který je dalším památným stromem při našem dnešním putování. Jmenuje se „Dub u brodu“, má obvod kmene 426 cm, celkovou výšku 26 m a šířku koruny 15 m. Za Odrou vede v souběhu s ní železniční trať Suchdol n. O. – Budišov n. Bud. a hlavní silnice II/442 z Jakubčovic n. O. do Vítkova. Za silnicí jsou vidět výsypky jakubčovického kamenolomu porostlé náletovými dřevinami.

Cesta od dubu dále pokračuje až k jakubčovické vodárně a k jezu na Odře. Před vodárnou po pravé ruce minete velice hodnotný mokřad „U Rumana“, který je významným biotopem pro obojživelníky a pro mizející druhy mokřadních rostlin – např. zde roste a kvete chráněná orchidej prstnatec májový (široolistý) nebo ocún jesenní. Za mokřadem cestu protíná potok Suchá přitékající údolím od Hilbrovic, Heltínova, Luboměře a Spálova. Jedná se o chovný pstruhový potok, který, jak název sám napovídá, v létě vysychá a ryby v něm přežívají jen v tůňkách. Za Suchou vede doleva stezka k jezu na Odře, kde začíná jakubčovický náhon

Dub u brodu

v minulosti pohánějící dvě malé vodní elektrárny v Jakubčovicích a mlýn s pilou v Loučkách. Jez je nejnižším bodem na toku řeky Odry coby evropsky významného území. Malou budovu vodárny minete po levé straně a za ní se polní cesta napojuje do zatáčky ulice Sportovní. Budeme po ní pokračovat v přímém směru do Jakubčovic n. O. Napravo uvidíte opuštěnou budovu bývalé věznice. Vězni z této věznice v minulosti pracovali v kamenolomu. Věznice existovala do šedesátých let minulého století, poté se změnila na sklad civilní obrany a v současnosti je opuštěná.

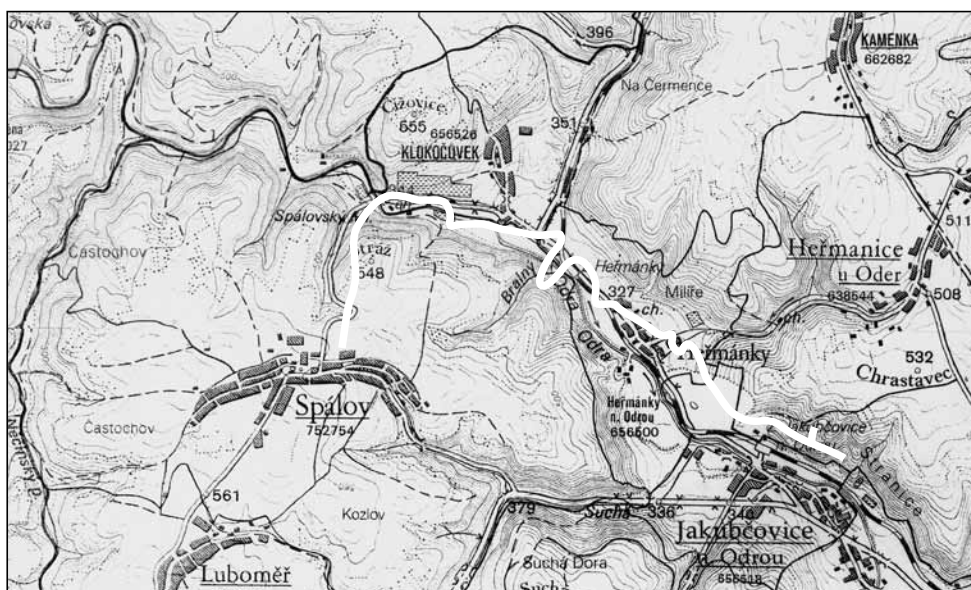
Sportovní ulice je lemována jeřábovým stromořadím z černých a jedlých červenoplodých jeřábů. Prochází podél bývalého náhonu, který je velmi hodnotným biotopem. To dokládá výskyt chráněných živočichů, jako jsou mihule potoční, rak říční a střevle potoční, nebo výskyt mizejícího druhu sladkovodního mlže – velevruba tupého. Po levé straně Sportovní ulice stojí za náhonem pěkná vilka, která patřila majiteli jakubčovického kamenolomu. Jak již název ulice napovídá, je u ní zřízen sportovní areál – po pravé straně Sportovní ulice si můžete prohlédnout dvě travnatá fotbalová hřiště s šatnami, ubytováním a s příležitostným občerstvením. Zde se rodí za vydatné finanční podpory spolumajitele jakubčovického kamenolomu – pana Josefa Hájka z Opavy, výjimečné výsledky jakubčovického fotbalu. U prvního hřiště stojí u Sportovní ulice obnovený dřevěný kříž. Fotbalové hřiště u šaten je zřízeno na bývalém kalovém poli kamenolomu. Nad šatnami fotbalového stadionu je v travnatém svahu lokalita chráněné orchideje – prstnatce plamatého Fuchsova.

Sportovní ulice vás dovede do Jakubčovic n. O., které jsou po Odrách nejprůmyslovější obcí na Odersku. Zdejší kamenolom patří svou produkcí stavebního kamene (více jak 1 mil. tun/rok) k největším nejen v ČR, ale i ve střední Evropě. I když nezanedbatelně ovlivňuje životní prostředí

v obci, zajišťuje tolik potřebnou práci mnoha lidem. Po Sportovní ulici dojdete k hlavní silnici II/442, která je zároveň Vítkovskou ulicí. Pokud z Jakubčovic n. O. pojedete vlakem, odbočte na křižovatce doleva na most přes řeku Odru a u kamenolomu odbočte doprava k železniční zastávce. Za mostem můžete v oploceném areálu kamenolomu vidět bývalý statek s letitým zeravem a s hodnotným pískovcovým křížem. Pokud pojedete z Jakubčovic n. O. autobusem, doporučuji vám hlavní silnici opatrně přejít a po ulici Oderské na pravém břehu řeky Odry dojít až na náves, kde je autobusová zastávka a Hospoda U zvoničky (ta nabízí i ubytování v podkroví). Pokud ještě nemáte zážitků dost, můžete si prohlédnout dřevěnou zvoničku krytou šindelem ze 17. století (zvonička je datována mincí z roku 1697, která byla nalezena při opravě) s pamětní tabulkou nad vchodem a s kamenným křížem v sousedství nebo dvě kamenné pamětní desky – starší upomínající na oběti 1. světové války na hasičské zbrojnici a mladší z roku 1974 umístěnou v kamenné zídce před obecním úřadem. Tato druhá deska zde byla osazena po dokončení budovy obecního úřadu s knihovnou a poštou u příležitosti 600. výročí obce a 80. výročí pošty v obci. Vedle budovy obecního úřadu můžete obdivovat zachovalý statek se dvěma památnými stromy – Pavlíkovým dubem a lípou (dub letní má obvod kmene 365 cm, celkovou výšku 32 m a šířku koruny 15 m, lípa srdčitá má obvod kmene 430 cm, výšku 32 m a šířku koruny 15 m). U Odry roste ještě mohutnější strom – topol černý (samčí exemplář). U něj se vyhlášení za památný strom připravuje.

Doufám, že vás dnešní výlet fyzicky nevyčerpá a že jste se dozvěděli něco zajímavého. Přeji vám na vycházku nebo projížďku na kole po této trase pěkné počasí i zážitky.

Petr Lelek, člen redakční rady (text a foto)

Poznámky:

- 1) Pamětní deska na průčelí budovy školy byla odhalena v sobotu 14. května 2005. Autorkou nápisu je Mgr. Jaroslava Šustková, ředitelka spálovské školy a desku vyrobilo Kamenictví Jakubík z Oder. O Františku Šustkovi více POODŘÍ 4/1998.
- 2) O K. F. Schertzovi najdete více v POODŘÍ 1/1999
- 3) Jakubčovicím nad Odrou je věnováno POODŘÍ 3/2001.

Region Poodří

Moravské Kravařsko vydalo stolní kalendář na rok 2006

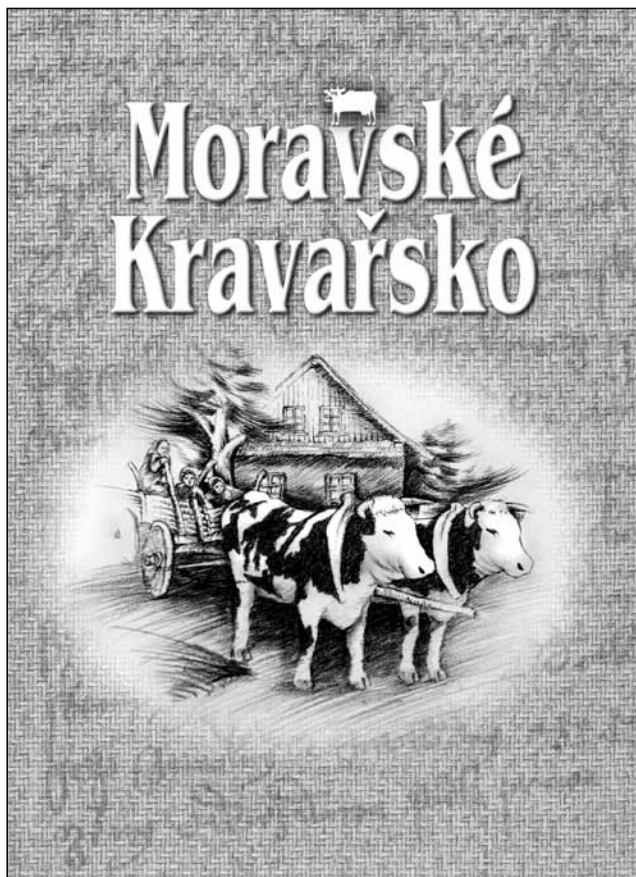

Subjekty prezentující a propagující aktivity v rámci činnosti Moravského Kravařska, kterými jsou Sdružení obcí Bílovec, Mikroregion Odersko, Region Poodří, Město Fulnek, Příbor a Studénka vyhotovily stolní kalendář na rok 2006, který hovoří o společné aktivitě a o zajímavostech jednotlivých partnerů, včetně uvedení rozlohy a počtu obyvatel a roku vzniku jednotlivých měst a obcí.

Občané mají možnost kalendář zakoupit v informačních centrech uvedených partnerů projektu a v sídle Regionu Poodří na zámku v Bartošovicích.

Publikace „Moravské Kravařsko“

Neznalost občanů místa, kde žijí nebo odkud pochází, přiměla partnery Regionu Moravské Kravařsko k vydání publikace stejného názvu

„Moravské Kravařsko“. Obsahuje články prezentující a charakterizující oblast Poodří v širším kontextu.

Citace úvodu a doslovu:

Motto: „Láskou k místu, odkud pocházíme, počíná naše láska k celému světu“

Vážení přátelé,

dostává se vám do rukou soubor článků o Moravském Kravařsku publikovaných v různých časopisech, vycházejících z historických kořenů regionu.

Dnes už téměř nikdo z obyvatel žijících na území kolem řeky Odry neví, že tato oblast ještě před necelým stoletím žila hned dvojí svěbytnou kulturou, že měla svou pohnutou historii, zvyky, kroje, pověsti, údobí slávy a hospodářského rozmachu a tvůrčího vzepětí – že podobně jako Valašsko či Haná měla vlastní jméno – Moravské Kravařsko – podle některých odvozené od chovu hovězího dobytka, který byl vlajkovou lodí prosperity místního zemědělství i hrdým znakem regionu.

Na území Moravského Kravařska se potkávají hory s horami i roviny s rovinami. A právě prastarým koridorem Moravské brány zde přicházeli lovci mamutů a později obchodníci po slavné Jantarové stezce. Není divu, že se na tomto území od pradávna setkávaly různé evropské národy, ať už v neklidných dobách válečných tažení, nebo v pokojném sousedském soužití.

Historické Moravské Kravařsko, zhruba území dřívějšího okresu Nový Jičín, bylo po staletí dobře prosperující enklávou charakteristickou víceméně bezproblémovým soužitím převládajícího německého, ale i moravského a v malé míře i židovského etnika.

Válka, odsun německého obyvatelstva a následující roky budování socialismu rozvrátily kontinuitu vývoje Moravského Kravařska a jen díky hrstce nadšenců, kterým patří náš obdiv a dík, nebylo historické dědictví našeho regionu zapomenuto úplně.

Dnes, kdy se naše už opět svobodná země vrací do Evropy, nám poznání historie Moravského Kravařska může být cenným poučením i mocnou inspirací.

kolktiv redakce

Nadace

OPEN SOCIETY FUND PRAHA

Doslov:

Díky laskavému přispění Nadace Open Society Fund se do rukou veřejnosti dostává soubor věnovaný Moravskému Kravařsku.

Nezbývá než poděkovat nadšeným historikům a badatelům, díky kterým se před námi otevírá historie Moravského Kravařska jako kniha, na jejíchž stránkách ožívá téměř zapomenutý příběh, který je výzvou dnešním a budoucím generacím, aby podle svých sil psaly další, svobodné stránky pokračování.

Pro mnohé, jimž se dostane do rukou, bude určitě překvapením, že rodný kraj má tak bohatou historii, navíc tak kvalitně podchycenou u obou národností dříve region obývajících.

Dáváme ho tímto k obecnému užívání.

Region Poodří

Činnost Informačního centra Regionu Poodří

Region Poodří se zúčastnil letního průzkumu, pod názvem „Marketingové šetření v turistickém regionu Severní Morava a Slezsko“ v roce 2005. Tento průzkum probíhal na celém území ČR pod hlavičkou agentury CzechTourism. Šetření prováděli jak samotní terénní pracovníci Destinačního managementu na různých turistických atraktivitách, tak pracovníci informačních center na svých pracovištích. Průzkum probíhal od posledního týdne měsíce června do 5. září 2005. Cílem bylo vyplnit prostřednictvím návštěvníků minimální počet 50 dotazníků zaměřených na cestovní ruch.

Po odevzdání řádně vyplněných dotazníků na regionální odbor Moravskoslezského kraje bude provedeno zpracování a s výsledky budeme seznámeni za turistickou oblast Moravského Kravařska. Informační centrum Regionu Poodří odevzdalo celkem 67 ks vyplněných dotazníků, z toho 8 ks zahraničních a 59 ks tuzemských.

Činnost Místní akční skupiny Regionu Poodří

Místní akční skupina Regionu Poodří zpracovala žádost projektu „Vítejte v Poodří“, který byl předložen v rámci 2. kola výzvy grantového schématu Jednotný komunikační styl 2004. Partneři projektu jsou: Region Poodří, Město Studénka, ČSOP Studénka, SEPŠ, o. p. s. Studénka a SCHKO Poodří. Projekt prošel nejen administrativní kontrolou, ale splnil všechny předepsané náležitosti

a na zasedání zastupitelstva kraje dne 29. září 2005 byl vybrán k uzavření Smlouvy o financování akce z prostředků programu SROP. Výstupem projektu bude prezentační materiál ve formátu A5 a informační CD, vše v jazykových mutacích ČJ, PJ a NJ.

MAS vydala v měsíci listopadu propagační dvojlíst prezentující činnost v návaznosti na strategický cíl a vycházející z plánu rozvoje. Aktivity Místní akční skupiny Regionu Poodří jsou podpořeny programem LEADER ČR 2005, který je realizován Ministerstvem zemědělství ČR.

Činnost Školy obnovy venkova Regionu Poodří

V rámci aktivit činnosti Školy obnovy venkova byly realizovány semináře dle požadavků a potřeb členských obcí svazku:

6. října 2005 – seminář „Vodní cesta Dunaj - Odra-Labe – otázky a odpovědi“ organizován ve spolupráci s firmou Porta Moravica na zámku v Bartošovicích.

14. října 2005 – seminář „Postavení venkova v rámci programů EU v období 2007 – 2013“ za účasti zástupců MSK a náměstkyně ministra místního rozvoje Mgr. Věry Jourové na zámku v Bartošovicích.

15. listopadu 2005 – seminář „Správní řád ve srovnání staré a nové právní úpravy“, pořádán ve spolupráci se Vzdělávacím centrem pro veřejnou správu ČR, o. p. s., pobočkou Ostrava, v Klubu kultury v Suchdole nad Odrou.

V neposlední řadě byl zorganizován zájezd zástupců obcí Regionu Poodří a příznivců svazku ve dnech 21. – 24. září 2005 na Slovensko, oblast Dunajca, ve spolupráci s partnerem akce – Sdružením pltníkov Dunajec, s. r. o., zastoupené starostou obce Majere Rudolfem Veličkou.

Cílem zájezdu bylo seznámení s aktivitami dané oblasti, s rozvojem venkovské turistiky s využitím kulturního a historického dědictví, s ukázkou života na venkově a s jeho prezentací. K tomu napomohlo a bylo přínosem setkání se starosty Zamaguria, se zástupci venkovského parlamentu a Sdružením pro rozvoj Pienin a Zamaguria. Účastníci zájezdu absolvovali návštěvu Zbojnické koliby ve Staré Lesné, regionálního muzea v Červenom Kláštore, splav na pltiach, posezení na Pieninách při Goralské hudbě a návštěvu obce Osturňa s ukázkou prezentace života na venkově a místních specialit.

Podzimní pooderské rybářské slavnosti v Bartošovicích

Výlov Dolního bartošovického rybníka se stal již tradiční a za příznivého počasí hojně navštěvovanou podzimní akcí. A nejinak tomu bylo i v letošním roce. Termín 28. říjen je tím dnem, kdy se koná výlov pro širokou veřejnost s doprovodným programem a možností zakoupení ryb a rybích

specialit. Obec Bartošovice společně s Regionem Poodří organizovali na zámku Podzimní pooderské rybářské slavnosti s nabídkou rybích specialit, které tradičně připravoval Hotel Atom, a.s., Ostrava, šéfkuchař Zdeněk Voznica se svým kolektivem. Na jídelničku bylo možno nalézt rybí polévku provensálskou „Rigo“, pečeného kapra po bartošovicu s opékanými brambory a smaženými resti, pečenou štikou, rybí gril mix, filé z amura a další speciality. Součástí rybářských slavností na zámku v Bartošovicích byla prezentace činnosti Regionu Poodří a návštěvníci měli možnost shlédnout fotodokumentaci „Opomíjené klenoty, drobné sakrální stavby v Poodří“. Ve výstavních prostorách zámku se prezentovala svými pracemi z týdenního pobytu v Bartošovicích galerie Mlejn Ostrava a ze svého týdenního plenéru v měsíci červenci Soukromá střední umělecká škola AVE ART Ostrava, s. r. o. V přilehlých prostorách zámeckého parku žáci SSUŠ AVE ART Ostrava předváděli ukázky řemesel, kovářství a řezbářství, prodejci nabízeli medovinu a další produkty.

Zájemci mohli navštívit Stanici pro záchranu živočichů a středisko ekologické výchovy.

Vojenské slavnosti na zámku v Bartošovicích

Ve dnech 4. – 5. 11. 2005 se v Novém Jičíně a na zámku v Bartošovicích u příležitosti 200. výročí III. koaličních válek 1805 uskutečnil příjezd cara Alexandra I. do Nového Jičína a zřízení ruské vojenské nemocnice v Bartošovicích za účasti 20. pěšího pluku Kaunitz – Rietberg. Program na zámku v Bartošovicích proběhl v sobotu 5. listopadu. Začal příchodem spojeneckých vojáků do Bartošovic, následovaly ukázky táborového života a výcviku jednotek. Vojenské slavnosti se uskutečnily na základě historických skutečností. Po porážce spojeneckých armád v bitvě u Slavkova byli ranění a nemocní vojáci rozváženi do špitálů po celé Moravě. Část ruských vojáků našla místo k ošetření a doléčení i na zámku v Bartošovicích. Pro velký počet vojáků se však stala obec i posledním místem odpočinku. Odhalením pamětní desky na budově zámku bylo připomenuto

nejen 200. výročí bitvy u Slavkova, ale i její oběti a odkaz, který svou přítomností v našem regionu zanechali.

Činnost svazku v nejbližším období

V dalším období připravuje Region Poodří vydání propagačních materiálů - pexeso „Fauna Regionu Poodří“, pohlednici členských obcí svazku s uvedením znaků obcí, které si společně nechalo vyhotovit 15 obcí a vytištěny budou samostatné pohlednice pro Region Poodří. Další propagační materiály budou vyhotoveny k propagaci a prezentaci aktivit a činnosti Místní akční skupiny Regionu Poodří, o. s.

MAS Regionu Poodří s Městem Studénkou, partnerem projektu, připravuje publikaci a CD „Vítejte v Poodří“, projektu, který je podpořen programem SROP, grantové schéma Jednotný komunikační styl 2004.

Společně s partnery regionu Moravské Kravařsko, kterými jsou Sdružení obcí Bílovecka, Mikroregion Odersko, Fulnek, Příbor a Studénka je připravována publikace „Za poznáním Moravského Kravařska“, rovněž podpořena programem SROP, grantové schéma Jednotný komunikační styl 2004. Oba projekty jsou podpořeny dotací ze strukturálních fondů Evropské unie a rozpočtu Moravskoslezského kraje.

Propagace a prezentace Moravského Kravařska proběhne v roce 2006 na výstavách cestovního ruchu Regiontour 2006 v Brně ve dnech 12. – 15. ledna a Dovolena a Region 2006 v Ostravě ve dnech 21. – 23. dubna. Vyhodnocována je nabídka účasti na výstavě ITF SlovakiaTour 2006 v Bratislavě ve dnech 26. – 29. ledna.

Kontakt:

Region Poodří
742 54 Bartošovice čp. 1 – zámek
Tel.: 556 720 490
E-mail: region@regionpoodri.cz
www.regionpoodri.cz

Ing. Oldřich Usvald, místopředseda Regionu Poodří

KVH Nový Jičín 20. pěší pluk Kaunitz-Rietberg
ve spolupráci s městem Nový Jičín, MěstKS Nový Jičín,
obcí Bartošovice a Regionem Poodří

Vás srdečně zvou na akci
k 200. výročí III. koaličních válek 1805
ve dnech 4. - 5. 11. 2005

**Příjezd cara Alexandra I. do Nového Jičína
a zřízení ruské vojenské nemocnice v Bartošovicích**

Pátek 4. 11. 2005 Nový Jičín, Masarykovo náměstí
20:00 - Obzavení města vplátem
20:30 - 21:00 Večerní láhev - ústavní spojení z Dobrušky Rakouska

Sobota 5. 11. 2005 Nový Jičín, Masarykovo náměstí
09:00 - 10:00 Dělový jarmok, obzavení města vojáky
10:00 - 10:30 Příjezd cara Alexandra s eskortou do Nového Jičína
přítelstvem plukovníků a občany města
10:30 - 12:00 Vozba jednotek, ukázky výstroje a výzbroje jednotek
12:00 Odjezd cara Alexandra z Nového Jičína
12:30 - 13:00 Rozdělení zbraní pluku Kaunitz-Rietberg č. 20
a městem Nový Jičín

Sobota 5. 11. 2005 Bartošovice, zámek
14:00 - 16:00 Příchod spojeneckých vojáků do Bartošovic
Táborový život, výcvik jednotek
16:30 Příprava jednotek na plátně akcí
17:00 - 18:00 Plátno akcí, učení parníků rybářských
oděvních pamětní desky

